



MLADIKA

DRUŽINSKI LIST

++



XIII

8
STV

1937

ZASTIN



VSEBINA AUGUSTOVSKÉ ŠTEVILKE

LEPA POLJANA Živa plamenica (Mara Husova) // Bebec Janez (Jožko Ambrožič) // Legenda o Marti, kapitanu in barbanski Mariji (Bogomir Magajna) // Prvi piščanci (Janez Jalen) // Iz nižav in težav (Ivan Zorec) // V Samariji (dr. Andrej Snoj) // Otrok (Viktor Smolej) ★ PESMI Ukleti; Prvo poletje (Venceslav Sejavec) // Moj srčni dar (Vid Škrjanec) // Mrtva (Vinko Beličič) ★ PISANA TRATA Veliki Sveti Bernard (Albin Zalaznik) // Živalski zajedavci (Hugon Turk) // Stanislavski (Peter Malec) // Slovensko narodno blago (Vinko Möderndorfer) // Naše slike // Nove knjige ★ DOM IN DRUŽINA Spalnica št. 5 // Vezene bluže (E. Skalický) // Kuharica (M. R.) ★ ZABAVA IN ŠALA Čarodejeva delavnica // Anekdote // Uganke in mreže ★ SLIKE P. E. Boutigny: Junak // Zoltán Palugyai: Z Nizkih Tater // Štefan Polkoráb: Svatovsko oblačilo // František Štefunko: Žanjica // Julius Bártfay: Kmečko dekle od Vaga Koloman Sokol: Lačni // Štefan Bednár: Pot ljubezni // Nora Laurinova: Noč na Capriju // K članku V Samariji: Nablus; Šotori na gori Garizim; Jakobov vodnjak // Fotografije (Fr. Krašovec): Prijatelji; Na procesijo čakajo // Vezena bluza // K članku Pasji zajedavci: oris pasje trakulje in pajkoveca

KROJNA PRILOGA Nekaj vzorcev letošnjih modnih jopic in kril // Članki: Veselimo se vnaprej; Nedomestila; Kaj storimo pri majhnih ranah; O navodilih; Obisk pri bolniku; Otrok na vlaku; Ovseni kosmiči; Domača lekarna; Nasveti

DOBILI SMO VOCENO

Miha Maleš. Emile Schaub-Koch. Firenze. Bibliofilska založba v Ljubljani, 1937. Z barvasto prilogo: Poljske rože. Tiskala Delniška tiskarna v Ljubljani, prilogo Mohorjeva tiskarna v Celju.

MLADIKA se tiska v Celju in izhaja točno prvega dne vsakega meseca ★ NAROČNINA za Mladiko je letno din 84.—, s krojno prilogo vred din 100.—. Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (din 42.—) in četrtletno (din 21.—). V INOZEMSTVU pa stane din 100.—, s krojno prilogo din 116.—; v Ameriki dol. 2.—, s krojno prilogo dol. 2.40 ★ ČEKOVNI RAČUN imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412 Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1675, za Avstrijo na Dunaju D 160.150.

NAROČNINO IN REKLAMACIJE je pošiljati na naslov: UPRAVA MLADIKE V CELJU. Reklamirati se more vsakokrat le zadnja številka ★ ROKOPISI naj se pošiljajo na naslov: dr. Jože Pogačnik, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Kolezijska 1, telefon 31-91 ★ UGANKARSKO GRADIVO sprejema Janko Moder v Dolu pri Ljubljani. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank ★ IZDAJA Družba sv. Mohorja (dr. Franc Kotnik) v Celju. Za uredništvo: Fran Milavec, Celje. Tiska Mohorjeva tiskarna, registrirana zadruga z omejeno zavezo, v Celju (Fran Milavec, Celje)



LEPA POLJANA



LETO 1937

AVGUST

ŽIVA PLAMENICA

Mara Husova

14.

Novi dom je dal dosti opravka obema. Pohištvo sta vzela na obroke. Zala je pridno znašala razne drobnarije in krasila omare in police s cvetjem.

V začetku ji je pridno pomagal Vran. Ali kaj hitro se je naveličal. Izgovarjal se je z delom in češ da so to le ženski opravki in muhe, ki naj jih tudi le ženske oskrbujejo. Ni ji bilo prav, toda potolažila se je z mislijo, da so taki skoraj vsi možje. Končno je spoznala, da je bolje, če se ji mož ne vtika v gospodinjstvo in hišno opravo. »Saj tako nima ne smisla ne okusa«, je dognala mlada žena tri mesece po poroki.

»Danes se vrnem kasneje. V mestu imam vse polno nakupovanja«, je rekla Zala možu pri kosilu.

»Rad bi šel s teboj, pa sem zadržan; v službi je zdaj največ dela«, se je opravičil Miro.

»Nič ne dé; bom že sama opravila.«

Ko se je tisti večer vračala iz mesta vsa natovorjena z zavitki, se ji je pridružil Ruda.

»Daj, da ti pomagam!«

»Ti si še zmeraj tu?« se je zavzela Zala.

»Šele pred kratkim sem se vrnil. Prestavljen sem.«

Nekaj časa sta šla molče dalje.

»Ti si se kljub vsemu poročila?« je boječe zadržtel njegov glas.

»Kako kljub vsemu? Poročila sem se vendar iz lju—be—zni!« je Zala naglašala vsak zlog.

»Lažeš!« je pridušeno kriknil.

»Kaj pa tebi mar, prijatelj?« ga je mrzlo zavrnila.

»Jaz, jaz da res nimam nobene pravice?«

»Seveda ne!«

Zala se je ustavila in opazovala svojega sogovornika s tako pazljivostjo, kakor da ga šele prvič vidi. »Ali je res ta širokopleči človek, ta rejeni možak tisti Ruda, kateremu so bile posvečene vse moje mlade sanje? Ta rdečelični obraz z drobnimi očmi, s čelom, za katerim se skriva tako vsakdanja duša, je to res on? Tisti visoki, nedosežni Ruda? Ha, ha, ha!« se je rezko zasmejala, bolj sebi ko njemu. Zavesa se je pretrgala. Pred njenimi očmi je stal Ruda, kakor je bil zares, a tak, da se ga Bog usmili. Tisti zubelj, ki je švignil iz pogorišča, je ugasnil. Zastonj je Zala drezala po pepelu; nobene iskre ni bilo več v njem. Popolnoma se je streznila.

»Prijatelj, najbolje bi bilo, da se vrneš. Tu blizu stanujem. Možu pa te ne bom predstavljala, ker ne maram imeti s teboj nobene zveze. Dobro me razumi, Ruda! Tebe in tvojo družino spoštujem, toda ne maram imeti pred očmi votle školjke svojih mladih sanj.«

»Ti si razočarana?« je doumel Ruda.

»Prav nič, le ljubezen je umrla. Z Bogom!«

Šla je počasi dalje, njene misli so švigale iz sedanosti v preteklost in spet nazaj.

»Tako, zdaj sem na varnem. Ruda ni nič, ker je umrl v mojem srcu. Čemu sem se pa poročila! Ah, žrtev, zastonj darovana! Kaj je še ostalo v mojem srcu? Praznosta? Ne. Delo, umetnost in on — umetnik — moj zaupnik — edini pravi.« Dalje si ni upala njena misel. »Laže mi bo sedaj z Miro. Dom imam, družino si ustvarim«, je sklenila, ko je prišla domov ter se urno zavrtela po ku-

hinji. Razni plačilni obroki so jima odvzeli toliko, da si Zala ni privoščila postrežnice v gospodinjstvu. Bila je toliko zatopljena v svoje misli in delo, da ni opazila, kako je bežal čas in da moža še ni domov.

Večerja se je že shladila in ogenj na ognjišču ugasnil. Zala je listala po knjigi in čakala.

»Čudno, danes se je prvič tako zakasnil. Kaj se je neki zgodilo? Povedala mu bom storijo o Rudi, smejal se bo moj možiček.« Nič hudega ni mislila. Brala je in čakala. Odbila je polnoč, ko so se ji zaprle oči v lahki dremavici. Ropot pred vrati jo je zbudil.

»Si ti, Miro?«

»Odpri! Tema je, da še kljuke ne morem najti.«

Odprla je in zagledala pred seboj moža prevesele volje.

»Kod si hodil do zdaj?«

»Eh, prijatelju smo priredili odhodnico. Zjutraj sem ti pozabil povedati.«

»Tako — no, prav, se bova že jutri pogovorila«, je dejala Zala, ki jo je jezilo njegovo nerodno vedenje.

»Kaj se mrgodiš? Če sem oženjen, nisem prikovan k tvojemu krilu. Svoboden človek sem!« je godrnjal mož.

»Kar bodi!« se je na to razsrdila žena, vrgla raz sebe obleko ter se zarila v posteljo.

»Vse se mi izmika, kakor da je zakleto«, je pomislila žalostna in jezna. Do jutra se je obračala v postelji brez sna. Medtem je poleg nje mirno spal njen mož.

Vstala je vsa razdražena. Pripravila je zajtrk in šla buditi moža. Vstal je s težko glavo, skešan in mračen. Molče sta sedla za mizo.

»Zala, ne zameri!«

Ona se je ogibala njegovih pogledov. Bilo ji je, da bi se zjokala, če bi spregovorila.

»Enkrat samo, odpusti, če sem te žalil!«

»Naj bo! Prosim te le, da me obvestiš, kadar misliš popivati. Imam namreč tudi jaz službo in povrh še gospodinjstvo na glavi. Upoštevaj to, prosim!« je trdo rekla.

»Veš, človek včasih ne vé, kaj blekne. Potem pa mu je žal, verjemi!«

Zala je le pokimala, zlila kavo vase in se hitela oblačiti. »Na svidenje, Miro! Hiteti moram v urad.«

Prvič v treh mesecih se je zgodilo, da je šla Zala sama iz hiše. Po navadi sta šla skupaj in Miro jo je spremljal dober del poti.

Delo v uradu jo je pomirilo. Do poldne je že zginila njena užaljenost in jeza. Gospa Julija ji

je prinesla posebno lep vzorec za zaveso. »To moram še ta mesec narediti. V spalnici nimam zaves«, je rekla Zala ter se zahvalila Juliji za pozornost. Vedra in podjetna je šla domov. Ko je pripravljala kosilo, je polglasno pela. Miro jo je slišal in ves vesel prihitel v kuhinjo.

»Sedi, grešnik! Kosilo je gotovo«, ga je povabila s prstom izpred ognjišča. On je skočil k njej in ji poljubil prst.

»Saj vem, da je Zalka najboljša ženica, moja ljubka!«

»Za zdaj naj bo, ali pazi in ne draži vruga!« mu je šaljivo zapretila. Kosilo jima je teknilo ko še nikoli.

Zalino življenje se je gibalo med uradom in domom. Kljub Mirovi dobri volji in obljubam se je vse bolj pogosto dogajalo, da je pozabil priti ob času domov. Ko pa so ju začeli pritiskati dolgovi in je Zala zaslutila v možu strast do igre, se je zbala za bodočnost svojega gnezda. Obzirno, z vso svojo ženskostjo je odvrčala moža od samskih navad in razvad.

Na strast za kvarte s spremenljivo srečo se je sama od sebe vcepila še strast do pijače. Takrat so se na nebo mladega zakona navlekli črni oblaki.

»Otrok hočem! To ga bo spametovalo«, je odločila Zala ob koncu prvega leta svojega zakona. Z vsem bitjem se je oprijela odrešilnega upanja.

Vran je prišel izredno zgodaj domov.

»Veš, strašno me glava boli, pa nisem za nobeno družbo.«

»Zame pa si dober?« je pomislila, toda rekla ni nič.

Potem je začel na dolgo in široko pripovedovati zamotan pravni primer, ki ga je danes ugodno rešil. Zala je v začetku njune skupnosti z zanimanjem poslušala take reči. Kasneje so jo dolgočasile in poslušala jih je le iz gole vljudnosti. Ker je bila v zadnjem času vsa zavzeta z mislijo na otroka, ga ni poslušala in njegove razlage ni razumela.

»Ti me ne poslušaj?« je opazil Miro njeno raztresenost.

»Otrok hočem! Sicer vse skupaj nima smisla ne vsebine«, je planilo iznenada iz nje, da se je še sama začudila.

»Kaj —?« se je zganil mož.

»Rekla sem!« se je odločila njena raztresenost v ostro odločnost.

»Tebi se meša, ljubica!«

»Motiš se, Miro! Čemu sva se jaz in ti prav za prav vzela?« je vprašala in vklenila možev begajoči pogled v svoje plameneče oči.



Odrpala je in ugledala pred seboj moža prevesele volje.

»Utrujen sem in bolan. Pusti me pri miru s svojimi muhami!« Nejevoljen se je sesedel v naslanjač in razgrnil časopis pred seboj. Zala je pospravila in sedla poleg njega. Še malo je ni omajalo moževo vedenje.

»Si zaprla vrata?« je vprašal mož, toliko da pretrga neprijeten molk, ki je vladal v sobi.

»Sem!« je bil kratek odgovor.

»Si huda?«

»Otrok hočem!« je trdoglavo vztrajala.

»Mislim sem, da si pametna, moderna ženska. Pa ti gredo po glavi take nespametne misli. Sama veš, da sva v gospodarskih težavah.«

»Po tvoji zaslugi, gospod soprog!« je zazvenel hud očitek.

Mož se je nemirno premaknil. Bilo je prvič, da mu je Zala kaj takega očitala. Ni bil vaje tako odločne ostrogi. Osuplo jo je pogledal in mirno pogoltnil zasluženi očitek.

»Vidiš, Zala, sama mi vedno godrnjaš o pomanjkanju. Sama opravljaš gospodinjstvo in še službo. Saj bi ne bilo mogoče, če bi še otroke imela«, je skušal Miro previdno spametovati svojo trdoglavo ženo.

»Veš kaj, Miro, dobro si zapomni, kar ti bom zdaj povedala! Jaz hočem otroke zato, da se nekako sama pred seboj opravičim; to je prvo. Potem jih hočem imeti zato, da tebe, slabiča, priklenem na dom; in še zato, ker sicer vse skupaj nima ne smotra ne smisla«, je ponavljala Zala.

»Ti si otročaj neumni! Kaj bi se opravičevala sama pred seboj? Saj si poročena!«

»Zakon ni legitimen razvrat in spolna razbrzdanost«, se je razjezila. Njene oči so nevarno zažarele.

»Kaj si rekla?« se je dvignil Vran.

»Čudim se, da imaš ti, moj mož, tako skvarjene pojme v teh zadevah.«

»Dobro. Pa naj bodo skvarjeni. Imam pa tebe«, se je zasmejal Vran ter s tem še bolj razkačil ženo.

»Me ne boš več imel!« je siknilo iz nje.

»Neumnost! Rada bi me otvezla — pa si taka — ne razumem te. S tistim, kar zahtevaš, ne bo nič. Jaz hočem svoj mir, svojo udobnost in svojo prostost. Zapomni si, premoralna gospa!« je v svoji jezi nehote izpovedal Miro.

Zalo je porazila njegova neomejena sebičnost. »In to je tisti fant, ki mi je pred leti nosil rože in tako ganljivo igral? Res nisem pričakovala Bog ve kaj. Ali tako malo tudi ne. Zadnje leto igra le osladne valčke in kavarniške popevke. Ni bilo torej nič v njem? Prav nič!« ji je odgovoril neizprosno razum. Zadnje upanje je ugasnilo v njej. Težka žalost je legla na njeno srce. S praznimi rokami je ostala sredi najbujnejše dobe svojega cvetja.

Molk je zavladal po nevihti. Vran je odvrnil časopis ter se primaknil k ženi.

»Zalka, surov sem bil. Nisem mislil tako hudo.«

»Ne dotikaj se me!«

»Otročje si naivna. Še se bom trudil, da te vzgojim za pametno žensko.«

»Izvežbano blodnico?«

»Dekle, poslušaj vendar!«

»Nič več te ne morem!« je jeknila žena.

»Jutri, ko te mine ta razdraženost, se bova mirno pomenila o tem.«

Nič ni odgovorila.

Ne naslednji ne tretji dan ni bilo besede o tem. Miro je pozabil in Zali je bilo mučno načelnati neprijetni pogovor.

Nosila je svoje gorje globoko zakopano v sebi. Na zunaj se še ni poznalo, da je ta zakon spodjeden pri samem korenu. Zalin obraz je dobil zamišljen in otožen izraz.

Julija je opazila spremembo, pa je nekega dne rekla svoji prijateljici: »Ne ženite si toliko

k srcu! Prva leta zakona so po navadi vsa polna raznih spopadov in razprtij. Dva značaja, dve miselnosti se tareta, dokler se končno ne ugladita in prilagodita.«

Zala jo je pogledala z odsotnim pogledom. »Dobri ste, gospa Julija, hvala vam!« Bila si je na jasnem, da se ne dá nič več rešiti. Z ostrim pogledom svojega duha je vse premerila in ocenila. Julija pa ni slutila globine razpoke, ki je zazijala v temelju mlade zgradbe.

15.

»Nisem ti pisala prej, ker te nisem hotela motiti v sreči prvega zakonskega leta«, je pisala Jožica Zali. »Zdaj pa so se najvišji zublji utrtnili in ljubezen le blagodejno žari. Pa tudi ti si zadnje čase pozabila name. Že je poteklo leto, odkar si mi zadnjič pisala. Saj te prav tako in dobro razumem, zakaj v tvojem srcu ni več prostora za staro tovarišijo. Meni pa je hudo, ljuba Zalka. Hudo sem bolna. Doma ležim že pol leta in odjedam kruh mlajšim, namesto da bi sama kaj zaslужila in jim pomagala. To me boli in muči. Saj mi nobeden nič ne očita; ali berem jim iz oči, iz glasu: 'Odveč si, v breme si nam!' S seboj sem na čistem. Nič več ne upam. Čudeži pa se ne dogajajo vsak dan. Prvo pomladansko sonce me bo vrnilo zemlji. Zdaj veš, kaj mi je. Veš tudi, zakaj. Vendar ti moram reči, da se na Milka ne jezim več, ne koprnim za njim in ga ne preklinjam. Tak pač je. Ali jaz se nisem mogla sprijazniti s tem, nisem mogla preboleti, da je pogledoval za drugo, močnejšo in zdravo.

Odšel je po svetu, gnan od vetrovnih misli in neugnanega hrepenenja po širini in prostosti. Preozko, zadušljivo mu je bilo doma. Jaz pa prevsakdanja, z zemljo zvezana stvar, brez drznih poletov duha, malenkostna in zato zanj dolgočasna. Ljubosumje, ta strašna strast je izpodjedla korenine mojega zdravja. Počenjala sem neumnosti v želji, da uničim samo sebe. Dober del krivice ali zaslug — razumi, kakor hočeš — za svoje uničeno zdravje nosim sama. Zdaj, ko se bliža konec in je dogorelo v meni, se je očistil razum. Vse gledam v popolnoma drugi luči. Dogorelo je prepozno. Nazaj ni bilo več poti. Bolezen je šla svojo pot. Dovolj o tem.

Prosim te le to: Pridi kaj v Slovenijo! Obišči me! Dobro delo boš storila. Tako neskončno sem sama. Z nobenim se ne morem pomeniti tako kot s teboj. Mama me ima rada in trpi z menoj. Trpi še bolj, zato ker molčim. Pa saj bi me ne mogla razumeti — poštena žena. In če bi doumela, bi preklela sprijeni sad svojega telesa. Domači, bratje

in sestre, tudi poročeni, pa imajo svojo življenjsko pot, svoje skrbi in radosti. Kdo naj se ukvarja z menoj? Še to, da mi v bolezni strežejo, je prevelika žrtev. Bog z njimi! Vse jim odpuščam, morebiti bo Bog milostljivejši z mojo dušo.«

Pismo je bilo prekinjeno in spackano, kakor da so nanj kapale solze. Prav na dnu je bilo napisano s tresočo se roko:

»Zala, pridi, prosim te in čakam!«

»Jožica, deklič nesrečni!« je šepnila poražena Zala in zvila njeno pismo v svojo torbico. »Gotovo pridem!« ji je kratko odpisala.

Ves dan ji je stala pred očmi žalostna podoba tovarišice njenih najlepših let.

»Miro, dopust si vzamem!« je povedala možu, ki se mu je mudilo na večerno sejo.

»Prav. Se boš tu doma vsaj odpočila. Vem, da si preobložena z delom. Nisem kriv tega. Stokrat sem ti rekel, da si dôbi postrežnico«, se je mož pripravil na prepir.

»Hvala lepa; sam dobro veš, da pomočnice ne morem plačati. To sem ti tudi jaz že stokrat povedala. Toda ne mislim ostati doma. Pojdem v Slovenijo!«

»Kam?«

»Malo domov in mimogrede obiščem svojo prijateljico, ki je hudo bolna.«

»A denar?«

»Svojo plačo vzamem, pa bo.«

»Svojo plačo? Hm, zmerom praviš, da nama ni dovolj. Še očitaš mi, da po nepotrebnem zafrčkam. Zdaj pa boš ti svojo plačo kar tako zavarila.«

»To bom tudi storila. A ti glej, kako boš vozil sam!« se je obregnila Zala.

»Da, že davno vidim, da ti ni prav nič zame«, se je kujal Miro.

»Lepo te prosim, ne uganjaj neumnosti! Tudi jaz imam živce kakor ti, ki se neprestano izgovarjaš z njimi. Potrebno mi je malo oddiha, da uredim svoje misli in da se umirim.«

»Da se oddahneš od moje bližine.«

»Da, od tebe in sebe in vsega, kar je s tem v zvezi.«

»Hvala za iskrenost!« je jedko odgovoril mož. Žena je skomizgnila z rameni.

»Prijateljica in kdo vem kdo ti je več kot jaz. Kaj me prav nič več ne maraš?« se je hotel dobrikati. Molče se mu je umaknila. Jezilo jo je, da se hlina.

»Pa pojdi! Če si si že vtepla v glavo. Lahko noč!«

»Na svidenje!« je z olajšanjem odzdravila Zala in odhitela pripravljat reči za pot.

Zala je bila vsa srečna, da se je za čas rešila težke more, ki je vladala v njenem domu.

Od Brežic do Jožičinega doma je bilo še dobro uro hoda. Odklonila je prijazno povabilo poštarja ter jo veselo mahnila peš po cesti, ki teče vstric tihe, zelene Krke. Nad Dolenjsko je dihala razkošna pomlad. Razkošna luč mladega sonca je drhtela med zemljo in visokim nebom. Cvetoče jablane so rdele ob zasanjanih vodah skrivnostne Krke. Bogastvo barv in luči je bilo tako veliko, da je samotno popotnico vso prevzelo.

»Tako sem vesela in srečna — Jožica pa morda že umira«, si je očitala Zala, ko se je zasačila pri uživanju razkošne lepote in ob prešerni zavesti svojega zdravja. »Saj ni mogoče. Jožica bo ozdravela«, se je tolažila, ker ji je bilo prehudo misliti na smrt in žalostne reči.

»Prosim, kje stanujejo Andrejčevi?« je vprašala Zala desetletno punčko ob potoku, ki se je penil ves kuštrav skozi vas.

»Vas bom kar domov peljala!« je reklo dekletce.

»Kako? Čigava pa si?«

»Andrejčeva!«

Zali se je posvetilo. To je hči najstarejšega Jožičinega brata, gospodarja na domačiji. Ni se motila.

»Kaj pa počne teta Jožica?«

»Naša teta so hudo bolni«, je menilo dekletce in zvedavo pogledovalo tujo gosposko žensko.

»Vašo teto grem obiskat«, je odvrnila Zala na otrokov pogled.

»A tako!« se je zadovoljno oddahnila mala in stekla proti veliki, stari hiši. Deklič je izginil v veži. Kmalu nato se je pokazala na pragu stara ženica in za njo mlada snaha.

»Bog vas sprejmi! Vi ste gotovo gospa Zala, o kateri nam je naša sirotica toliko lepega napovedala.«

»Jaz sem res Zala, samo ne taka, kot me je Jožica gotovo prelepo naslikala. Upam, da ji ni tako hudo?« je plaho vprašala.

»Hudo je, hudo«, je dejala snaha komaj slišno. Andrejčeva mamka pa si je s predpasnikom pokrila obraz in njene žuljave roke so zadrhte. Zali se je skrčilo srce.

»Prosim vas, peljite me k njej!« je zamolklo poprosila.

Snaha je šla naprej, za njo Zala.

»Tu«, je pokazala mlada žena na vrata ter se odstranila. Zala ni trkala. Počasi je odprla in vstopila v bolniško sobo.

Ob oknu je stala visoka postelja s snežnobelo posteljnino. Na široki blazini je počival koščen, izžeti obrazek z zaprtimi očmi. Dolge trepalnice so senčile vdrtá lica. Brezkrvna roka je počivala na odeji ter se ob Zalinem vstopu prav narahlo zganila. Oči so se odprle, samo nebo se je zabliskalo v njihovi sinjini.

Zala je stopila naprej.

»Zala! Ti!« so se veselo razširile Jožičine zenice.

»Jaz —« je izdabila Zala. Solze so jo dušile, nič več jih ni mogla zadržati. Vse se je zavrtelo okoli nje. Z velikim naporom se je pomirila. Pred njo je negibno ležala Jožica in debele kaplje so ji polzele iz oči po licih.

»Kaj si naredila s seboj?« je očital Zalin pogled.

Koščena ročica se je dvignila do ust in sprožila koščen prstek čez ustnice. »To je moja in le tvoja skrivnost. Obljubi mi, da tako tudi ostane!« je šepetala Jožica. Zala je nemo prikimala, ko se je spomnila njene nesrečne ljubezni in njenega pisma.



Na široki blazini je počival koščen, izžeti obrazek.

»Tako od daleč si prišla. Hvala ti!«

»Nič zato, da le ti ozdraviš. Morebiti le ni prekasno?« je skušala lagati Zala sebi in njej.

Jožica je nestrpno zganila z roko. Zala je razumela, da ji ni prav.

»Povej rajši, kako živiš? Si srečna?« so se uprle Jožičine oči v Zalin obraz.

»Jaz, hm, kaj naj rečem? Je Bog pomagaj!«

»Ti trpiš?« je opazila Jožica trpko črto okoli Zalinih ust. Zdaj je Zala zamahnila z roko.

»Draga moja, ko bi ti spoznala vse tako od blizu, kadar bi poskušala in preživela, bi prišla do spoznanja, kako je vse ubogo in vsakdanje, da nikdar ni vredno žrtve enega samega celega življenja. Kaj je prav za prav sreča? Bežna ljubavna slast? To niti malo ne. Prehitro se človek iztrezni. Dom? Da, če je le približno tak, kakor bi moral biti. Otroci? To, vidiš, je tisto očiščujoče in odrešujoče. Če pa tega ni, je vse skupaj nič in sramota.«

»Se kesaš?«

»Ne, moralo je tako biti. Preveč je, da bi ti vse obrazložila. Utrudilo bi te in — dekle si. Cvetje svojih sanj nōsi s seboj nedotaknjeno!«

»Misliš, da sem še otrok?«

»Ne to, ali kdor ni preživel, ne more dojeti vsega.«

Jožica se je trudoma obrnila, njene shujšane roke so drhtele na odeji.

»Iz vsega sklepam, da so tudi tebi ostale prazne roke, a kljub vsemu si vesela, zdrava in močna«, je trpko ugotovila bolnica. Zala je hotela nekaj reči, a je v tistem hipu vstopila Andrejčeva mati.

»Od daleč ste prišli, gospa; stopite doli, južino sem pripravila.«

»Hvala lepa, saj se ne mudi, mamica.«

»Kako pa kaj živite, mlada gospa?«

»Dobro, hvala Bogu!« je skrila Zala svoje klavrne razmere. Že izza rana se je naučila nositi molče vse, kar jo je zadelo v življenju.

»Me pa res veseli! Le kmalu pridite južinat«, je rekla ženica ter ju zopet pustila sami. Jožica je pogledala prijateljico z vprašujočim pogledom. Zala je razumela in odgovorila.

»Pravilo je, da goltaj sam, kakor si si skuhal.«

»Tudi svoji mami nisi nič zaupala?«

»Čemu nalagati svoje breme še na druga ramena, ko ti od tega ni nič laže?«

»Blagor ti, ki moreš tako!«

»Mora se!« je trdo odgovorila Zala bolj sebi ko njej.

Po južini sta prijateljici še dolgo kramljali.

Sonce se je spuščalo k zahodu, ko se je Zala poslovila. Težko je bilo slovo.

»Obljubi mi, da me obiščeš, ko se boš vračala nazaj!« je jokaje prosila Jožica.

»Bom, gotovo!« je obljubila Zala. Vendar se je vse drugače izteklo. Prijateljici se nista nikoli več videli.

Večerna zarja je zlatila holme in cvetoče dobrane. Tiho, skoraj neopazno je tekla Krka v naročaj Save. Nepopisno lepi kraj je bil čudovito miren in ves zasanjan v daljne bajke. Jožica je bila podobna kraja, ki jo je dal. Mirna, nežna in vsa zasanjana v srečo, ki je ni. Tiho, brez upora je ugašalo njeno mlado življenje, kakor majski dan nad zeleno Krko.

(V drugo naprej.)

UKLETI

Venceslav Sejavec

*Ukleti grad: kraljica snu predana,
okamenel na dvoru konj topotajoč
in golobica k žlebu prikovana.
Stoji še čas: dan, noč ne odbihrata proč.*

*Ukleta misel naša, práhu izročena,
mrtovaški črvi lezejo čez njo,
ne vzhod ne sever, jug, zapad, nobena
nebesna stran ne vžge kresú nad njo.*

*Otroci se rode: oči — skrinó vprašanje,
še v nerojene vžgano — mrzlično
očeta, mater zro... A kakor od kesanja
v brezupu umikata glavó.*

*Pastir na paši tiša: vse izpela
piščal je: up, brezup, upor in jad...
Molči piščal, ne oživi, čeprav šumela
pastirju bo v oči, srcé pomlad.*

*Umira starec: volna las in brade
mehko objema brazde čela, lic,
pred zadnjim dihom bi skrinost nam rade
oči predale, zašle v ogenj vic...*

*Na licu mrtvecev so udarjeni pečati,
pogled duhov iz onostranstva v njih...
A kdo bo mogel te skrinosti brati?
Morda je pisano: tu je svobóde dih.*

*Pomladni vonji, rast poljan kličočih,
šum mrtvih listov, zimskih rož sijaj —
vse mimo mene... Léť, v grob padajočih,
nihčé ne vrne mi nazaj.*

*Bršljan prerašča zide, mah grobove,
pod njima gni je naša radost, moč,
a izven nas in preko nas v svetove
spo ljudstva nova skozi ogenj, noč...*



P. E. Boutigny: Junak. (Luksemburški muzej, Pariz.)

BEBEC JANEZ

Jožko Ambrožič

Stolnica. Nekje na tem prostranem svetu... Polmrak. Zbrana so mladinska društva z zastavami in znaki. V dolgih vrstah stojé, od oltarja do vrat. Množica je napolnila vse kote. Prek ograje na koru visi vrsta glav, ki gledajo zvedavo... Toplo je in zadušno.

Slavnostni pridigar... Cerkev se je spreminila, ko je govoril, v krvavo polje; vseppek so ležala trupla novih mučnikov. Baročni okraski so popadali z obokov ob pritisku dinamita. Nedolžne device so bežale pred nečistimi vojaki rdeče armade...

Žalosten in globoko ganjen je bil glas patra. Nema množica je drhtela od strahu in groze: Saj se boki res šibijo; zunaj tudi divja drhal, nekdo se je še pikro zasmel, preden pritisne na petelina...

Skrušeno so klonile množice; zastave so komaj vidno podrhteale nad glavami. Negotova molitev se je utrjala pritajeno, bojazljivo:

»Kristus, usliši nas!« Občuteno so ponavljala tisočera usta za pridigarjem.

»Tvoje device so oskrunili, Gospod, in razstrelili tvoje hrame. Tvoje učnike so postrelili in poklali... V peklenskem sovraštvu do Tebe...«

»Kristus, usliši nas!«

★

Takrat se je izza pevcev na koru prikazala glava. Bledosiva in suha je vzrasla; strmela je v pridigarja, na ljudstvo in zastave.

Bebec Janez.

Roke je držal na hrbtu; v rokah ozek, rjavorumen klobuk. Tudi glava je bila ozka in ploščata v licih. Lasje skoraj docela ostriženi kakor otroku. Sklonil se je malce naprej in odprl usta. Steklene oči, odprta usta in jezik, ki moli skoraj iz njih, vse je kimalo, kimal je z glavo in prikimaval — bebec Janez.

Da bi kdo videl tisto suho in sivo glavo, tista odprta usta in steklene oči, in kako se je vse skupaj zibalo, kimalo!

Množice so sklonjene molile. Zdelo pa se je, da glave kimajo, bedasto, samogibno, neumno...

Glej, še govornik sam kima...

In vendar so bila srca skrušena in je bila molitev goreča in odkritosrčna...

Nihče se ni zmenil zanj, zato je bebec Janez sedel za pevci na stol. Neopazen in sam. Klobuk je dal na kolena in ga držal oberoč za krajce. Glava pa je še zmeraj kimala. Kimale so blazne oči, odprta usta...

Niso ga več videli, a molitev je bila zbegana, le motovilila se je.

Čemu je kimal in zakaj?

Kdo ve? Bil je pač bebec — bebec Janez.

LEGENDA O MARTI, KAPITANU IN BARBANSKI MARIJI

Bogomir Magajna

V Barkovljah so sedeli ribiči v krčmi, kadili iz pip, pili zlatorumeno proseško vino in strmeli skozi okno na razdivjano morje, ki je metalo svoje besne grive po škarpi navzgor do same ceste. Vsi so kleli in pljuvali z jezo po tleh. Že tretji dan je morje divjalo in jim požiralo zaslužek.

Vsi so kleli na glas Madono in klicali hudiča na pomoč, le stric Marko je molčal. Nepremično je strmел skozi okno. V njegov osemdesetletni obraz je bilo zarezanih tisoč brazd, kakor bi vihar no morje okamenelo, da bi nihče ne vedel, kaj se godi v njegovih globinah. Nikoli ni dosti govoril, sedaj pa, ko je izpil že deseti kozarec, je na mah udaril s pestjo po mizi in zaklical: »Nikar ne preklinjajte, da ne boste prekleti! Kako naj Marija z Barbane pomiri valove, ko hoče vendar z njihovim bučanjem prevpiti vašo kletev!« Ribiči so se zasmeli: »Kdaj je pač mogla ona pomiriti morje, stari! Pred smrtjo trepečeš, pa se bojiš preklinjati.« Stric Marko pa se je grenko nasmehnil ter odvrnil: »Jaz naj bi se bal smrti, ko sem jo že tolikokrat srečal med hujšimi valovi kakor so danes.« Zopet je udaril s pestjo po mizi, izpraznil kozarec in nadaljeval: »Ko sem jo tolikokrat prosil, naj me vzame v svoje naročje in ponese na dno, kjer počivata žena in sin. Ali vam to morda ni znano, kaj?« Ribiči so umolkneli, saj so vsi vedeli, da mu je pred tridesetimi leti požrlo morje ženo in sina. Od takrat ni bil stari več zdrave pameti. Vedno je molčal in marsikdaj, ko se je delal vihar, pozabil zajadrati nazaj proti bregovom in tedaj so ga zagledali daleč na obzorju šele, ko se je poglel vihar. »Norec je«, so rekli, »in norcu se nikoli nič ne pripeti. Še hudič bi se zbal v takem viharju, on pa ti sedi sredi

morja v barki, kakor bi bilo morje navadna sladka limonada v kozarcu.«

Stric Marko si je s pestjo pomel okrvavljene oči, buljil nekaj trenutkov v ribiče, izpil še en kozarec vina in začel:

— Da ne boste več preklinjali, vam povem zgodbo. Stara mati mi jo je pravila, in ko poginem, naj zgodba z mano ne umre. Zato nastavite ušesa, da boste boljše slišali!

Ko je Atila divjal po naših krajih in klal krščanske ljudi, jih je bilo sto in sto, ki so zbežali na morske plitvine, kakor zbežijo galebi pred divjim viharjem. In kakor galebi so se stiskali na vlažnih travah, dokler ni vodja Hunov oddivjal mimo. Toda vse peklenske sile so se tedaj zarotile proti brezmočnim. Črni oblaki so se pripodili od morja in se igrali s strelami nad njihovimi glavami, pobesneta je Soča in pobesnel je Pad in vse reke in vsi potoki, ki drve proti plitvinam. Morje se je dvigalo, je raslo, raslo, že je zalilo zelene ruše na plitvinah ter segalo trumi bednikov do kolen; in še je raslo in raslo, da je segalo do pasu. Očetje so stali nemi in podpirali matere, ki so stiskale dojence v naročju; dekleta so jokala, fantje molče strmeli po divjih vodah, ne da bi mogli pomagati.

Ko pa je bila stiska najhujša, je nenadoma priplaval po vodi kip Marije. Nihče ni vedel, od kod je prišel — ali preko širnega morja ali izpod visokih gor. Fantje so kip ujeli in vsa truma se je zamaknila v čudoviti Marijin obraz. Vsi so prosili: »Marija, pomagaj nam, pomagaj nam!« Tedaj se je Marija nasmehnila, dvignila svojo desnico nad morje in valovi so se poglobili, kakor bi bili plašni golobje, nato je dvignila roko proti nebu, ugasnile so strele in sonce je razkropilo oblake, kakor bi bili nežne jutrnje meglice nad cvetjem, dvignila še desnico proti goram in divje reke so se izpremenile v pohlevne studenčke. Ljudje so od veselja jokali. Poklekali so okoli Marije in govorili: »Zgradimo ji svetišče na tej zeleni plitvini!« In zgradili so svetišče njéj, ki je potem tolikokrat s svojo desnico pomirila najsilnejše viharje. —

Ko je končal, je starec ošvrknil s svetlimi očmi ribiče, ki so si podpirali brade in strmeli vanj, izpil še kozarec vina in zopet pričel:

— Toda to ni, kar sem vam hotel povedati. Pred tisoč leti je živela tam ob Devinu ob izlivu Timave Marta, hči ribiča, najlepša deklica med Sočo in Trstom. Bila je kakor sonce, ki se v jutru dvigne iznad teh bregov in se pogleda v morje, da tedaj zalesketa vsa pokrajina v zlatem sij.

Bila je lepa tako, da so galebi v trumah posedali okrog njenega čolna in se zamaknili vanjo. Pa ni bila lepa samo po telesu, tudi v njeni duši ni bilo niti sence zla. Ko je nekoč vrglo morje njenega očeta na breg in mu ohromilo ude, da je bil za vedno za delo nesposoben in na posteljo priklenjen, je Marta prevzela njegovo barko, jadrala vsak dan na morje in metala mreže v njegove globine. S težko prisluženim denarjem je podpirala očeta in sirote ter vsako leto poslala cekin v dar barbanski Mariji, ki je bivala tedaj že v dragocenem svetišču. Marsikdaj je s svojo barko tudi sama poromala k njej in se ji poklonila.

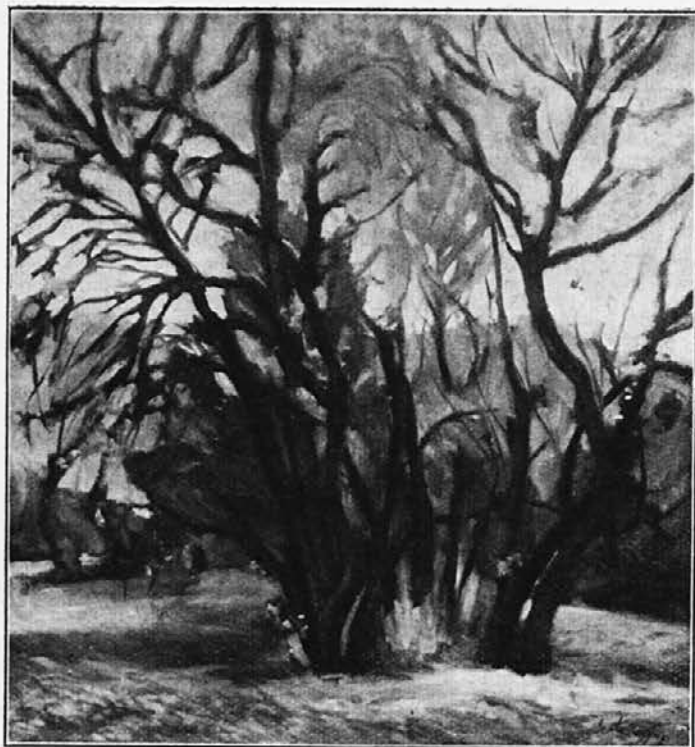
Ko pa je nekoč tako sama jadrala po visokem morju, ji je priplula nasproti črna ladja z morskimi roparji iz Kvarnera. Ko so roparji zagledali Marto sredi morja, so planili s čolni k njej, ji zvezali roke in jo dvignili na svojo ladjo. Poglavar roparjev pa je nad njeno lepoto ostrmel tako, da ni maral več čakati beneške ladje, ki jo je nameraval opliniti, ampak je velel pluti s polnim vetrom nazaj v daljni samotni Kvarner. Imel pa je poglavar doma ženo, ki je zaplakala od jeze in gorja, ko je zagledala lepo Marto v svoji hiši, in sklenila je, da jo sredi noči umori. Sredi noči se je priplazila v njeno sobo. Ko pa je videla Marto stati poleg okna in strmeli proti morju v črno noč in glasno jokati, je spoznala, da Marta ni zapeljala njenega moža, črnega poglavarja morskih roparjev. Tedaj se je zbudilo v njenem srcu usmiljenje, prijela je Marto za roko, jo peljala na bregove divjega Velebita in ji stisnila v roko košaro s kruhom in mesom. Ko sta minila jutro in dan in spet jutro in dan, je bila Marta že blizu dežele Dalmacije. Sedla je na visoko skalo ob morju in bridko jokala, saj ni vedela, kako se godi sedaj njenemu očetu in sirotam, za katere je toliko skrbela. Vroče je prosila barbansko Marijo, naj ji pomaga, saj nazaj si ni upala, ker so razbojniki stražili breg, naprej pa je bilo morje širše in širše in niti enega čolna ni bilo nikjer. Medtem ko je tako molila, je priplula iz dolgega zaliva pod skalo ladja z belimi jadrmi. Na krovu je stal mlad kapitan in veter se je igral z njegovimi kodri. Ko je zagledal Marto na visoki skali, je od začudenja onemel, saj je mislil, da se mu je prikazala čudovita morska deklica. Ukazal je mornarjem, naj vržejo sidro v morje, planil na breg in splezal k Marti na visoko skalo: »Ali si sen, ali si res morska vila, o kateri prepevajo naši pevci«, je zaklical in razprostrl roke, da bi jo ujel v naročje. Ko pa je videl solze v njenih očeh, je vzkliknil: »Kaj ti je ranilo srce, prelepa, da jokaš v tej samoti?

Povej, kdo si in kako naj ti pomagam. Jaz sem kapitan bele ladje in vozim v Benetke kože rjavih medvedov in sivih volkov, ki smo jih ujeli v gozdovih Velebita. Poglavar sem vsega Velebita.« Marta mu je povedala svojo žalostno zgodbo, kapitan pa se je razveselil in rekel: »In ravno moja bela jadra bodo pripeljala najlepše dekcle sveta nazaj k njenemu očetu in ravno moje oči bodo vso pot srečne strmele v njeno lepoto.« Ujel je Marto v naročje in jo odnesel s skale na ladjo, medtem ko mu je duša prekipevala od sreče.

Ko jo je na ladji postavil med mornarje, so vsi od začudenja onemeli, toda njihova srca, ki se niso bala ne medvedov ne volkov, so se stisnila v tajni, praznovorni grozi: »Saj ni mogoče, da bi bila tako lepa stvar hčerka človeka«, so si mislili. »Katera med njimi ima ko morje globoke in sinje oči, katera med njimi štiri zlate kite, ki bi segale do tal, katera med njimi ustnice, ki bi bile živordeče ko škrlat, katera med njimi ima ko delfin živo in vitko telo? To pač ne more biti brez čarov in urokov! Gorje nam, če se je kapitan prevaril s svojimi očmi in ga je čarovnica omamila, da je pozabil na previdnost, s katero nas je vodil



V hribih. (Fot. Fr. Krašovec.)



Zoltán Palugyai: Z Nizkih Tater.

po visokih gorah in širokem morju!« Glasno pa niso rekli nič in so molče dvignili sidro iz temne globine morja.

Kapitanu se je zdelo, da ni ladja še nikoli tako hitela kakor tisti dan; kajti nenehoma je ves zamaknjen gledal Marto in si mislil: »Že do jutra bomo v Benetkah. Nato okrenem ladjo k Timavi. Obdaril bom njenega očeta in sirote z zlatom, pokleknil potem k njenim nogam in jo prosil, naj mi bo za ženo do smrti in vekomaj. Če me ne usliši, bom stopil na visoko devinsko skalo in se vrgel v morje; kajti brez njene lepote mi ne bo mogoče več živeti.«

Tako zamaknjen je strmел v njene oči, toda kar pri priči je postalo temno kakor ponoči. Tedaj so mu zaklicali mornarji: »Ali ne vidiš, kapitan, da so črni oblaki zagrnili zvezde, ali ne čuješ, kako frfotajo jadra v viharju, ki se poraja, ali ti ni mar svojega in našega življenja?«

In že je zatulila burja in zaškripali so jam-bori s cvilečim jokom. Morje je besno planilo na krov. Vihar je zagrabil ladjo in jo gnal s silno hitrostjo v neznano črno noč. Mornarji so zavijali jadra in trepetali v grozi, nato pa se zatekli h kapitanu in mu rekli: »Še nikoli ni vihar tako nenadoma vstal, še nikoli se ni tako igral z ladjo. Čarovnico vetrov si sprejel na krov. Pogubiti nas hoče in potegniti s seboj na dno morja v svoj peklenski grad. Vrzi jo s krova, če hočeš rešiti sebe in nas!«

»Ona ne laže in brez nje mi ni mogoče živeti«, je vzkliknil kapitan in hotel potegniti meč, da bi branil Marto pred mornarji. Tisti trenutek pa je udarila iz črnega oblaka v jambor strela in ga razklala na kose. Kapitanu je zastala desnica. Mornarji so tedaj planili k Marti in jo vrgli s krova v divje, razburkano morje in čudo — kmalu potem se je morje pomirilo in utihnilo je tuljenje burje. Mornarji so obstopili kapitana, se zagledali vanj s plašnimi očmi in mu govorili: »Potolaži se, poglavar naš! Doživeli smo najstrašnejšo noč s čarovnico na našem krovu. Omamila ti je srce, toda zjutraj poromamo k barbanski Mariji, da se ji zahvalimo, ker nas je rešila smrti in večne pogube, in ona bo ozdravila tudi tvoje srce.«

O, mornarji niso vedeli, kako je Marta med viharjem na krovu sama vdano klicala k Mariji barbanski, naj pomaga njim, kapitanu in njej. Komaj sončni dan le in objela jo je velika ljubezen do mladega kapitana, ki se je pojavil kakor iz gozdov. Sedaj pa naj smrt uniči vse. Z grozo je poslušala klice mornarjev, da je ona čarovnica vetrov, in njena tožba in prošnja ji je nemo zamrla na ustnicah. Ko so jo objeli mrzli valovi in jo hoteli pogoltniti vase, je s poslednjo močjo zaklicala ime barbanske Marije: »Pomagaj, Marija barbanska, pomagaj!«

Tedaj se je prikazala na visokem nebu pred njo čudovito lepa žena in jo prijala za roko: »Nič se ne boj, Marta, in hodi za menoj!« Marta se je blaženo nasmehnila. Saj je mislila, da je v nebesih, kajti oblaki nad njo so se razgrinjali in mesečina je ko velikanski slap padala na lesketajoče se morje. Krog Marijinih las pa so v svetlem soju plavale zvezde neba, med njimi najlepša ona, morska zvezda. »Ali so utonili?« je vprašala Marta plašno. Marija je odkimala. »Ali sem v nebesih ali na zemlji«, je vprašala zopet. »Na morju si«, je odgovorila Marija. »Ali je daleč do našega doma«, je vprašala Marta dalje. »Do mojega doma nikoli ni daleč«, je odgovorila Marija. Pred njima je mesečina kazala po morju pot. Stopali sta tiho, tiho po morskih valovih, ki so izgubili ves bes in upor in se pohlevno zgrinjali in poklekovali pred noge lepe Hčerke neba in lepe hčerke sveta. Še nikoli, niti v najlepših sanjah ni Marta tako potovala, še nikoli ni bila njena duša tako polna veselja. Ko pa je ugasnila noč in je svetlo sonce zlato obarvalo čudoviti potniki, se je hipoma zalesketalo na zeleni plitvini belo svetišče Martine spremljevalke. Tedaj so prileteli galebi s strehe svetišča in se poklonili obema. Marija je stopila v svoj dom in na svoj

oltar, Marta pa je pokleknila na preprogo pred njo. Marija je v njenem srcu čitala vročo željo, s katero jo je Marta prosila, naj ji pripelje nazaj kapitana ladje z belimi jadrji.

V jutrnjem soncu se je ustavila bela ladja pred plitvino. Izstopili so kapitan in njegovi mornarji, da bi se zahvalili Mariji. Mornarji so bili polni veselja radi rešitve, kapitan pa je imel sklonjeno glavo. S tihim glasom jim je govoril: »Ne veselite se, kajti srce mi pravi, da ste to noč umorili nedolžnega človeka, najlepšo deklico sveta. Ne bom si upal pogledati Mariji v obraz, ker nisem ubranil Marte pred vami.« Toda ko so stopili v svetišče in videli čudež, ki se je zgodil, ko so videli klečati Marto pred Marijo, so popadli na kolena in se dotaknili s čeli tal. Bridko kesanje je prevzelo mornarje za njihovo praznoverje in greh. Marija pa se je nasmehnila in jim z roko ukazala, naj vstanejo; tudi Marta se je nasmehnila, polna veselja in sreče, in stopila kapitanu ob stran. In Marija je dvignila roke ter blagoslovila oba, ki sta živela potem v sreči sebi in sirotam na bregovih našega morja še dolgo let.

Toda to še ni vse, kar sem hotel povedati«, je rekel stric Marko in zastrmel, od zlatorumenega proseškega vina opojen, v ribiče, ki so ga molče poslušali. V njegovih očeh se je zrcalilo hudo gorje. »Takrat, ko sem šel z ženo in sinom na visoko morje«, je nadaljeval, »in je nastal silen vihar, nisem verjel v barbansko Marijo. Hudo sem preklinjal, ko mi je vihar odlomil jambor, namesto da bi njo poklical na pomoč, in se s trmastim uporom lovil z morjem sam. Zato sta takrat poginila žena in sin, ki sem ju tako ljubil. —

Stric Marko je izpraznil še en kozarec zlatorumenega proseškega vina, nato počasi vstal in se opotekel skozi vrata v noč in vihar.

PRVO POLETJE

Venceslav Sejavec

Šumenje k jugu padajočih vod.

Zorenje prvega poletja.

Zorenje: kmalu shraniš dragi plod,
čeprav diše še vonji cvetja.

Po travnikih pokošeno senó —

grabljice: bele rute v siju sonca.

V goré se upira višnjevo nebó.

V višavo raste dan brez konca.

Krik, pesem, čivk, na vzhodu bel oblak
ob reki cesta, na vse strani stezè.

V strmini kosec muči se pol nag —

Ob mrtvih grobih zelèn bezeg cvetè.



Štefan Polkoráb: Svatovsko oblačilo.

PRVI PIŠČANCI

Janez Jalen

Tonček je že dolgo stal na skednju tik pri pažu in opazoval skozi široko špranjo družbo, ki se je bila dvignila izza mize na vrtu in pravkar sedala na dvorišču v blesteč avtomobil. Od nepremičnega stanja in tudi od razburjenja so se mu tresle noge, pa si ni upal prestopiti, da bi ne zaskripale deske pod njim in bi ga utegnili zalotiti. Kar groza ga je bilo ob misli, kako bi obračunali z njim, če bi jim moral priznati, da jih že dolgo opazuje in prisluškuje tudi njihovim razgovorom.

Vrabcí izpred hiše so odfrčali za hlev in tam vreščali kakor bi od daleč koga zmerjali. Na žici elektrovida je ščebetala lastovica, obračala drobno glavico na vse strani in se veselila znova popravljenega gnezda pod napuščem.

Zaloputnila so se vrata avtomobila, zabrnél je motor, zasmrdelo je po bencinu, mlada krčmarica Helena je z rahlim poklonom pozdravila, oglasilo se je trobilo in že ni bilo avtomobila več na dvorišču.

Gospodinja je stopila v hišo. Tonček je stekel od špranje k lini in čakal, da je avto privozil iz vasi, izmed hiš in skednjev, na odprto polje. Ni se mu bilo treba nikogar več bati, pa vendar je stopil korak od line in potem šele dvignil hkrati

obe roki pred nos, razkrečil prste in pokazal za brzečim avtomobilom, ki je dvigal oblak prahu, izpod oslov še jezik.

Tončku je nekaj reklo, da ne dela prav. Pa je v njem še glasneje zakričalo, da je gospoda, ki se je pravkar odpeljala, ravnala vsaj stokrat bolj nápak kakor on sam.

Ves utrujen je sedel na kup sena. V ustih je občutil okus kakor bi bil pregriznil gnilo hruško, táko, ki že na kislo zaudarja. Šlo mu je na jok. Lotilo se ga je domotožje po domačih hribih. Tako hudo ga še nikoli ni prijelo, vse mesece ne, odkar se je poslovil od svojih ljudi, od ata in mame, od obeh bratcev in petih sestic. Najmlajši dve, Micka in Urška, sta bili dvojčici.

»Bog ve, če že hodita?«

Sam je bil najstarejši. Pred veliko nočjo je dovršil šolo.

»Zdaj bi že lahko leto in dan hodil z atom v gozd. Le kaj me je prineslo v dolino! Pa še tako blizu Ljubljane. Kar vrnem se domov.«

Vstal je, kakor bi res hotel kar koj oditi, da si morebiti ne premisli. Pa se je spomnil, da zadnja leta tudi oče kaj poredko zadene sekuro in žago na ramo in da plankača rjavi pod strešino: »Za les ni več kupca. Visoke skladovalnice desk trohne. Žage stojé. V gozdovih ni več zaslužka«, je dognal z odraščajočo pametjo.

»Ne. Domov ne morem iti. Otrokom bi odjedel že tako dovolj tanek košček kruha.«

Sedel je nazaj na seno. V mislih pa je bil ves doma.

Spomnil se je, kako je prosil mamo več let zapovrstjo, naj bi dala valit vsaj eni izmed treh kokoši, ki so jih redili pri hiši. Pa mu ni hotela ustreči. Se ji je preveč škoda zdelo kaše, ki bi jo piščeta pozobala. Kaj pa naj družini skuha!

Kljub mamini stiski za kašo se je Tončku lani posrečilo zrediti štiri piščance. Dokler niso bili izleženi, mama še slutila ni, kako ima zastavljeno. Ata je pa vse vedel. Ni šlo brez njega.

Tonček je bil spazil v gozdu v dupli stare bukve gnezdo lesne sove. Dokaj je imel skrbi, preden si je z atovo pomočjo priskrbel štiri kokošja jajca, katera je pozno v mraku podtaknil sovi, njenih pet pa zmetal na tla. Čez tri tedne je prinesel domov štiri drobne piščančke. Vsi so se jih razveselili, tudi mama, ki jim je kar koj potresla kaše. Pa so je ves čas, dokler niso odrasli, snedli komaj perišče. Bolj požrešni so bili na mravljinčja jajčeca. Tonček jim jih je toliko nanosil iz gozda, da nobeni piščanci v vasi niso tako hitro odraščali kakor njegovi. Dva sta postala kokoški, dva pa petelinčka, ki sta se kaj rada

skavsala. Ko sta začela poskušati peti, ju je mama prodala. Z njima vred pa tudi črno staro kokoš. Jarčici je obdržala.

Letos pa... Sedma koklja že vali. Kaj piščančkov je nanosil gospodinji izpod njih. Marsikak trd udarec je dobil s kljunom v roko. Prava reč! Še sneg ni ves skopnel, ko je prinesel prve kebčke v kuhinjo. In kaše ni prav nič škoda. Žita so pa že samo ta čas, kar je on pri hiši, kokoši pozobale več, kakor so ga doma vse leto dali v mlin.

Dolgo je Tonček premišljal, kam bo gospodinja s toliko perjadjo. Pred štirinajstimi dnevi se mu je pa posvetilo. Z istim avtomobilom kakor danes so se bili pripeljali trije gospodje na postrvi. Posedeli so tako dolgo, da je piščance že zganjal spat. Gospod, čigar je avtomobil, jih je opazil. In Tonček je ujel razgovor med njim in gospodinjo:

»Velike piščance imate že, gospa.«

»Sem zгодaj dala valit.«

»Godni pa še niso.«

»Ne še.«

»Kdaj pa bodo?«

»Čez kakih štirinajst dni.«

»Prav. Danes štirinajst dni pridemo na ocvrte piške.«

»Lahko. Mislim, da bodo že.«

Helena je odšla po opravkih, gospod pa je razlagal, da je od vsakega pridelka prvina najboljša: prve gobe mavrahi, prve češnje, prvi piščanci...

Tonček ni mogel razumeti, kako si more človek poželeti komaj izleženo žival. Saj človek vendar ni potuhnjen maček. Vsaj toliko naj bi počakali, da bi petelini začeli peti. Kar verjeti ni mogel, da bodo res prišli.

Vseh štirinajst dni je Tonček na prvi nasad najbolj pazil. Celó mravljinčja jajčeca jim je šel iskat v gozd. Pa ne zato, da bi piščanci bolj odrasli in se poredili. O, ne! Smilili so se mu, obsojeni na tako zgodnjo smrt.

Snoči pri večerji se je ves čas bal, kdaj mu gospodinja ukaže, naj najbolj odrasla piščeta pripre. Pred nekaj dnevi jih je pustila koklja. Pa mu ni ukazala. »Sama jih zjutraj pridrži nekaj v kurniku.« Pa jih tudi ni.

»Ne bo jih, snedencev«, se je Tonček veselil od zgodnjega jutra pri živini na paši. »Ne bo jih«, se mu je kar samo nasmejalo, ko je prignal domov in naštel pod kozolcem še vseh šestnajst piščancev prvega legla. »Res jih ne bo«, je vriskalo v njem, ko so popoldne vsi odšli na polje in sta z gospodinjo ostala sama doma.

Sonce je obsevalo zadnje cvetje v sadovnjaku. Helena je razobešala nekaj malega perila, Tončku pa je ukazala, naj pregleda kokošja gnezda. Kakor veverica se je pognal Tonček po lestvi na kozolec in kaj kmalu prinesel poln klobuk debelih rjavkastih jajc. Z gospodinjo sta skušala uganiti, katero je od čopke, katero je znesla grahasta in katero golovratka. Pa je tik za njima zašumela nizka trava. Malo je manjkalo, da se Tončku ni pripetila nesreča. Skoraj mu je ušel klobuk iz rok. Helena se je naglo zaobrnila. Tik njiju je skočil s kolesa pismonoša:

»Dober dan!«

»Kako si naju prestrašil, Jože.«

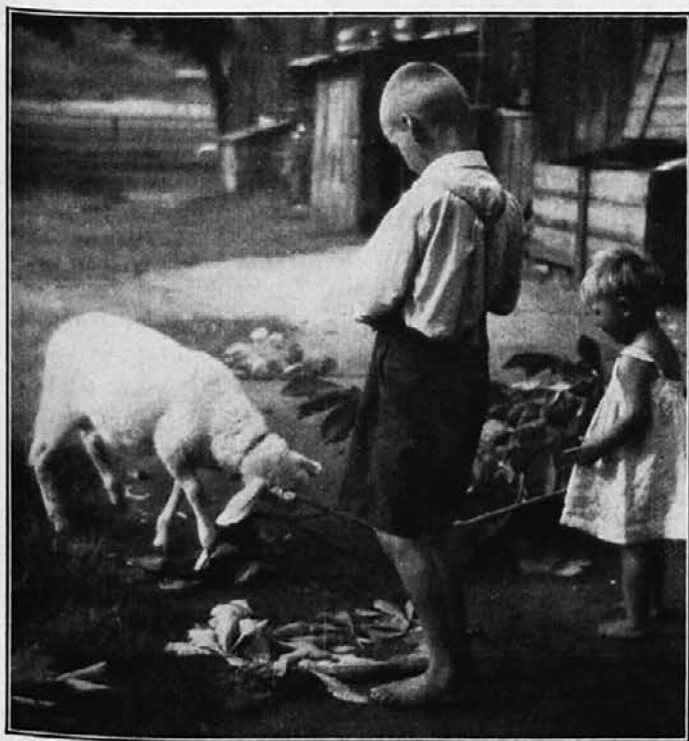
»Menda ne bo take sile.« Jože je segel v torbo in izročil dopisnico. Eno oko mu je obstalo na obrazu gospodinje, z drugim je pregledoval naslove v šopu časopisov, ki jih je ročno prelistaval.

»Pozen si danes.«

»Četrtek je. Tednik raznašam. Prav tukaj je vaš.« Na videz se je Jožetu mudilo spet sestiti na kolo, pa je že od leta vedel, da ga bo Helena pridržala in mu uslugo plačala s pošteno mero vina: »Sama si upa komaj muho ubiti, nikar da bi zaklala piščanca. Drugi so pa vsi na polju. To hribovsko fantè pa tudi ni še za tako rabo.«

»Jože, počakaj!«

»Kaj bo?« se je pismonoša delal nevednega. Ni maral vzbuditi suma, da bi kdo mislil, da je namreč dopisnico že sam prebral.



Prijatelji. (Fot. Fr. Krašovec.)

»Piščance bo treba klati. Pozabila sem, da pridejo. Dobro, da mi je gospod ravnatelj pisal. Kar brž jih s Tončkom ujemita. Štiri največje petelinčke. Tonček že ve, katere. Jaz pa zakurim in zavrem krop.« Med ukazovanjem in pripovedovanjem je Helena preložila jajca iz Tončkovega klobuka v svoj predpasnik. Mudilo se ji je v kuhinjo. Tonček, ki je bil vaje na prvo besedo poslušati, se pa ni prestopil.

»Kaj stojiš? Perišče žita vzemi in zvabi piščeta v kurnik«, ga je dregnil Jože in segal v žep po nožič.

Piščanci, ki so Tončka radi imeli, so mu sledili kakor koklji. Tonček je zapahnil vratca. Zdelo se mu je, da je napravil nekaj hudo napačnega. Prestopil je še Jože in zasadil odprt nož v leseno steno. Tonček ni mogel več gledati. Zbežal je.

Presunljivo, kakor bi bil jastreb planil med nje, so začivkali piščanci. Na dvorišču je kukuricnil petelin. Kokoši so bežale v zaklone. Koklje so klicale piščeta pod varstvo svojih kril. Tonček pa je bežal skozi sadovnjak navzdol kakor bi hitel klicati ljudi na pomoč. Ustavil se je šele pod zadnjim drevjem.

V lipi onstran potoka je zakrakala vrana. Tonček je pobral kamen in ga z vso močjo vrgel proti njej. Zadel je ni, preplašil pa: »Črnuharica, ki tudi zalezuješ drobne piščančke.«

»Toooneek!«

Poklicala ga je gospodinja. Nič manj hitro kakor od doma je stekel nazaj, naravnost v kuhinjo. Štirje mrtvi petelinčki so ležali s prerezanimi vratovi v nizkem škaflu na klopi. Jože pa je pil iz obilnega kozarca temnordečega vina.

Gospodinja je zlila lonec vrelega kropa na okrvavljena piščeta.

»Tonček! Skubsti boš pomagal.«

»Ne znam«, se je branil Tonček.

»Fantič! Meni se pa le zdi, da se bojiš, da bi ne jokal, ko se ti tako smili žival«, ga je podražil Jože. »Pa ko bi ti vedel, kako so ocvrte piške dobre. Mm, mm.«

Gospodinja ni več silila vanj: »Pa pojdi, Tonček, in naberi solate. In ne bodi otročji. Zavoljo nekaj piščancev. Ali je vredno. Tudi ti dobiš kakšen košček. Saj gospoda tako nikoli vsega ne poje, kar naroči. Dobiš, prav gotovo dobiš.«

»Čeprav ne.« Tonček je snel rešeto s stene in stekel iz kuhinje, kakor sfrči iz kletke svobode vaje ptič, kateremu so nepričakovano odprli vrata.

Na vrtu se mu pa ni nič mudilo. Prekopal je voluharju rove, izgrebel je bramorja in se pognal celó za metuljem.

»Pa sem res otročji«, je moral nazadnje prav dati gospodinji in priznati sam sebi, da bi tuja piščeta tudi sam rad jedel.

Na dvorišče je privozil avtomobil. Dva moška in ena ženska so izstopili. Helena je prihitela, da jih pozdravi. Tonček pa je pri zadnjih vratih smuknil z nabrano solato v kuhinjo. Pismonoša, ki ga je bil prej dražil, je že odšel.

Tonček je pomagal gospodinji trebiti solato. Iz ponve je tako lepo dišalo, da se ga je lotila silna radovednost, kakšni so ocvrti piščanci. Da mu je gospodinja ponudila košček, bi se ne bil prav nič obotavljal. Pri priči bi ugriznil vanj. Še drv naj prinese, potem pa pogleda za jajci.

Tonček se je znal iz hiše do drvarnice tako zmuzniti, da ga gospoda pri mizi na vrtu ni opazila. In je prisluhnil. Iz pogovora je kaj kmalu dognal, da ženska, ki je bila Tončku kaj všeč, ni več gospodična, pač pa gospa, in sicer žena mlajšega moškega. Prav za prav ni bil več mlad. In poročila sta se šele pred kratkim. Starejši gospod je gospo nagovarjal z milostljivo, čeprav sta se z možem tikala: »Ni njen oče. Še stric ne. Prav nič si nista v sorodu«, je vedel Tonček.



František Štefanko: Žanjica.

Na piščance je Tonček že čisto pozabil. Zdela se mu je kar vse prav. Kokoši so nesle tudi v listju nad svinjakom. Od tam je Tonček ujel, kako se je starejši gospod pritožil čez dekle, ki se branijo vsak teden trikrat jesti za večerjo koruzni močnik in posneto mleko. Tonček je pomislil na dom in bratca in sestrice in se mu ni prav zdela: »Še stradale bodo, babnice kočljive.« Obenem se je spomnil, da če bo piščancev kaj ostalo, jih ne bo deležen on, pač pa jih gospod ponese deklam za priboljšek. Zamahnil je z roko: »Naj jih.«

S skednja jih je dalje časa opazoval. Jestu so že prenehali. Tudi vina ne bodo več naročili, so rekli, in da bo čas iti. Bilo pa je na mizi še nekaj koščkov ocvrtih piščancev in v skledi še nekaj solate. Starejši gospod je pred kratkim poročeni zakoncema še enkrat ponudil, oba sta odklonila. Pa je gospod, čigar je bil avtomobil, pritegnil oboje jedil predse, zrezal piščance in solato in oboje zmešal.

»Le kako bo zdaj jedel?« je bil Tonček radeveden. »Kar s kostmi vred?«

Gospod s posivelimi brki in narahlo upognjenim nosom je pa mirno odrinil krožnik izpred sebe: »Plačali smo vse. Zakaj naj bi pa krčmarica še enkrat prodala.«

»Saj«, je pritrdila gospa.

Tonček je kar otrdel. Spomnil se je dekel, domačih in sebe. Zazdela se mu je, da je v trenutku dorasel iz otroka v fanta. Zaželel si je, da bi družba pri mizi na vrtu ne bili Slovenci: »Stari naj bi bil Jud, Kajfa. Pa ni. Naše krvi človek je.« In sram ga je bilo pred samim seboj, da mu je bila ženska, ki je pritrdila, prej celó všeč.

Tončku so se pričele tresti noge, pa se ni upal prestopiti. Šele ko je vrgel za njimi svoj zaničljivi pogled, se je sede na senu odpočil.

Spet je prisluhnil. Gospodinja je stopila na prag. Po glasu korakov je spoznal, da gre k mizi na vrt pospravljat za gosti. Zaskrbelo ga je: »Kaj če mi ponudi razrezane in s solato pomešane piščance? Sedaj, ko bi niti celih ne jedel.«

Planil je k špranji in videl, kako se je Heleni pomračil obraz. Nevšečno je nekaj zamrmrala, sesula kosti z vseh krožnikov na razrezano meso in vse skupaj s solato vred vrgla psu.

Tončku je odleglo. Gospodinja se še ni dobro obrnila, že je stal pred njo. Heleni je bilo nerodno, ko ni mogla Tončku izpolniti obljube. Pokazala je prazne krožnike: »Nič ne bo, Tonček. Lačni so bili, pa so vse pojedli.«

Tonček je hvaležno pogledal gospodinja. Zdela se mu je njegovi lastni mami podobna, samo dokaj mlajša. Zato je odkrito zavrelo iz njega:

»Nič lačni, nič lačni. Presiti, presiti. Sam sem vse videl in slišal. Fej, gospoda!«

Dvignil je obe pesti. V njegovih očeh pa se je zabliskal odpor.

»Tonček, vsi niso taki.«

»Če je en sam, ga je preveč. Videl sem pa dva. In tretji je molčal, pa je bil dolžan posvariti. Nič ni boljši.«

Helena mu ni hotela več oporekati. Zaželela si je celó, da bi nekaj tako mladega ognja vzplamtelo tudi v življenju, ki je prvič raslo v njej.

Kuretina je prihajala na dvorišče, Tonček se je sam od sebe pobrigal zanjo, posebno za gnezda piščancev. Helena pa je odšla kuhat večerjo.

S polja se je oglasila po utrudljivem delu mlada pesem. Ptíči pa so že utihnili. Dan je ugašal.

MOJ SRČNI DAR

Vid Škrjanec

*Srebrno kanglico v rokah
prišel nocoj bo angel zlat
mojo srčno kri iskat.*

*In odstrl mi bo levo stran,
s križem jo zaznamoval
in z bodalcem jo razklal.*

*In ko bo tekla v kanglico
srebrno moja srčna kri,
prelil med njo solzé bom tri.*

*Zaradi rane prvo bom prelil:
o, slutim že, kako hudó
je raniti na smrt teló.*

*Zaradi smrti drugo bom prelil:
slovo bom vzel za zadnjikrat
od lepih dni, od rož in trat.*

*A tretjo radi rojstva bom prelil:
o, v me prišla bo nova kri —
pojila bo bodoče dni...*

MRTVA

Vinko Beličič

*Med smrekami in bori sleherni večer je ista smer
in zmerom isti mlačni veter nosi mi pozdrave,
poljublja in mamijo bohotnih njiv dišave —
kot v slavnostni procesiji priromam v tvojo vas.*

*Na hladno šipo čelo položim, nato strmim v temo,
med nageljni te kličem: »Čuj me, vse je kakor lani:
tišina, zvezde in ta blazni čas. O, vstani, vstani!«
Težko iz groba: mrtve rože, tuja slast srca...*

IZ NIŽAV IN TEŽAV

Ivan Zorec

PO STARIH PAPIRJIH KOTARJEVEGA NANETA

60. Kritika.

Ná, počitnice so se osušile, šole so se oglasile. Dijaki smo se obiskovali in poslavljali. Nace je postal čisto drugi. Najrajši je bil sam. Pravili so, da se mu je tudi jezik menda zalomil in da zdaj otožen poniglavi in se molče z nekimi papirji onegavi.

»Kaj si bolan, ka-li?« sem ga podržal za roko. »Oči so ti kakor kres, nekaj izmenil si se.« Trenil sem po mizi in se nasmehnil: »Pa vendar že ne pišeš oporoke?«

»E, nič, nič«, se je zganil in urno v miznico posnel neke počeckane listke. »Kar tako... se včasih učim latinskih glagolov...«

»Glej ga!« sem pohvalil in ga nejeverno pogledal. »Pokaži no, tudi jaz bi se rad tako učil.« Sprva ni hotel, čez dolgo se je vendar vdal.

»Daj roko, da nikomur ne zineš.«

Moško sem mu segel v roko in se priveril, da bom molčal.

»Veš, igro sem napisal.«

»Glej ga!« sem se spet začudil. »Pokaži no!«

»Kje je že! Prezanič je bila, tisti tvoji še do členka ne.«

»Kaj veš, Jožetu bi jo bil pokazal, saj sem jo tudi jaz vam vsem.«



Julius Bártfay: Kmečko dekle od Vaga.

»Sram me je je bilo, pesmi sem se rajši lotil.«
»Pesmi?« me je vrglo kvišku. »Nace, kavelj si! Pokaži mi katero, pokaži!«

Počasi je segel v miznico in mi dal pesmico. Pela je slavo zlati všenici in ljubki prepelici. Prvi verz je prosil: »Zóri nam, zóri, zlata všenica!«. V dušku sem prebral vse in ves začuden rekel:
»Daj še!«

Na drugem listku je bila neka žalostna pesem o dekletu. Prepeta je bila po narodni: »Rasti mi, rasti, trav'ca zelena!«.

»Ta pa ni čisto tvoja«, sem ga pogledal.

»Moja. Narodni sem se pritisnil le po metru in ritmu — meri in ubranosti.«

»Hm. Zakaj tudi ne po rimi — stiku?« mi je ušlo. »Stoji — buči, to, mislim, se ne stika dobro.«

Zardel je in zaprl miznico. »No, kaj praviš?« je čez čas zadrhtel.

»Dober pesnik je velik umetnik, le zrel, učen in dober človek ga sme soditi«, sem se umikal.

»Ali misliš, da sem jaz vsaj nekoliko tudi pesnik?«

»Vprašaj Jožeta, jaz, glej, ti res ne vem reči nobene prave, premalo me je, saj veš. Zdi pa se mi vendarle, da ti je Bog v srcu razpel pesniško strunico.«

»Preslabično brni, se mi zdi«, se je pošteno sodil.

»Beri dobre pesnike pa čakaj, ne privijaj je preveč, utrgala bi se! In uči se vsega. Nekje sem bral, da mora biti ne samo po Bogu nadarjen, marveč tudi močno izobražen, kdor hoče ustvarjati pesniške ali katere druge umetnine.«

Od Naceta sem šel še k Jožetu. Vso pot so me obletovale prav posebne misli o mladem pesniku. Hvalile so me, ker ga nisem z lahkomišelnostjo in neumno kritiko pehal s pesniškega Parnaza. Če v kom nič ni, spozna že kar sam, ko lepo dozori. Več ko kdo ima, nikoli ne da.

»Ampak posluh pa ima Nace, posluh«, sem v mislih postal. »Ubrani narodne pesmi je znal nastaviti uho. Če je res za kaj, iz nje in po njej se bo najlaže spoznal.«

Sodba se mi je zdela prava. Vso pesniško lepoto, kolikor sem jo mogel posneti, sem tiste čase videl le v narodnih pesmih. A zdaj je vame dihanilo še drugo spoznanje. Čemu sem se začel spakovati z največjim pesništvom, z dramatikom, ko še njene abecede ne znam! Jaz, ki poznam toliko pravih, toliko narodnih pesmi? Kaj ne bi bilo pametneje, če bi prvi čas te kar po svoje sukal v povestice? Tako bi se naučil pisati... In le čemu sem s Čitalnico neslanaril tovarišem in Vencajzovim? Kaj prav meni mar zaspana Čitalnica?

Samo v jezike sem se dal. Dijaki o meni najbrž mislijo, da sem puhel domišljavec, ki ga je zgolj prevzetija in jezik, gospod Vencajz pa, da sem ga glede igre predrzno nalagal.

Ves pobit in poniglav sem priklamal do Jožeta.

»Kaj dela Nace?« me je vprašal, ko sem povedal, kje sem bil.

»Kar mi vsi: pospravlja, za pot se pripravljaj«, sem dejal tjavdan.

»Saj pospravljati ima res kaj«, se je posmehtil. »Njegova mati pripoveduje, da se nekaj zamika in da vèn in vèn čečka po nekih papirjih.«

Potajil sem se, kakor da nič ne vem.

»Jaz sam pa sem zvedel, da ga tista tvoja igrice nekaj premika. Prekositi te menda hoče.«

»Lahko me bo,« sem se velikodušno ponižal, »tista stvarca res ni dosti prida.«

»Prav je, da že tudi sam spoznavam, koliko je vredna.«

»Jože, ne samo tega, skesan spoznavam tudi to, da sem vam vsem prav po nemarnem kalil počitnice in se štulil, kakor se ne bi smel.«

»E, kaj!« je odmahnil. »Vse je bilo prav, le v Vencajzove ne bi bili smeli riniti. To je bilo res predrzno. Tako mislijo šentvidci in zamerijo posebno tebi, ki si nam bil za prvega.«

»A če bi bili zmogli, kar smo si naprtili?« sem se rebril.

»O, vsi bi te hvalili in slavili«, je pokimal moji skriti misli. »Anti tak je svet. Zato se nikomur nikoli ne ponujaj, sam naj te najde, kdor te potrebuje!«

Takih in še hujših mi je nakladal, da sem jih komaj nosil, ko sem se vračal domov.

Doma sem se za pot pripravljaj tudi jaz. Mati me je opazovala in vzdihovala.

»Sama prevzetija te je!« me je čez čas uščenila mati. »Komaj si povohal mestne šole, pa že tiščiš med gospodo! Ves šentvid zmajuje z glavo, ker si mu razdiral Čitalnico. Kaj tebi, smrkavec, mar taka stvar?«

Kar molčal sem, saj ji nisem znal dopovedati, kako je prav za prav bilo.

»Kreljutke so ti še golé in nič se ne ve, kako se ti kdaj obrasto; ti pa se že izpeljuješ in frfotaš, kakor bi ti bilo zleteti prav pod oblake!« mi je navrgla in me preteče pogledala. »Kaj se delaš, kdor nisi?«

Materina sodba me je hudo bolela. Kar rad sem šel od doma. Ob slovesu sem prejel dosti lepih nauk in opominov, denarja pa beraško malo.

61. Nova tovarišija.

V Novem mestu mi je bila spet prva skrb, kako bom živel. Do profesorja Marinka si nisem upal; kako me je sprejel lani, še nisem pozabil. Potrkal sem rajši pri dobrih očetih frančiškovcih. Brez dolgega besedovanja in bolečega poniževanja so mi za vse leto obljubili kosilo in večerjo. Bog jim daj dobro, veliko hudega so me obvarovali. Zajtrk pa sem spet kar lepo črtal s svojega jedilnega lista.

Stanoval sem z istimi tovariši in tam kakor lani, za družino pa sem kmalu dobil čisto druge fante.

Nekateri izmed njih so prišli iz Ljubljane. Z nekim prešernim tepežem so se do grdega zamerili profesorjem pa so se jim modro umaknili.

»O, ti so mi pa res všeč!« sem jih meril. Bili so sami močni in že kar moški fantje. »Pomagaj jim bom, če se bodo tudi tu s kom kavšali«, se mi je budila stara pretepaška žilica.

Četvero ali petero smo jih tisto leto dobili še iz Maribora. Tudi tem so postala domača tla nekaj prevroča, pa so se prišli v Novo mesto hladiti.

»Ti pa znajo nemško kakor profesorji sami!« so nekateri izmed nas že dognali.

»Morda so nemčurji«, so drugi sumili. »Med štajerci je kar mnogo grdih nemčurjev; nemško pa radi med seboj govorijo vsi, tudi tisti, ki mislijo, da so zavedni Slovenci.«

Ljubljancane in Mariborčane je bilo lahko spoznati izmed nas. Saj se štorasti in družabno oglati nerodneži še primerjati nismo mogli s temi sladko olikanimi in gosposko polikanimi fanti. Na Velikem trgu, meščanskem shajališču in sprehajališču, smo jih plaho opazovali in občudovali.

»Ali že veste?« je kmalu završalo. »Pesnik Mihael Mihajlov je tudi med njimi!«

Mihaela Mihajlova sem poznal iz Ljubljanskega Zvona, nisem pa vedel, kdo se skriva za tem imenom. Zdaj so mi pokazali sedmošolca — Dragotina Ketteja.

Oh, gledal sem ga kakor pravo čudo božje. Še nikoli nisem videl tako velikega, živega pesnika. Kar srečnega sem se čutil, da sem mu sodobnik in da se šolam, kjer se tudi on...

»Zmerom se bom ponašal s tem«, sem prevzel. »Kaj bi dal, če bi mi sreča naklonila, da bi



Koloman Sokol: Lačni.

se kdaj tudi menil z njim!« so mi prešerne želje tiho koprnele.

Oči so mi kar same hodile za njim, nisem se ga mogel nagledati.

»Ali se je tudi on pretepal v Ljubljani?« sem čez čas vprašal, ker sem upal, da bi se, če je tudi kaj pretepača, laže seznanil s takim kakor z zgolj pesnikom. »Pa saj mu ni videti, da bi bil tako hud«, sem že dvomil.

»Ni se pretepal, le neko zabavljivo pesem je zložil«, mi je vsevedeči dijak goreče pravil. »Profesorji so mu jo zamerili in mu za vedenje primazali slab red. Zato bi moral plačati šolnino. Ker je ni mogel, so ga izvrgli. Semkaj je prišel, da bi se došolal.«

Vendarle je kmalu nanekla prilika, da sem se seznanil s Kettejem.

Po lanskih znancih sem prišel v družino tudi ljubljanskih in mariborskih dijakov. Bili so z menoj, kakor da sem jim vrstnik. Knjig so poznali na kupe, ateisti so bili skoraj vsi, nejevernost so branili s strašno učenimi dokazi.

Hudo mi je bilo, da nisem prav nič razumel njihovih učenih pogovorov. Z nobeno črko niso imenovali Boga ali vere, besede so jim pa vendarle tekale samo o nejeveri.

To vse me je spet čisto omamilo. Neznana učenost, ki sem ji slepo verjel, mi je kmalu začela podirati vse, kar je bilo versko še pokončnega v meni.

»O, koliko ti vsega vedo in kako trdni so videti v svojem znanju!« sem jih občudoval. »Kaj so bili naši lanski ateisti? Nič. S tistim svojim Büchnerjem so Boga metali iz nebes in debelo govorili o neki notranji ali kakšni svobodi.«

Rad sem hodil mednje, omamili so me res že, čisto preverili vendar še ne.

»Kaj bi s svobodo, če nič ne znam in nič ne vem?« mi je nekoč ušlo. »Tudi cigan je svoboden, pa je le cigan!«

»O fant!« je Kette urno stopil predme in me stresnil za ramo. »Izmed vseh, kar sem jih danes tu poslušal, mi je tale tvoja najbolj 'plavzibel' — všeč!«

Ne morem povedati, kako velik ponos mi je razganjal srce, najlepša pohvala vseh profesorjev vkup me ne bi bila bolj osrečila.

Ali on se ni več menil zame, z učenimi ateisti se je začel bósti, pa menda ne prav srečno. Kmalu je umolknil, prevpili so ga. Premiren se mi je zdel, premalo zgovoren in premalo jezičen, ali pa je bil že premoški, da bi se še kaj gnal za takimi modrostmi. »Zmagovalci« so začeli na rešeto ateizma dajati tudi, kar jim je profesor Marinko v šoli razlagal.

»Oh, kaj takega menda res ne bom znal nikoli!« sem se spet čudil in ob njihovi veličini meril svojo majhnost.

Domači ateisti so glede profesorja Marinka dosti govorili tudi o njegovih človeških slabostih in da je slab učitelj.

»Tri ljubljanske Svetine poseka!« se je Kette spet uprl.

»To je pa res«, mu je Ljubljčan pritegnil. »Če se včasih nazoblje vina, ni to nič takega. Zdrav možak se dobrega vina ne brani. V šoli je potlej včasih res nekoliko robat, hudoben pa ni.

Ne upal pa bi si trditi, da je slab učitelj. Ljubljanski profesor doktor Svetina zna izvrstno razlagati matematiko in fiziko, krščanskega nauka pa ne; govori le čisto suho in do pike in vejice natančno po učni knjigi. O, Marinko je res čisto drugačen tič!«

In še neki drug Ljubljčan se je potegnil za profesorja Marinka. Kazalo je, kakor da ga nam Ljubljčani hočejo pokazati v resni, pravi podobi.

»Ondan«, je pravil, »sem z nekimi tovariši šel po trgu. Po cerkvah je poldne zvonilo. Odkril se izmed nas seveda ni nihče. Po ulicah je iz gimnazije na trg prišel Marinko s klobukom v roki. Zdaj so se tovariši vsi brž odkrili, le jaz se nisem. Ne da bi komu zoprval, le hinavčiti nisem hotel.«

»Zato pa se je potlej v šoli zakadil vate, kajne?«

»Saj to je, ni se, vame že ne!« je odkimal. »Grdo pa je ozmerjal one, češ če se ne odkrijejo zaradi Boga, se tudi zaradi njega ni treba. 'Hinavci!' je še revsknil vanje in skoraj pohvalil mene. 'Vsaj moški je, čeprav v slabem', je dejal. 'Upam pa, da bo že še sam po sebi lepo moško našel Boga, če ga je res zgubil.'«

»To je pa res lepo napravil!« je nekdo pohvalil.

»In še to je naposled rekel vsem vkup«, je Marinkov zagovornik povedal: »Če že ne verujete v greh, verjemite vsaj, da je grdo grdo s klobukom na glavi hoditi med razoglavimi in molečimi kristjani...!«

Nihče ni zinil nobene in drug drugemu so umikali oči.

»Posihmal«, je oni razodel, »se res zmerom odkrijem, ker nočem, da bi me kdo imel za — suroveža.«

(V drugo naprej.)



Štefan Bednár: Pot ljubezni. (Ilustracija.)

V SAMARIJI

Dr. Andrej Snoj

Skozi Samarijo sem se vozil že prvi dan svojega bivanja v Palestini. Pozneje me je še večkrat vodila pot skozi deželo, ki so se je Judje Kristusovega časa trdovratno ogibali, ki pa je že v apostolski dobi sprejela krščanstvo in s tem odprla vrata svetu. Danes se preko Samarije vrši ves promet med Hajfo in Nazaretom ter Jeruzalemom.

Tujci, ki obiščejo Palestino, se na poti skozi Samarijo navadno ustavijo samo pri Jakobovem vodnjaku, kvečjemu še v glavnem mestu Nablusu; drugi kraji jih ne zanimajo. In vendar ima Samarija svoje znamenitosti; saj se je v tej deželi, ležeči sredi Palestine, med Galilejo in Judejo, dopolnil lep del stare kanaanske, izraelske in starokrščanske zgodovine. Posebno značilno je, da se je tukaj prav do danes ohranil dragocen košček stare Palestine, to so Samarijani s svojo staro vero in svojimi tisočletnimi navadami.

Večkrat sem si želel, obiskati Samarijane, ta najmanjši narod sveta, ki se je ohranil edino še v Nablusu, in se seznaniti z njih navadami in življenjem. Prilika se mi je ponudila, ko me je povabil prior karmeličanov, pater Simon, na nekajdneven obisk v Nablus.

Meseca marca je bilo, ko sem neke nedelje po kosilu v Jeruzalemu sedel v arabski avtobus in se odpeljal proti Nablusu.

Mimo zgodovinskih krajev.

V Palestini najlepše potuješ meseca marca. Po dveh deževnih mesecih, decembru in januarju, ozelenijo doline in griči. Vročina, ki zavlada ob koncu februarja in v marcu, povzroči na polju najbujnejšo rast. Na njivah se ta mesec pokaže prvo žitno klasje, travniki so gosto posuti z rdečimi, belimi in rumenimi anemonami, da so videti kakor skrbno vezene preproge. Veselil sem se te vožnje v Samarijo; saj so mi zatrjevali, da je vsa Samarija spomladi kakor sam pisan vrt. Da ta trditev ni pretirana, sem se prepričal na kratki, komaj dobro uro trajajoči vožnji iz Jeruzalema v Nablus.

Kljub temu, da je bil avtobus dobro zaseden, je z veliko naglico zdrčal po široki, asfaltirani cesti mimo cerkve sv. Štefana in anglikanske katedrale sv. Jurija proti severu.

Okolica Jeruzalema je skalnata in gorata, zato je tudi spomladi pusta in neprijazna. A skoraj vsi skalnati griči ob cesti, ki so posuti z belimi hišicami ali z razvalinami, so zgodovinsko važni.

Komaj imamo mesto za seboj, že se vozimo mimo znamenitega grička Tell-el-Fula. Tu je stala svetopisemska Gabaa, prestolnica prvega izraelskega kralja Savla. Razvaline starih stavb iz dobe sodnikov in kraljev so vidne daleč naokoli. Na zapadu se dviga Nebi Samuil (Samuelov grob), najvišji griček v okolici Jeruzalema; visok minaret kaže, kje je bil nekoč grob Samuelov. Z vrha Tell-el-Fula se vidi na vzhodu mala vasica Anata; to je svetopisemski Anatot, domovina preroka Jeremija.

Nekoliko naprej zagledamo na nizki vzpetini ob cesti vasico er-Ram, nekdanjo Ramo. Tu je poveljnik babilonskega kralja Nabuhodonozarja zbiral ujete Jude, da bi jih odpeljal v babilonsko ujetništvo. Ta kraj je imel pred očmi prerok Jeremija, ko je pisal: »Glas se je slišal v Rami, jok in velik krik: Rahela je jokala po svojih otrocih in se ni hotela utolažiti, ker jih ni več« (prim. Mt 2, 18).

Prvi večji kraj ob cesti je Ramala, krščanska vas s katoliškim župnikom in katoliško šolo. Nekoliko vstran vidimo vasico el-Bire. Tu so se ponoči ustavljali romarji, ki so potovali iz Jeruzalema v Samarijo ali Galilejo. Izročilo pravi, da sta Marija in Jožef tukaj pogrešila Jezusa, ki je ostal v templju. Na to spominjajo razvaline velike srednjeveške Marijine cerkve in ostanki starodavnega gostišča.

Še sem bil zatopljen v idilično zgodbo o sveti Družini, ko me opozori nase nizek, z oljčnimi vrtovi pokrit grič. Na njem je nekaj hišic. Kraj se danes imenuje Beitin, nekdanje ime Betel. Koliko spominov ti vstane v duši, ko se voziš mimo! Tu je nekaj časa bival Abraham in postavil Bogu na čast oltar; tu se je razstal z Lotom, ki je odšel proti Jordanu. Ko je očak Jakob bežal pred Ezavom, je tu v sanjah videl lestvico, ki je vezala zemljo z nebom; po njej so hodili angeli gor in dol. Radi te prikazni je imenoval kraj Betel, to je hišo božjo.

Od Beitina naprej postaja vožnja vedno prijaznejša. Gorata in skalnata Judeja prehaja polagoma v valovito, zeleno Samarijo. Vedno in vedno se vozimo mimo ljubkih dolinic; na sončnih obronkih rasto smokve, oljke in mandeljnova drevesa. Griči so visoko porasli z zeleno travo; le najvišji gorski grebeni so goli in pusti.

Pokrajina je malo obljudena. Nekaj časa vodi pot skozi samotno »Roparsko dolino«, zato tako imenovano, ker je na obeh straneh ceste veliko skalnih votlin, pripravnih za skrivališče roparjev. Še v novem času so tu napadali roparji avtomobile, ki so jih ustavili z barikadami na cesti.

Kmalu zopet zagledamo blizu ceste, na koncu široke doline nizek breg in na njem razvaline, imenovane Seilun. To je znameniti svetopisemski kraj Silo, ki je bil več stoletij središče Palestine. Tu je tri sto let stal sveti šotor s skrinjo zaveze; tu je pobožna mati Ana z molitvijo izprosila bodočega preroka Samuela. Tu je živel veliki duhovnik Heli s svojima nebrzdanimi sinovoma in tu umrl nagle smrti, ko je zvedel, da sta sinova ubita in da se je sovražnik polastil skrinje zaveze.

Okolica Seiluna krije še mnogo važnih zgodovinskih spomenikov iz najstarejše dobe izraelske zgodovine.

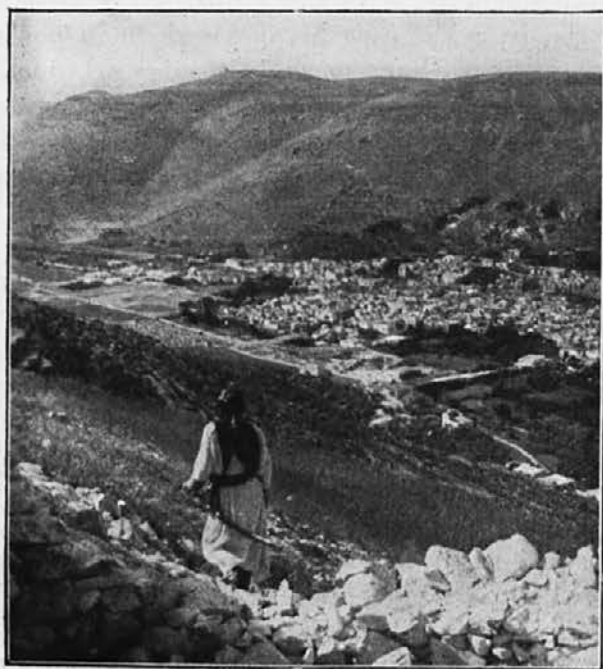
Od Seiluna zavije cesta najprej v globoko dolino, kjer stoji ob cesti lepo gostišče Lubban in nekoliko dalje vas z istim imenom; nato se prične cesta zopet vzpenjati. Na vrhu prijaznega grička zapazimo pod seboj obsežno ravnino el-Mahna, na njenem severnem koncu gori Garizim in Ebal. Bližamo se središču Samarije.

Kmalu smo v dolini. Avto vozi po ravni, gladki cesti mimo samih skrbno obdelanih polj. Na njivah vidimo moške in ženske, ki pobirajo plevel. Pobočja gričev krasijo zeleni oljčni gozdovi, višine so pokrite z belimi vasicami.

V osrčju Samarije.

Na desni opazimo Jakobov vodnjak. Avtobus brzi mimo in zavije ob severnem pobočju Garizima v ozko dolino. Tu stoji, stisnjeno med gori Ebal in Garizim, glavno mesto Samarije Nablus.

Na cilju smo. Sredi prostranega trga se avto ustavi. Tam me že pričakujeta draga mi znanca,



Nablus. V ozadju gora Garizim.

karmeličan pater Simon in njegov mlajši sobrat pater Elija, da me popeljeta v svoj samostan.

Po kratkem pomenku in skromnem okrepčilu se odločiva s patrom Elijem, da si ogledava mesto; prior, pater Simon, pa je obljubil, da bo med tem časom pripravil večerjo. Samostan namreč nima posebnega kuharja. Prior, dobrosrčen Bavarec, je predstojnik konventa, upravitelj privatne katoliške šole v zavodu in obenem samostanski kuhar.

Mesto Nablus (rimska Flavia Neapolis), domovina mučenca in apologeta sv. Justina, napravi na prvi pogled najprijaznejši vtis. Vilam podobne hišice, večinoma enonadstropne, so postavljene sredi rajsko lepih vrtov. Vse južno sadje, smokve, oljke, oranže, citrone, murve in vinsko trto najdeš po teh vrtovih. Za to bujno zelenje se ima Nablus zahvaliti obilnim studencem, ki pritekajo izpod Garizima in Ebal.

Prebivalci, ki jih je okrog dvajset tisoč, so po večini mohamedanci. Po verskem fanatizmu in sovraštvu do kristjanov ter Judov ne zaostajajo za svojimi rojaki v Hebronu. Na dvorišče karmeličanov vedno padajo čez visoko obzidje debeli kamni; sprehod po vrtu je skoraj nevaren za življenje. Bridko sta se mi pritoževala dobra patra, da oblastva kljub prošnjam ne napravijo reda.

Izmed štirih stotin kristjanov je ena četrtna katoličanov. Ta mala čreda ima svojega župnika, ki ga nastavlja in plačuje patriarh, in tri šole, eno za dečke in dve za deklice. Razume se, da teh šol ne obiskujejo samo katoliški otroci, ampak tudi pravoslavni, mohamedanski in samarijanski.

Latinski župnik, ki sem ga tudi obiskal, don Žorž Golubovich, je častitljiv starček iz stare dubrovniške rodbine. Po rodu je sin pomorščaka v Carigradu in je kot dvanajstleten deček prišel z materjo v Palestino. Govori še dobro hrvatski. V Nablusu pastiruje od leta 1950.

Največja znamenitost mesta so Samarijani, ki jih biva tu še okrog dve sto in imajo svojega verskega poglavarja, velikega duhovnika, kakor so ga imeli že ob Kristusovem času in še prej.

Iz evangelijev doznavamo, da so bili Samarijani judovska verska ločina. Ko je asirski kralj Salmanasar leta 722 pr. Kr. odpeljal velik del Efremovega in Jožefovega rodu v ujetništvo, je ostalo ozemlje Samarije skoraj neobljudeno; zato so prišli tja iz Mezopotamije poganski priseljenci. Ti so se pomešali s preostalimi Judi in potomci te mešanice so bili Samarijani.

Samarijani so sprejeli kot sv. pismo samo petero Mozesovih knjig. Z drugimi Judi so pričakovali Mesija. Tudi glede praznikov so se v marsičem približevali Judom, posebno glede praznova-

nja velike noči. Ko so se Judje vrnili iz babilonskega ujetništva, so se Samarijanom vedno bolj odtuževali. Sovrašтво med njimi in Samarijani je bilo vedno večje. V petem stoletju pred Kristusom so si Samarijani zgradili na gori Garizimu lasten tempelj in tam z daritvami častili Boga. S tem so se glede bogoslužja popolnoma osamosvojili od čistokrvnih Judov. Tudi, ko je Makabejec Janez Hirkan razdejal njihov tempelj na Garizimu, se to razmerje ni spremenilo.

Kakšni so bili odnosi med Judi in Samarijani ob Kristusovem času, nam dovolj jasno povedo evangeliji. Judje so Samarijane zaničevali kot potomce poganov, Samarijani pa so v povračilo Judom delali neprilike, kadar so potovali skozi njihovo ozemlje. Zato so se Judje ogibali Samarije in iz Galileje potovali v Jeruzalem rajši skozi Perejo ali ob Jordanu.

Kakor Jude, tako so Samarijani poslej sovražili tudi kristjane. Radi nekega krvavega upora jim je bizantinski cesar Zenon leta 484 vzel Garizim in na mestu njihove shodnice zgradil Marijino baziliko. Cesar Justinijan jih je radi ponovne upornosti leta 529 skoraj popolnoma iztrebil. Od tedaj naprej si niso več opomogli. Ohranili so se edino še v Nablusu, pod priljubljeno goro Garizimom.

Ker sem želel поблиže spoznati Samarijane, njihovo naselbino in njihovo bogočastje, smo pri večerji sklenili, da obiščeva s p. Elijem drugo jutro Garizim in Jakobov vodnjak, popoldne pa samarijanski okraj v Nablusu in če mogoče velikega duhovnika.

(V drugo naprej.)

OTROK

Viktor Smolej

Fant jo je čakal na ulici. Pohitela je k njemu in se ga oklenila pod roko. Pogledal jo je. Takoj je spoznal po njenem obrazu, da se ji je nekaj pripetilo, pa je molče stopil z njo po ulici.

Čez čas je dejal: »Nekaj se ti je zgodilo. Ali mi boš povedala?«

Dekle je odkimalo, kakor da se brani vsiljivih misli, nato je rekla počasi: »Molčiva trenutek... Marsikaj sem slišala...«

Nebes se je ponekod ubrisal, drugod so se še bolj gručili oblaki. Večerna luč se je zrcalila v mokrem tlaku in silila nazaj v ozračje, ki je bilo še nabito vlage.

»Poglej«, je rekel fant in pokazal na zrcala sončne svetlobe na asfaltnem tlaku. »Ti, ali ne bi bilo lepo in prav, da bi imeli tudi ljudje taka

zrcala, da bi v njih do dna spoznali svojo podobo? Nekje sem bral, da so obrazi ljudi v našem času kakor obrazi gotških svetnikov: zaskrbljeni, razdrti, polni trpljenja, brez vesele poteze. Mogoče je to res. Toda gotški svetniki gledajo nekam v globino, vase, mi pa ostajamo na površju in pri zunanjem videzu.«

»Pa ali ne bi bilo lepše, da bi človek nikoli ne gledal in ne videl v svojo globino, ampak živel sproščeno in veselo ko divji cvet?«

Zopet je od nekod začel pršeti dež, mehka, vlažna pršavica. Dekle je odprla dežnik in oba sta se stisnila podenj. Potrkavalo je na svilnato streho, dež se je zgostil v ploho in v bujnem pomladnem zelenju parka, v katerega sta stopila, je zašelestelo.

Pavle je pogledal Stano. Čutil je, kako je škrobotanje kapelj izzvalo v obeh skromno razigranost.

»Ali nisva posrečena? Poglej, kako lepo prši. Pametni ljudje ostajajo doma, midva pa loviva kaplje vsak na eno ramo.«

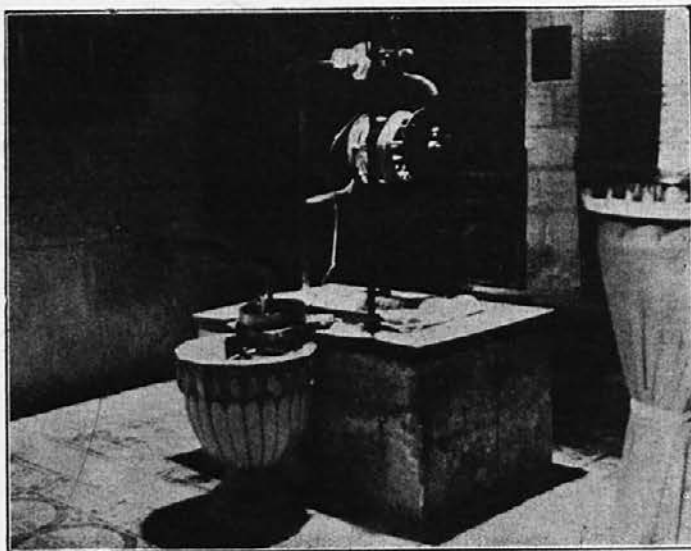
»Imava že prav«, je rekla dekle in razposajeno gledala, kako je rahel veter stresel pred njima goste kaplje z magnolije.

S šumenjem je legala na vlažno travo neka sita utrujenost, pripravljena, da se vsak čas spet dvigne.

Obstala sta pod vejevjem cvetočega kostanja. Gledala sta družinico vrabčev, ki je preletela pot in se pet korakov od njiju skrila v zavetje. Dalje navzgor ob poti je tonila v kopreno dežja skupina brez, a vedno znova jima je išoč pogled ujel cvet, ki se je zdaj pa zdaj utrlil s sveč cvetočega kostanja. Zaplesal je pred njima in omahnil v mokro peščeno pot, zgrabile so ga vodice in odplavile dalje.



Šotori na gori Garizim. Spredej žrtve.



Jakobov vodnjak.

»Veš, da sem danes morala s svojo malo učenko na sprehod?« sili Stani na dan razposajenost in razigranost. »Dekletce je terjalo in nisem mogla odreči, čeprav se je povsod črnilo. V svoji ponižnosti zna biti tako samozavestno ukazujoča! Vso pot mi je pripovedovala: da imajo doma dve ovčki, belo in črno, da se je črna omožila in rodila lisastega ovenčka, ki ga brat Albert noče pasti. Zdaj so mu obesili, ovenčku, zvonec na vrat, da ni treba nanj paziti. Potem so imeli debelega psa, ki se je nekje v sosesčini zaljubil in v enem tednu shujšal do smrti. Vsako vrv je utrgal, naj so ga še tako privezovali. In mlako imajo doma, takoj za šolo, kjer sta mama in očka za učitelja. Vse polno blata je na dnu in paglavcev in hroščev veslačev, pa ona se kljub temu koplje v njej; saj se doma umije, ko pride iz nje. Tako mi ščebetaj, a ko zagleda v bregu nad potjo cvetje, vzdihne in že steče: trobentice, žafran! In potem nič drugega ne vidi kakor te rože, rumene čaše, prašnike, zelenje — popolnoma pozabi name, a ko se vrne k meni na pot, kjer jo čakam, se spomni, da sem tudi jaz tu, in mi kar vse rože s koreninami, prstjo in vso travo potisne v naročje. Potem morava vse povezati v robec in ker mora ona gledati, kako se kodra voda v jarkih, ji jaz nesem to smešno culo in se ji smejem.«

Mrak se je gostil in po parku so se prižigale luči.

»Greva?« je vprašal Pavle.

Ni vedel, ali bi jo spet vprašal, zakaj je imela prej tako utrujen obraz, ko je prišla od Jermanovih. Kaj Petrček spet nagaja? Ali je bilo radi njega? Radi Danice ni moglo biti.

»A potem, veš, ko sem bila spet sama, me je prišla bolečina... Zakaj moram hoditi od učenca do učenca in se tako razdajati tujim ljudem, pa naj bodo še tako dobri in lepi... Od vrat do vrat hodim, vsa težka sem od razmišljanj. Ko stroj ropočem vedno iste lekcije, iste račune. Če ulomkov in načrtovalnih nalog ne bom znala, če ne bom obvladala prve in druge francoske vadnice... In z delom rastejo še stroški: obleka, krojač, stanovanje... Pehaš se tako od dneva do dneva, ne utegneš se počiti za trenutek, vse je tako mrtvo in vse te izčrpava. In še tisto edino pesem dušim: ljubezen. Še ta mi je bolečina... Ob sobotah sem vsa omamljena in brezbrizna, mladost mi ko sipa uhaja iz rok in slutim, dobro vem, da je ne morem zaustaviti.«

Pavle je stisnil ustnice. Zdelo se mu je, da bi lahko tudi njemu nenadoma planilo na dan vse, kar se nabere ob samotnih večerih, med sodnijskimi razpravami, med pisanjem zapisnikov, v dolgočasni kavarni, kjer išče razgovora, pa ne najde nobenega človeka. Planilo bi iz njega vse trpko in boleče, zastrupljena duša bi zakričala, da se ji hoče tudi nekoliko, nekoliko časa, da se pomudi sama s seboj. A ne! O tem ji nikoli ni govoril, kako mu je težko, ko beži čas, nikoli ji razkril, da v njem vrta presilno hrepenenje: imeti čas, imeti čas...

»Saj se meni nič bolje ne godi«, je s smehom priznal Pavle, da bi zakril globino, v katero je segla Stanina beseda. »Leto je že preteklo, kar delam, pa nisem plačan za to. Zapisniki, obdukcije, komisije, zasliševanja, pravde... Ko da si tovarna žival, vlečeš in se tolažiš: kar ni danes, bo jutri! Vem, da bo najino življenje še polno...«

Besede so bile nenavadne, prihajale so nekje iz globin in odkrivala marsikaj, več kakor so izrekle.

Tedaj se je dekletu razvezalo in je povedala še o svojem pogovoru z gospo. Skoraj ni mogla posneti vseh misli in čustev, ki jih je doživljala v tistem prepolnem, napetem času. Izmikale so se ji besede, preosebno se je tedaj postavila spačeni zrelosti nasproti. A olajšanje je prihajalo vanjo z vsakim stavkom in bolečina je plahnela v mirne besede.

In ko je končala, sta molčala. V mreži vtisov in čustev sta iskala izhoda, da se osvobodita in v vedri ljubezni najdeta soglasje.

»Ali ima še kaj vrednosti vera v človeka?« je prekinila dekle glas korakov. »Kdo ima prav, jaz ali gospa? Jaz verujem v ljubezen in srečo,

gospa trdi nasprotno. Mar je vse moje mišljenje sanja, pena, krinka, v notranjosti, v bistvu pa je življenje res prazno in umazano? Zakaj naj se potem posvečujem v ljubezni, če me življenje ne bo sprejelo?»

Fant je obstal.

Stana je pogledala v trenutku vanj in se zdrznila.

»Ne! Ne!« je planilo iz nje. »Razumi me! Saj hočem rada verjeti vse. Saj veš, kaj mislim o tebi in sebi. Danes bi brez pomisleka šla s teboj v svet in me ne bi bilo strah...«

Pavle ji je smejé pokimal. Ni vedel, kaj bi rekel. Zdelo se mu je, da sta preveč zašla v besede, da bi mogoče molk povedal več kakor izgovorjena beseda. Gledal ji je nekaj časa v oči, potem ji zopet pokimal in se zamišljeno okrenil. Molče sta stopila dalje.

Iz mesta je priplul glas zvona. Somrak se je zgostil v noč, pršavica je ponehaval. Meglice so se stapljale z rastočo temo. Pomladna noč prihaja, dolg večer z vrtajočimi vprašanji, negotovostjo, tihim trpljenjem, prebujenimi živci in vročo krvjo, novicami...

»Danes smo prepeljali v bolnico dekle... Radi splava. Bila je nekoč moja sošolka. Poklicala me je danes in sem jo poslal v bolnico doktorju Ladu. Ta bo potlačil zadevo, da ne pride pred sodišče. Menda se bo dala rešiti.«

Ali bi bil to način, da se gospa in gospod Jerman rešita Petrčka? Sedaj seveda ne, a tedaj, ko je bil čas. Otrok Petrček živi, to dekle pa ga je umorilo tik pred rojstvom. Ali je živelo svobodno življenje kakor gospa Jermanova?

»Še zdaj popoldne sem bil pri njej. Ustrašil sem se je. Bila je svoj čas lepo in živo dekle. Vsakdo v našem razredu je bil nekaj časa zaljubljen vanjo. Tudi Lado, in ta še prav posebno. Vedno živahna, vesela, le svobodna preveč. Zadnje leto se je umazala... Da bi jo danes videla... Na pogled sam bi ji takoj prisodil, da je morila. In otroka!«

Legla je boleznost na vse misli in vprašanja. Hodila sta drug ob drugem in si pomagala v tem vrtincu misli in vprašanj. Vedela sta, da je tu pred njima eno samo veliko vprašanje in da ga treba rešiti. Rešiti brezobzirno iskreno in vendar z vso vero vase. Pokazati je treba, da je življenje tudi lepo, z zgledom in dejanjem. Tu besede ne zadostujejo več.

V sivino njunih oči je posvetila električna luč obločnic in svetilk. Med gredicami in stezami je pletel somrak sinje temine in molk. Kljub vsemu

prizadevanju, da bi v sebi potrjevala vero in dušno ravnovesje, so se žarnice ovile v sivino in nekje na dnu srca je zopet rasla bojazen in rasel trepet.

Stana je obstala na pragu velike hiše in gledala, ko je Pavle odhajal. Ozrl se je še enkrat in ji pokimal, nato je zavil za vogal. Stojč na vežnem pragu je nenadoma začutila vse: pridušeno prijateljstvo cvetočih plinskih svetilk ob cesti, vso toploto fantove ljubezni, grozo dekleta v bolnici, ki je otroka umorila, ljubezen do izgubljenega Petrčka, svoje hrepenenje v tej bujni pomladi, ves nemir in ves strah pred življenjem, ki se ji je danes tako neusmiljeno odkrilo v gospe Jermanovi.

Nato je stopila v mračno, pusto vežo in po širokih, shojenih stopnicah zatavala navzgor. Nič ni videla. Hodila je sama zase, ko da se še vedno pogovarja s Pavletom in da na dežnik še trklja dež. Noga ji je sama zavijala na preokretnih stopnic in lovila hreščeče glasove lesa te stare hiše. Saj je bila preveč vajena teh sivih stopnic, da ne bi, čeprav slepa, znala dobiti tistih ozkih vrat v vrsti temačnih mansardnih sobic nad drugim nadstropjem.

Tedaj se je pred njo na stopnicah nekaj zganelo in zašumelo, da se je zdrznila in prestrašila. Obstala je in bliskoma dvignila oči. Ob ograji je slonel droben deček s skuštranimi lasmi in upalimi lici. Nemirno so mu sijale oči.

Saj to je Petrček! Peter potep! Njen učenec! Ptica selivka se je zatekla pod tujo streho!

»Joj, Petrček!« je vzkliknila Stana in objela z obema rokama dečka za rame. »Kaj si ti!? Ti otrok božji! In ves moker si!«

Petrček je sklonil glavo in si grizel ustnice. Sram ga je bilo.

»Zdaj pa kar z mano stopi!« ga je prijala za roko. »Da si le tu!«

»Ne smete biti hudi!« je plašno rekel deček. »Zunaj je dež pa sem si mislil, da bi šel k vam.«

Stopila sta še po zadnjih stopnicah.

»Ali si lačen? In zebe te! No, počakaj, pogrel se boš in večerjo ti dam.«

Stana je odprla ena izmed številnih vrat na ozkem hodniku in prižgala luč. Nato sta vstopila. Bila sta doma.

»Sedi in sleci se. Ves si premočen in mraz ti je. Tole si vzemi in se ogrni!« Ponudila mu je volneno odejo s postelje. Slekla mu je suknjič in ga tesno ogrnila. »S čajem ti postrežem. Toliko počakaš. Prav za prav bi morala iti domov k očku in mami. Toda obleka je vsa mokra in čevlji. Mar se bojiš?

Le nikar me ne glej tako začudeno. Oba sta v velikih skrbah, oče in mati, vsi te iščejo, ko se kar tako nenadoma zgubiš. Petrček, no, daj, povej, kaj ti pravi tvoja tanka vest? Kaj ti ni hudo radi očeta in mame?»

Peter je zlezal ves v odejo, tiho pokimal z glavo in gledal v tla.

»Lepo pač ni, usmiljeno tudi ne. Ali naj te pohvalijo za to, ali naj ti rečejo potepuh Petrček? Povsod poznani potepuh Petrček!«

Peter je zajokal: »Saj bi šel rad že prej domov, pa sem se bal.«

Samovar je zagorel.

»No, zdaj si pri meni in nič ne misli na nikogar. Poglej plamene, kako se jim spreminja barva, zdaj v modro, zdaj v rdečo, potem v rumeno in vijoličasto.«

Prijetno je pel samovar in plameni so otepali okoli posode. Sedela sta pri mizi in gledala nekaj časa v plamene. Ko se je dekle ozrla v fantiča, je videla, da se smehlja. Ugajala mu je tiha pesem samovarja, odeja ga je grela.

»No, Peter, zdaj boš pa povedal, kje si hodil in kaj vse si doživel na svojem romanju. Kje si spal? In ali si bil kaj lačen?«

Petrček ni vedel, ali bi ali ne bi. Čez čas je pogledal gospodično in se ujel z njenim nasmehom. Vedel je, da ji more povedati vse, saj ga ima rajši kakor oče in mama.

»Včeraj sem spal v nekem hlevu«, je začel. »Včeraj zjutraj smo šli trije kar v park namesto v šolo: Bohinčev Vinko, Naratov Dušan in jaz. Pa Dušan je šel kmalu v šolo, ker ga je bilo strah, kaj bo. Midva z Vinkom pa sva hodila okoli. Lepo je v parku. Ali ste že slišali, kako tam zjutraj ptički pojo? Sedela sva na klopi v parku in poslušala. Sipala sva jim svoj kruh. Čisto tiho so žvrgoleli in naju gledali. Vinko je tudi kmalu šel, meni pa se ni zdelo. Ubral sem jo naprej po cesti. Vem za nek ribnik ob njej. Tam sem dolgo stal in metal koščke racam in gosem. Z Dušanom sva si za ves denar kupila kruha in tega sem nadrobil racam. Potem sem bil lačen, ker sem jim vse dal. Hotel sem iti na letališče, ker me tam poznajo. Znanec imam.«

Peter je pozabil, da opravlja spoved, in se široko nasmejal. Nekako ponosno so se mu zasvetile oči.

»Vojaki me poznajo in so me zadnjič hoteli peljati z zrakoplovom. No, pa sem srečal na cesti fantiča in deklico, ki sta jedla vsak svoj kos kruha. Pa sem ju prosil, da bi ga meni dala, in sta ga res. In sta me še povabila na dvorišče in smo se vse

popoldne gugali na gugalnici. In kakšno lepo verico so imeli v kletki!«

Samovar je zavrel. Čaj je bil pripravljen. Stana je v skodelico nalila za Petra, v lonček zase. Odrezala sta si kruha in tako večerjala. Nad mizo je vdano gorela luč in polnila prostor z mehko svetlobo. Dekle se ni mogla vzdržati tihega nasmeha ob tej toploti svoje sobice in ob iskrenosti otroškega pripovedovanja.

Deček je bil lačen in je pojedel ves kruh, kar ga je imela. Molčala sta in srebala čaj. Zrak se je prijetno razgrel.

»No, in naprej? Naprej, Peter!« ga je spet zbudila Stana.

Fant jo je pogledal.

»Lepo je pri vas«, je rekel preprosto.

»Lepo?« je skoro zardela dekle in se zagledala v dečkove oči.

»Da«, je pokimal.

Dekle se je smehljala. Čutila je, kako lepo je sedeti pod tiho lučjo, odrezati si kruha od istega hleba, sedeti pri isti mizi. In otrok dobro čuti, da ima nad seboj toplo roko in vdano misel, ki ga varuje in brani... Joj, ko bi imela svoj dom, svoj hleb, svojo toplo luč, ki bi vdano sijala na troje obrazov pri isti mizi...

Nista spregovorila več, deček je postajal zaspán, Stana je pospravljala.

»Hvala«, je rekel čez čas Peter, ko se je zdramil iz dremavice, v katero ga je zazibala topla pijača.

»Hvala?« se je zbudila iz svojih sanj tudi dekle. »Ah, saj res«, se je spomnila, da ni sama. »Kaj si imel dovolj?«

»Dovolj«, je pokimal. »Samo zdaj, zdaj ne smete iti k nam... Nocoj še ne grem domov. Pri vas bom ostal.«

»Ne, Peter, moram iti in povedati tvojim, da si že tu. To moram. A domov te ne pustim. Zdaj ostaneš tu in boš spal v moji postelji. Očku pa povem, da ne bó v skrbah.«

Deček je molčal, ni mogel ugovarjati. Gospodična že ve, kako je prav. Samo da danes ne gre še domov. In jutri gre lahko takoj v šolo, tako da bo šele popoldne prišel domov. Potem se je spomnil spet svojega popotovanja.

»Veste, včeraj sem spal v neki gostilni«, se je razvnel otrok. »Popoldne pa sem bil na letališču. Poročnika Vojkota moram poklicati, pa grem lahko, kamor hočem. Tam me vsi poznajo in me imajo radi, ker sem pogumen. Smejali so se, hoteli so, da bi se šel vozit, pa se nisem šel. In jesti



Nora Laurinova: Noč na Capriju. (Ujedenka.)

so mi dali. V tisti gostilni pa so mi dali groznega fižola, da ga nisem mogel jesti. Spal sem v hlevu s hlapcem. Spravila sva se na velik kup listja in hlapec je imel dve odeji, jaz pa nobene. In ko me je ponoči zeblo, sem se zbudil. Pa sem potegnil s hlapca odejo in se pogrnil z njo. Zjutraj, ko sem se prej prebudil ko on, pa sem jo vrgel čezenj in odšel.«

»In niso nič vedeli, kdaj si odšel?«

»Ne, nihče me ni videl.«

»Pa kaj si počel tako zgodaj na cesti?« je Stana radovedno silila v dečka.

»Nič... Bal sem se, da me naznanijo in bi me potem stražnik peljal...«

»Glej, glej, Peter! S stražnikom prihaja domov. Meniš, da te je kdo vesel? In doma skrbijo, kje si, da se ti ni kaj pripetilo.«

»Ko je pa doma tako čudno«, so se otroku udrle solze, da dolgo ni mogel najti besede. »Saj bi rad bil doma, ko pa ne morem. Oče in mama

zmeraj silita vame, zmeraj mi govorita, nobene reči prav ne napravim. Smešne igrače mi nosita in če se ne znam igrati, sem kaznovan.« In potem se je kot izgubljen oprijel dekleta: »Kajne, da me ne boste peljali domov?«

Stana ni vedela dati prave tolažbe. »Prav, prav,« ga je tolažila, »saj si tu. Nič se ne boj. Zdaj pojdeš spat, da se odpočiješ.«

Postlala mu je. Nato se je deček umil in z vidnim zadovoljstvom legel spat.

Saj bo samo za eno noč, si je rekla dekle, a za to noč bova že tudi dva lahko spala.

Peter je takoj zaspal, kakor hitro je legel v mehko posteljo.

Sedela je ob njem. Mislila je nase, na svojo prihodnost, na ljubezen, na tiho luč, ki neslišno gori na mizi... Potem se je dvignila, pobožala s pogledom še enkrat spečega in se odpravila. Luč se je utrnila, v ključavnici je zaškripal ključ, potem so škripale stopnice, dokler Stana ni stopila na ulico.

(V drugo konec.)



VELIKI SVETI BERNARD

Albin Zalaznik

V zapadnih Alpah, kakih 60 km južno od Ženevskega jezera, kipi proti nebu velikanski gorski sklop z nešteti zasnježeni vrhovi. Eden med temi predstavlja najvišjo točko Evrope (4808 m). Oboje, sklop in vrh, nosi isto ime: Mont Blanc. Prav preko tega raztrgane višavja so si tri države začrtale svoje meje. Najvišji del Mont Blanca pripada Franciji (provinci Savoiji), vzhodni rob je italijanski (v provinci Piemont), a severna šestina leži na švicarskem ozemlju (v kantonu Wallisu). Ta veličastni kót Alp je dostopen samo turistom, za drug promet ni, kajti vse je divje, ledeno in strmo. Kdor hoče čez, ne da bi mu bilo treba plezati, si more izbrati dve poti. Prva drži iz italijanske doline Val d'Aosta okoli južnega pobočja Mont Blanca v Francijo; najvišje se povzpne cesta tam, kjer je vsek prelaz Malega Sv. Bernarda. Druga pot se vije iz iste doline proti severu in doseže nekako 12 km vzhodno od tromeje švicarsko ozemlje. Nedaleč od meje, toda že v Švici, je sloviti prelaz Velikega Sv. Bernarda, 2470 m nad morjem. Če gre potnik dalje proti severu, se mu spusti pot v dolino reke Rhone. Ko gre za to reko, dospe naposled na obalo Ženevskega jezera.

Rekli smo: sloviti Veliki Sv. Bernard. Po pravici! Gotovo je malo ljudi v Evropi, ki bi se ne spominjali, da so v šoli slišali o tem veleorskem gostišču pa še več o tamkajšnjih psih bernardincih.

*

Že osem sto let pred Kristusom, če ne morda še prej, so ljudje poznali to zarezo v verigi Alp. Že v sivi davnini so silili po tej naravni poti severnjaki v italijanske ravnine. Vzdolž poti so novodobni raziskovalci izkopali iz zemlje raznovrstne bronaste predmete, ki z vso verjetnostjo pričajo, da so tod hodili ljudje že ob prvi zarji zgodovine, v dobi, ko je bilo železo še neznana dobrina. Številni galski novci, ki so se našli raztreseni vzdolž te poti, dokazujejo živahnost prometa v kasnejših stoletjih. Domače pleme Veragrov, ki je iz tega prometa brez dvoma črpalo lepe dohodke, se ni strašilo naporov, da zgradi bogu Peninu v čast tempelj prav na prelazu. Na Penina spominjajo še dandanes Peninske Alpe, ki se vlečejo od Velikega Sv. Bernarda proti vzhodu do Simplona. Julij Cezar je priklopil Helvecijo (današnja Švica) rimski državi in ob tej priliki nastanil 12. legijo v kraju Octodurum v dolini reke Rhone. S tem so Rimljani zagospodovali tudi nad prelazom. Radi važnosti, ki jo daje lega, se je kraj Octodurum kljub vsem neizgodam, ki so ga doletele, ohranil: danes se mestece imenuje Martigny in pripada kantonu Wallisu. Na prelaz sam so se povzpeli Rimljani šele za Oktaviana Avgusta okoli leta 30 pred Kristusom. Nadomestili so galski tempelj s hramom,

posvečenim Jupitru. Prelazu pa so nadeli ime Mons Jovis (Gora boga Jupitra). Cesar Konstantin je dal Jupitrovo svetišče podreti in približno na istem mestu sezidati krščansko kapelo. Vso dolgo dobo od Avgusta do Konstantina je bil prelaz odprt trgovini, potniškemu prometu in izmenjavi kulturnih dobrin. Bil je torej v službi miru. Slika se je izpremenila, ko se je sprožilo preseljevanje narodov. Krdela barbarov so hrumela proti Italiji in tudi pot preko Jupitrove gore bojevitim severnjakom ni ostala dolgo prikrita. Konstantinova kapelica je izginila. Začela se je nemirna doba. Zdaj so se trudili preko prelaza potniki in trgovci, zdaj zopet so se polastili ceste nasilni tujci in razgrajali, dokler jih niso pregnali drugi, ki so bili še bojevitejši in strašnejši. Tako slišimo v 6. stoletju o pohodu neke tolpe Langobardov iz Padske nižine v burgundsko državo. Burgundom je bil ta obisk kaj malo všeč. Navalili so na nepovabljenе goste in jih neusmiljeno poklali do zadnjega moža.

Določene beremo v zgodovini o prelazu za časa Karla Velikega. Takrat so se Langobardi nevarno šopirili v Italiji in grozili celó papežu v Rimu. Papež Štefan II., prvi papež, ki je prekoračil Alpe, je šel čez ta prelaz do frankovskega kralja Pipina, da si je izprosil pomoč zoper Langobarde. Na papežev poziv je prihitel Pipin na čelu frankovske armade in razmere na polotoku uredil. Tudi Karel Veliki je nazaj grede iz Italije ubral pot preko prelaza, ki ga je nekoč krasila Konstantinova cerkva. Ob tej priliki izvemo, da je na prelazu moralo stati skromno gostišče. Papež Hadrian priporoča namreč v pismu Karlu Velikemu to ustanovo ter ga prosi, naj jo gmotno podpre in vzame pod svojo izrečno zaščito. Kaže, da so se po ondotnih dolinah potikali razbojniki ter kovali mučne ure potnikom in menihom, ki so brez dvoma že oskrbovali to gostišče.

Notranje vojske in homatije, ki so v pičlih tridesetih letih po smrti Karla Velikega razkrojile frankovsko cesarstvo, gotovo niso ostale brez odmeva tudi v tem odročnem kotičku Alp. Zavetišče je propadlo, ostala pa je važna cesta čez važni prelaz. Kljub vsem težavam in nevarnostim so se ljudje slej ko prej okoriščali s črto, ki jo je bila narava tu vrezala v lice zemlje. A tudi roparjem je šlo žito v klasje.

Okoli leta 1000 je na savojskem gradu Menthon doraščal v krasnega mladeniča grofovski sin Bernard. Oče, presrečen ne samo radi Bernardove telesne lepote, ampak tudi radi njegovih umskih vrlin, je poln veselja uslišal sinu prošnjo, da bi smel iti v Pariz študirat. Ko se je Bernard vrnil, ga je mislil oče poročiti z najbogatejšo savojsko plemkinjo. Toda Bernard je bil medtem spoznal, da njegovo dušo žeja po drugih vzorih. Skrival se je umaknil z očetovega gradu in pobegnil čez hribe v mestece Aosta, kjer so ga vsega izčrpanega sprejeli pod streho kanoniki. Postal je — duhovnik. Nekega dne, ko je bil že arhidiakon, je slišal, da se je primerilo sedmim francoskim romarjem nekaj prav bridkega. Pohitel je na cesto ter jih zagledal zasople in zmučene, na pol nage, bolj mrtve ko žive. Povabil jih je v svojo hišo, kjer so mu morali pripovedovati svojo neizgodo. Bili so že prekoračili prelaz, ko so jih napadli razbojniki ter jim pobrali vse, prav vse, celó obleko. Komaj so hudobneže preprosili, da so svojim žrtvam pustili nekaj cunj na

telesu. Vsega bi jih bilo moralo priti v dolino osem, a enega so nasilneži pobili na tla, da je obležal mrtev. Presunjen od njihovih bridkih tožb in ogorčen nad grdim dejanjem, Bernard Menthonski ni dolgo ugibal. Oborožil je pogumne može, se postavil četi na čelo in odkorakal v hrib. Naletel je na zločince, jih razgnal ter jim pobral mnogo plena.

Toda Bernard si ni prikrival, da je s tem storil prav za prav zelo malo. Ko bo minilo nekaj časa, si je upravičeno mislil, se bodo pritepli drugi ničvredneži in trpljenje ubogih popotnikov se bo začelo znova. Treba je na vrhu postaviti trajno postojanko, ki jo bo mogoče braniti in bo vsem poštenim ljudem nudila resnično zavetje. Od tega dne Bernard ni več miroval, dokler ni imel zbranih sredstev, da je mogel na prelazu zgraditi trden samostan in ga postaviti v službo krščanske ljubezni do bližnjega.

Bernardu je bilo usojeno doživeti procvit in razmah svoje ustanove. Sam se pa ni veliko mudil v samostanu, prvič ker ni mogoče dolgo bivati v toliki višini, drugič pa tudi radi tega, ker je cerkev potrebovala njegove odlične zmožnosti drugod. Med drugim bremo, kako je za velikega investiturnega boja posredoval pri nemškem cesarju Henrik IV., ki se je v Paviji pripravljajal za pohod proti papeškemu Rimu. Bernard Menthonski je kmalu nato umrl v Novari in leta 1681 ga je Cerkev proglasila za svetnika. Njegovo svetniško ime je za širni svet ovekovečeno v nazivu prelaza, kjer kraljuje že njegovo gostišče. Leta 1923 so praznovali tisočletnico Bernardovega rojstva; tedaj je papež v posebnem pismu proglasil tega svetnika za zavetnika prebivalcev v gorah in turistov.

Človekoljubno delo menihov na Velikem Sv. Bernardu je v naslednjem času očaralo marsikaterega imovitega tujca, da je ves prevzet in navdušen sklenil deliti svoje premoženje s pionirji krščanske nesebičnosti. Neki angleški plemič na primer, ki se ni mogel načuditi požrtvovalnosti menihov, jim je zapustil svoj grad Cornut pri Londonu. S podobnimi darili in volili je premoženje samostana dovoljno naraščalo, da so mogli zmagovati ne ravno skromna bremena, ki jim jih je nalagala služba na zasneženi alpski cesti. Niti v stoletju reformacije, ko je red zavoljo tako zvane sekularizacije zgubil večji del svojih posestev, niso menihi obupali. Nikoli niso mislili na to, da bi zavetišče zaprli. Z umnejšim gospodarstvom na posestvih, ki so jim ostala zlasti v kantonu Wallisu, z večjim dotokom denarnih prispevkov znanih in neznanih dobrotnikov, z racionalizacijo obrata na Velikem Sv. Bernardu samem so se znali srečno pretolči tudi skozi najhujše čase.

Kongregacija kanonikov sv. Bernarda Menthonskega se prišteva k veliki redovni družini avguštincev. Ima pa kongregacija svoj posebni značaj in položaj. Podrejena je naravnost sv. stolici v Rimu. Prošt, ki redu načeluje, biva v Martignyju. Število redovnikov je pičlo, po navadi jih ni mnogo nad petdeset. Večinoma tudi ne živé v svoji matični hiši, ki je združena z zavetiščem na prelazu. Tu jih zadostuje v povprečju dvajset, da skupno z laičnimi brati in redovniškimi novinci opravljajo službo. Bavijo se z botaniko in geologijo, sploh s prirodopisom in naravoslovjem, a kajpa tudi z bogoslovnimi in modroslovnimi študijami. Imajo celó muzej, ki premore raznovrstne znamenitosti in redkosti.

Dalje oskrbujejo prav moderno opremljeno vremensko opazovalnico. Vsak dan sporočajo svoja opazovanja v Ženevo. S tem pa njihovo poklicno delo ni izžrpano. Redovni predpisi zahtevajo tudi oskrbovanje in če treba reševanje popotnikov. V spolnjevanju teh dolžnosti mora biti redovnik sposoben, da se pokaže celega moža.

Po osemletni službi na prelazu se menih po navadi umakne v dolino. Morda se bo to komu zdela kaj kratka službena doba. Toda pomisliti je treba, da živeti nenehoma v taki višini ni kar tako. Saj vlada tam gori ostro, naravnost polarno podnebje. Skoraj vse leto imajo zimo. Devet mesecev je posebno hudih. Viharji, meteži, gosta megla, plazovi, vse to se vrsti brez prestanka. Vseh tistih devet mesecev sneg ne izgine. Povprečna letna temperatura se giblje poldrugo stopinjo pod ničlo. To je isti hlad, kakor so ga vajeni na obali Spitzbergov v Severnem ledenem morju. Srednja toplota najgorkejšega meseca v letu se vzpenja samo pet stopinj nad ledišče. Najbolj zdrav človek po sedmih ali osmih letih čuti, kako mu ob takih razmerah pešajo sile. Če noče življenja naravnost zavreči, mora v dolino. Tam doli se posvečujejo »dosluženi« kanoniki dušnemu pastirstvu v župnijah svojega reda. Najstarejši redovniki pa prebijejo leta zasluženega pokoja v Martignyju poleg svojega prošta.

Še ena važna dolžnost vpliva na dnevni urnik menihov, ki vrše aktivno službo na Velikem Sv. Bernardu, to je vzgoja naraščaja. Noviciata nimajo v dolini, ampak visoko gori v prednji postojanki, kjer je življenje najtežavnejše in kjer so trdote najhujše. To je odgovorna in ne vedno hvaležna zadeva. Vsak hip je treba računati z nepričakovano nesrečo, ki prinese lahko najbridkejše zgube. Že dolgo ni bilo in menda tudi ne bo kmalu tako nesrečne zime kakor je bila leta 1926, ko je plaz potegnil s seboj celo skupino novincev. Vrzal, ki tako nenadoma nastane, pomeni za red, ki nikoli ne premore dosti kandidatov, zelo skelečo rano.

Umljivo je, da morajo novinci leta svoje priprave vsaj deloma prebiti na prelazu. Tu se namreč najgotoveje izkaže, kdo je za službo in kdo ni. Kdor misli vršiti službo samaritana v zimskem velegorju, se mora za svoj trdi poklic vežbati pač na gori in ne v dolini. Nevarnosti je pa na obeh straneh prelaza Velikega Sv. Bernarda še vedno dovolj. Kljub temu, da sta dali švicarska in italijanska vlada v novjšem času cesto razširiti, zboljšati in na mnogih mestih zavarovati, je marsikak kos poti ostal še vedno kočljiv in nevaren. Največji strah potnikov in menihov so plazovi. Kadar se vreme tako sprevrže, da se je bati plazov, obvesté iz samostana najbližjo švicarsko in italijansko vas. Tam potem zadržé popotnike vse do tlej, dokler nevarnost ne mine. Če pa zapore ni, sme vsakdo po cesti, kakor se mu zdi. Ob snežnem metežu pa je ta pot vse prej kakor zabava, kajti na švicarski strani je od poslednje vasi malone štiri ure hoda do gostišča. Varnostna služba je urejena tako, da zapoje v gostišču telefon, ko zapusti popotnik zadnjo vas. Po navadi potujejo ljudje v skupinah. V samostanu potem pazijo: če se vreme posebno poslabša, odpošljejo potnikom naproti krdelce menihov ali laičnih bratov z izučeni psi.

Število ljudi, ki so jih menihi Velikega Sv. Bernarda rešili iz objema smrti, gre v tisoče. Marsikoga



Na procesijo čakajo. (Fot. Fr. Krašovec.)

so navidezno že mrtvega izkopali iz snežnih plasti; dolgo so se trudili zanj, dokler ga niso obudili v življenje; cele tedne so ga potem negovali in šele, ko je bil zopet sposoben za potovanje, so ga odslovili. Vse to do zadnjega časa popolnoma zastoj! Leta 1774 je plaz zasul skupino dvajsetih ljudi. Bili so revni delavci in pomočniki, ki so šli v tujino iskat zaslužka. Menihi so prihiteli in jih vse razen enega oteli. Nekako sto let kasneje se je pripetila podobna nesreča desetim italijanskim delavcem, ki so hoteli v Švico na delo. To pot ni šlo vse po želji reševalcev. Med reševanjem so se utrgali novi plazovi in vzeli s seboj tri menihe. Zaman je bil ves trud njihovih tovarišev. Bela smrt si ni dala ugrabiti svojih žrtev. Tudi polovica delavcev je morala ostati pod snegom. Šele, ko se je vreme popravilo, je bilo mogoče izkopati trupla.

Najzaslužnejši sotrudniki menihov so njihovi mojstrsko dresirani psi, znani in slavni bernardinci. Po mnenju nekaterih je to posebna, iz danske pasme privzgojena pasja vrsta; drugi pa hočejo, da so bernardinci doma iz Pirenejev, kjer so jih domačini radi uporabljali za lov na volkove in medvede. Menihom na Velikem Sv. Bernardu je uspelo, da so te divje, krvoločne pasje mrcine prelevili v uslužne, požrtvovalne prijatelje človeštva. Res je sicer, da so bernardinci dokaj razumni; vendar je bilo treba mnogo skrbnega prizadevanja, da jih je bilo mogoče izšolati za to, kar so. Govoriti smemo o pravcati mojstrovini dresure. Psi tako dobro umejo svoj posel, da jih menihi lahko brez skrbi pusté na prosto iskat in reševati ponesrečence. V ta namen obesijo psom okoli vratu

košarico z okrepčili, ki dajejo utrujenemu popotniku moči, da more nadaljevati pot, dokler ne pride človeška pomoč. Če se pa potnik več ne gane, pes takoj razume, kaj mora storiti. Brž steče v samostan, kjer z lajanjem opozori menihe na človeka v nevarnosti. Reševalcem potem ni treba drugega nego slediti psa. Na ta način so vrli psi rešili življenje nešteti, ki bi bili sicer od utrujenosti v snegu zaspali in zmrznili. Izmed bernardincev je najbolj zaslovel pes Barry. V dvanajstih letih, ki jih je prebil v službi samostana, je rešil štirideset ljudi. Ko je naposled omagal in se ga je usmilila smrt, so ga nagačili in postavili v mestni muzej v Beñnu, kjer ga lahko vidiš še danes.

Menihi se strokovno bavijo z rejo bernardincev ter jih tudi prodajajo. Vedo, da tega vira dohodkov nikakor ne gre omalovaževati. Drugi vir za njihovo življenje so prostovoljne dajatve popotnikov, a te so neznatne. Tretji vir so obvezni prispevki avtomobilistov, kar ne nasprotuje Bernardovim pravilom. Sv. Bernard je namreč hotel pomagati siromakom, ki potujejo iz potrebe; kdor pa se udobno vozi v avtu, se tu gori najčese le zabava; zakaj bi tak turist ne plačal?

Osrednje poslopje na Velikem Sv. Bernardu, kakršno je sedaj, je nastalo leta 1680, kasneje so se pridružili še razni prizidki. Tu je samostan s cerkvijo, knjižnico in muzejem. V samostanu je urejen tudi poštni urad s telefonom in brzojavom. Zraven stoje novejša poslopja za turiste, potnike, voznike in njih konje. Sto ljudi najde v gostišču udobno zavetje, za silo je pa prostora tudi za štirikratno množico. Včasih, zlasti poleti, to število res dosežejo. Na leto se ustavi v gostišču 20.000 do 22.000 ljudi. Taka leta veljajo za normalna.

Zgodilo se je pa že, da je šlo čez prelaz neprijetno več ljudi. Tako je v samostanskih zapiskih zapisano, da je bežalo v začetku velike francoske revolucije (1789) v malo mesecih 50.000 emigrantov preko Sv. Bernarda v Italijo. Prelaz pa je doživel še nekaj večjega. Nekoč ga je v enem samem tednu prekoračilo kar 40.000 ljudi. To je bilo leta 1800, ko je Napoleon povedel svojo armado v Italijo, da zgrabi Avstrijce od zadaj.

Tudi mrtvašnico (»morgue«) imajo na Velikem Sv. Bernardu. Stoji zase. V prostorni dvorani leže trupla tistih, ki so medpotoma zmrznili ali se zadušili pod plazovi. Ker je zrak v toliki višini izredno čist in suh, obenem pa temperatura vedno na nizki stopnji, se trupla polagoma spremené v nekake mumije. Čudno premraža obiskovalca, ko motri te uboge mrtvece.

Leta 1932 so priobčili listi vest, da je sklenil red sv. Bernarda Menthonskega razširiti svoje delovanje na tuje zemljine. Res sta januarja 1933 odpotovala dva meniha, da poiščeta v Himalaji kraj, kjer bi bila največja potreba po gorskem gostišču. Deset mesecev se ni slišalo nič o njih. Potem sta se pa javila iz vzhodne Himalaje. (Himalaja pomeni »snežišče«.) Tam, kjer se stikajo Tibet, Indija in Kitajska, se vzpenja prav slaba, a dokaj prometna cesta baje 4000 m visoko na prelaz Lo-tsa. Vsako uro je na tej cesti obilo prilike za dejansko človekoljubje. Po pravici smemo torej pričakovati, da se bo v daljnem osrčju Azije razvila iz skromnih začetkov podružnica, ki ne bo nič manj veličastna od Bernardove trdnjave krščanske ljubezni, ki stoji v evropskih Alpah že skoraj tisoč let.

ŽIVALSKI ZAJEDAVCI

Hugon Turk

Zajedavci, ki prehajajo neposredno na človeka.

Opisali smo že (v februarški številki) tiste živalske »parazite« (zajedavce), ki prehajajo na človeka z mesom. Opisati moramo še dva, tudi že omenjena zajedavca, ki prehajata v človeka neposredno; to so ikre male pasje trakulje ovojnice in breznožni pasji zajedavec pajkovec (linguatula). Oba zajedavca sta človeku nevarna, toda šele potem, ko zapusti svojega prvotnega gostitelja — psa.

Mala pasja trakulja ali ovojnica (taenia echinococcus)

Živi izključno le v pasjih črevih, in sicer v dveh razvrsteh, kateri sta si zunanje zelo podobni. Trakulja ima vedno le tri odrivke (člene) in je dolga kvečjemu 2,5 do 6 mm, široka pa do 0,3 mm; je torej drobna in neznatna ter pasjemu hranitelju navadno ne dela preglavice. V dozorelem (zadnjem) odrivku se razvijejo silno majhna, toda mnogoštevilna jajčeca, ki gredo s pasjim blatom iz črev v naravo in tu preidejo (zalega) na razno krmo in v vodo ter odtod na vse klavne živali, posebno na prašiče, ovce in govedo. V telesu teh svojih novih gostiteljev nastanejo iz neznatnih jajčec različno veliki mehurji, ki dosežejo v nekaterih organih, posebno v jetrih in pljučih, velikost otročje glave, navadno so pa veliki kot grah, kurje jajce ali jabolko ter združeni v skupine; naselijo in razvijejo se tudi v vranici, ledvicah, srčni mišici, trebušni mreni, v kostnih votlinah, me-zgovnih žlezah, v vimenu, mesu; posebno nevarni, dasi zelo redki so mehurnjaki v možganih in očeh. V velikih mehurnjih (mehurnjakih) se razvijejo zopet manjši mehurčki in mehurji, 750 do 1000 po številu, in v njih se zaplode glavice (pripone) bodoče nove trakulje, ki se takoj razvije, kakor hitro pes požre kak mehurnjak z zarodki. Mehurnjaki so torej mladostna predhodna stopnja ali vmesna stopnja male pasje trakulje ovojnice.

Po dvojni razvrsti te trakulje razlikujejo naravoslovci tudi dvoje vrst mehurnjakov. Zanimivo je, da zajedavci mehurnjaki svojim gostiteljem — živalim — ne povzročajo vidnih obolenj, čeprav napadeni organ 10 do 20 krat povečajo, tako da so dobili goveja jetra, težka do 79 kg, prašičja pa do 36 kg — v njih so se združili neštevilni mehurnjaki drug poleg drugega v velikih skupinah. Vendar je mogoče, da ti zajedavci povzročajo živalim razna obolenja, celo nenaden pogin je mogoč (izkrvavitve skozi pretrgana jetra).

Človeku mehurnjaki kot taki niso nevarni, zato pa so jajčne zalege pasje trakulje ovojnice velika nevarnost človeškemu zdravju in celo življenju. Tudi v človeku se iz jajčec ovojnice razvijejo mehurnjaki, če so zašli živi v človeško kri, t.j. v krvni obtok; smrtno nevarni so mehurnji, ki se razvijejo v človeškem srcu ali možganih ali tudi v jetrih; v te dele po krvi zaplavljeni jajčeca povzročijo ali neposredno smrt ali pa po svojem razvoju v mehurnjake težka človeška obolenja in končno neizbežno smrt kot posledico ehinokokozе.

Kako važno je torej, da se obvaruje človek okužbe z jajčno zalego pasje trakulje ovojnice, ki se izvrši vedno le po neposrednih stikih s psi, okuženimi s trakuljami, nikdar pa ne z mehurnjaki klavnih živali. Le dozoreli odrivke pasje trakulje je s svojo jajčno zalego nevaren človeku, iz njega se namreč primešavajo pasjemu blatu neštevilna, prostemu očesu skoraj nevidna jajčeca in gredo z blatom na prosto, se seveda oprimejo tudi pasje dlake okoli zadnjice, repa, stegnov, od tu jih psi sami odlizavajo in preneso na svoj gobec in razne zunanje dele telesne kože. In tedaj je izredno ugodna prilika, da se jajčeca zane-sejo na človeka in vanj; posebno pospešuje to znana in, žal, zelo razširjena pasja ljubezen, ko ljudje po nepotrebnem božajo, gladijo pse in se jim dobrikajo ter jih celo — poljubujejo! Zaradi tega so psi tudi silno nevarna igrača za otroke.

Kako nevarna je jajčna zalega trakulje ovojnice, nam kaže prežalostna statistika Eskimov, ki žive stalno v najožjem stiku s svojimi lapskimi psi; od celokupnega števila teh ljudi jih umrje šestina zaradi trakulje ovojnice, kar znaša letno do deset tisoč.

Če se naseli jajčna zalega v človeških jetrih ali pljučih, nastane tudi tu mehurnjak, ki razjeda napadeni del in ga polagoma uničuje, kar traja navadno do pet let, izjemno tudi 15 do 30 let, možna pa je tudi nenadna smrt zaradi izkrvavitve v notranjosti.

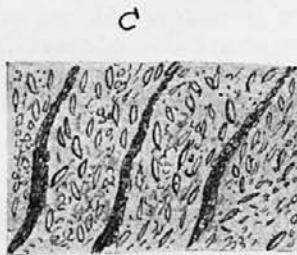
Prvi, ki je ugotovil to bolezen pri človeku, je bil slaven Virchow; njemu je sledilo brezštevilno drugih učenjakov, v poslednji dobi na Dunaju znameniti profesor dr. Neusser; tako so ugotovili neštete primere tudi v Nemčiji, Argentini in Avstraliji. — Kako je pri nas v tem, še ni znano; gotovo pa je, da so naše klavne živali prav zelo napadene po mehurnjakih te pasje trakulje ovojnice in zato je čisto gotovo, da je veliko število naših psov s temi trakuljami okuženih in človeku nevarnih.

Zatiranje, t.j. uničevanje mehurnjakov v organih naših klavnih živali, je torej silno važno, tako glede na zdravje in življenje ljudi kakor tudi glede na veliko škodo, katero povzročajo mehurnjaki na naših domačih živalih, posebno klavnih. Nad vse važno je, da psi ne dobe nikdar in nikoli delov klavnih živali, ki vsebujejo gori opisane mehurnjake.

Živalski zajedavec, ki preide lahko neposredno v človeka in ograža njegovo zdravje, je končno tudi pajkovec (linguatula rhinaria ali pentastomum taenoides).



Pajkovec



b I



Pasja trakulja; a) ovojnica, b) naravna velikost, c) v pasjih črevih.

Podoben je podolgovatemu jezičku, površno pogledan je podoben mali trakulji, in vendar ni ne črv ne trakulja, ampak breznožni pajkovec.

Ličinka tega zopet pasjega zajedavca preživlja svojo mladost v črevih goved, ovac, koz, prašičev, pa tudi v črevih srn, poljskih zajcev in domačih kuncev. Spolno dozoreli zajedavec pa živi nato v nosu psov, posebno lovskih, mesarskih, ovčarskih (do 67 %). Tiči najrajši v nosnih prehodih in doseže 2 do 15 cm dolžine. Okuženi psi izcejajo iz nosnic mnogo žlemanja, pogostokrat kihajo in dobe napade nadušljivosti (naduhe).

Pri neprevidnem občevanju z okuženimi psi preide ta pajkovec kot zajedavec tudi na človeka, in sicer ali po dozorelih jajčecih (zalegi) ali tudi že kot popolnoma razvit zajedavec naravnost iz pasjih nosnic.

Človeku povzroča dolgotrajne nosne krvavitve, ki se ponavljajo leto za letom, in močan krvni pritisk v glavi in hudo kihanje, pri katerem se lahko izkijajo posamezni zajedavci.

Tudi za pajkovca velja vse to, kar smo povedali prej glede »pasje ljubezni«. Prav posebno morajo paziti lovci, da ne dajo žreti psom drobovja divjačine; tako vsaj preprečijo okužbo psov in ljudi.

STANISLAVSKI

Peter Malec

Pozimi leta 1863 se je rodil v Moskvi bogatemu trgovcu sin — Konstantin Sergejevič Aleksejev, pravi Rus, kateremu pa je krožila po žilah francoska gledališka kri. Njegova stara mati, Francozinja, je prišla nekoč s francosko potujočo igralsko družbo v Petrograd in se tam poročila s pristno rusko korenino. Že kot otroka je obsedla gledališka strast Konstantina bolj kakor sploh kdaj kakega Rusa. Mladi fant se ji je predal z vso svojo ljubeznijo in strastjo. Od otroškega igranja v krogu svojih bratcev se vleče nepretrgana veriga njegovih želj, načrtov in dela tja do časa, ko je kot trgovski pomočnik pri svojem očetu zbral okrog sebe četo mladih diletantov, s katerimi je hotel ustvariti nekaj novega in resnega. Igrali so deloma v dvorani, ki mu jo je dal na razpolago njegov oče, deloma pa v zasebnih prostorih. Občinstvo je našel v svojih prijateljih, znancih in sorodnikih. Duša vsemu temu početju, režiser in igralec obenem je bil kajpada mladi Konstantin sam. Toda že takrat mu ni bila gledališka umetnost samo zanimanje, ampak resen študij. Operni pevec Kormisarševski, ki je bil nekaj časa tudi njegov učitelj, ga je nagovarjal, naj se posveti operi, kar pa je Konstantin odločno zavrnil. Obiskoval je nekaj časa moskovsko državno gledališko šolo, a jo zapustil, ker ni našel v njej nič tega, kar je sam hotel. Vzdevek Stanislavski si je nadel po nekem svojem soigralcu diletantu.

Leta 1890 je prišel na gostovanje v Moskvo znani režiser in preroditelj nemškega gledališča v drugi polovici prejšnjega stoletja — vojvoda Meiningški s svojo igralsko družino. Nemara niso napravili ti igralci na nobenega človeka tako globokega in usodnega vtiska kakor prav na tega mladega Rusa. Stanislavski je predvsem občudoval njihovo železno disciplino in pokorščino. Za tedaj pa je ostalo njegovo udejstvo-

vanje še kar pri diletantih, katerih število se je nenehoma večalo in med katerimi je bilo že nekaj izvrstnih, kasneje slavnih igralcev, kakor n. pr.: Moskvini, Knipper-Čehova in Višnevski. Stanislavskemu pa so vstajali znova in znova popolnoma novi pojmi in nazorji o gledališki umetnosti.

Prikradlo se je leto 1898 in z njim nova doba ruskega gledališča. Bilo je na spomlad tega leta. V ta čas pade prvo srečanje Stanislavskega s književnikom, kritikom in predavateljem moskovskega filharmoničnega društva, Vladimirjem Ivanovičem Neminovičem Dančenkoom. Oba nadarjena moža sta se sestala v gostilni »Slavjanski bazar« ter se domenila dodobra o vseh podrobnostih novega gledališča, ki sta si ga zamislila. Nemirovič Dančenko se je navduševal predvsem za nov letni spored (repertoar), Stanislavski pa za novo režijo. Ta pomenek je trajal nenehoma osemnajst ur. Stanislavski piše v svojih spominih — knjiga se imenuje »Moje življenje v umetnosti«: »Nameni novega ustvarjajočega gledališča so bili prevratni. Odklanjali smo prejšnji način igranja, igralsko spretnost, zastarelost predstav in odrske opreme, igralce »zvezdnike«, ki so samo na kvar igralskemu zboru, odklanjali smo vobče dotedanji način uprizorjanja kakor ceneni in piškavi letni spored tedanjih gledališč.«

Ta dan, po tem domenku, se je rodil »Moskovski umetniški (hudožestveni) teater«. Zdaj je šel Stanislavski na delo. Morje zaprek in težav je premagala gorečnost njegovih ljudi. Svojo umetniško pot so začeli v selu Puškino blizu Moskve — na nekem skednju. Po sedmih mesecih nezaslišanega dela je bila 14. oktobra 1898 v gledališču Eremitage velika in usodna ura, uresničenje načrtov in želj — prva predstava »Carja Fjodora«. Stanislavski je stal med igralci in kanil govoriti pred občinstvom slavnostni govor, a ni mogel; začel je od samega veselja plesati. Tovariši so ga dvignili na rame in ga odnesli v dvorano. Uspeh večera je bil — nepopisna zmaga. S tem dnem se začena v zgodovini ruskega gledališča nova doba. Vsa Moskva je romala kot na božjo pot v gledališče Eremitage. Stanislavski je položil v »Carja Fjodora« vso svojo domišljijo, vdihnil delu svojo, rusko dušo. Zaživela je res prava Moskva: nizka okrogla vrata Kremlja, skozi katera so stopali ljudje nizko priklonjeni, v srocih in na ustih pa jim je bila samo ena edina, sveta beseda: matjuška Rusija.

Nedostajal je od kraja še nekdo — pesnik, ki bi napisal temu režiserju in tem igralcem dramo, v katero bi položili vse svoje iskanje in vso svojo dušo. In ta pesnik je prišel, reklo se mu je Anton Čehov. Tako se je prigodilo, da je našel Čehov Stanislavskega in ta Čehova, pisatelja, ki je ljubil zelene trate in žitna polja in sonce na njih, ljubil breze in mrzlo studenčnico v gozdu, prisluškoval slavčevemu petju in skovikanju sove, ki se je smejal brezskrbni mladosti, razposajenemu smehu in vriskanju fantov na vasi pod noč. Naj omenim le velikanski uspeh, ki ga je imel Stanislavski z uprizoritvijo Čehove »U tve«, v kateri je nastopil tudi sam in ki je postala od takrat simbol — grb »Hudožestvenega teatra«.

Leta 1902 je Stanislavski zgradil s pomočjo dobrotnika Morosova novo gledališče, ki so ga odprli s krstno predstavo — takrat mladega pesnika Maksima Gorkega, z dramo »Na dn u«. Ta večer je doživel

Stanislavski kot igralec enega največjih svojih uspehov. Že v Čehovljevih in kasneje Ibsenovih dramah je dokazal, da spada med najboljše moči svojega zbora.

Neugnani Stanislavski pa ni prenehal z delom. Ustanovil je vse polno šol, kjer so preizkušali vse, kar se je rodilo novega v gledališkem življenju. Ustvaril je po svojem učencu Vahtangovu židovsko gledališče »Habima«, kjer so igrali vse drame izključno v hebrejskem jeziku. Bil je prvi, ki je pokazal pomen in važnost režiserja. Stanislavski ni poznal prvega in drugega igralca, vsi so mu bili enakovredni. Gledal je na skupnost igre; vsi igralci morajo tvoriti med seboj celoto, vsi so igralci, vsi enaki. Uprizarjanje je dobilo tako neko ubrano enoto.

Višek gledališkega dela Stanislavskega so nedvomno njegove, do poslednjih ostankov izdelane uprizoritve Čehova. Tu so bili na odru ljudje, ki niso samo igrali, ampak živeli, trpeli, se smejali in jokali. Bile so predstave, v katerih so bili odmore skoraj važnejši kot govornjena beseda in pritajeni glasovi prirode skoraj važnejši ko igralčevo podajanje. Tu je pričaral Stanislavski opojno muziko, kjer so se prelivali glasovi narave in šumenje mesta z najtišjimi in najtajnejšimi tresljaji igralčeve duše. Tu je bila vrsta igralcev, ki jih je umel Stanislavski pretvoriti v čudežno glasbilo, iz katerega je lahko izvalil melodije, kakršne je želel.

Leta 1906 je gostoval prvič s svojim zborom v zapadni Evropi in doživel neskončno zmagovalavje: vsa Evropa je strmela nad tolikšno umetnostjo Rusov. Celó Nemčija, ki je zrla že oddavna z nekakim podsmehom na to »barbarsko« deželo, si ni mogla kaj od čuda, ko je bila sama priča temu gledališkemu čudesu, ki je prišel daleč z vzhoda na kulturna germanska tla.

Stanislavski je vzgojil tudi vse polno igralcev umetnikov, katerih slava se je razširila daleč preko mej Rusije. Taki so: že poprej imenovana Moskvini in Višnjovski, potem Kačalov, najboljši igralec Hudožestvenikov, dalje Pavlov in Bakšejev, ki se je pred leti v Moškvi obesil, Komisarov, ki vodi malo gledališče v Sibiriji, Massalitinov, izvrsten vzgojitelj, ki ima svojo šolo v Sofiji. Nekaj pa so jih ustrelili boljševiki. Od igralk naj omenim le Germanovo, ki je Rusom prav isto kar Italijanom Eleonore Duse, Francozom Sarah Bernhardt ali Nemcem Agnes Sorma — troje najslavnejših igralk vseh časov. Njegovi učenci so bili tudi mladi, na moč nadarjeni, tako prezgodaj umrli Vahtangov in dandanes najbolj znana ruska režiserja, oznanjevalca pretirano modernega, a v jedru zdravega in za bodočnost važnega gledališča — Tairov in Meierhold.



SLOVENSKO NARODNO BLAGO

Vinko Möderndorfer

VRID

Bolezen spoznajo po tem, da bolnik okoli ledij zateče. Lesen krožnik na gosto prebodejo s šivanko, zavro vodo, v katero so dali pest soli, in poveznejo lonec na krožnik. Voda baje ne izteče iz lonca, ampak zleze v loncu pod vrh. Nato zamenjajo pokrov s cunjjo in potem s to trikrat drgnejo oboleli del telesa. Nekateri vržejo v lonec tri kose žarečega oglja in drgnejo tudi z njim okoli vrida. Drgnejo vedno od leve rame čez prsi do desnih ledij in govore: »Koliko je uredov (vridov)? Jih je devet? Ni jih devet, jih je osem... ni noben.« Če krožijo z loncem, tedaj tega potresejo zmeraj, ko rečejo: »ni jih«. Drugod rabijo tudi tole molitev:

»Jezus je na četrtek zjutraj v nebo šel, svete žene pa so za njim vekale. Jezus pa je rekel:

O, ve svete žene, le na črni zemlji ostanite,
ljudem hude vride ventujte:
s podrebric dol na kolena,
raz kolena dol na podplate,
raz podplate dol na črno zemljo.
Pomagaj Bog Oče, Sin in Sveti Duh« (16).

Vzamejo tudi nit in zmerijo bolnika od zapestja do komolca in napravijo ob tej meri na nit voz, zatem zmerijo še razdaljo od komolca do ramena, zatem od sklepa do sklepa noge in od členka do členka prsta in napravijo pri vsaki daljavi na nit voz. Nato izmerijo še obseg kokošjega jajca in zopet zavozlajo. To nit zagatijo v votlino drevesa, nalašč za to zvrtno, in jo zabijejo z lesnim klinom. Odberejo drevo moškega spola, če je bolnik moški, če je ženska, pa drevo ženskega spola. Jajce, od katerega so vzeli mero, poje bolnik (18).

ZILADNOST

Bolezen zdravijo kakor vrid in bolnika še pokadijo s trskami od treh pragov in s tremi pasjimi dlakami z glave. Otroka potegnejo skozi komat kobile, katerega drži hlapec. Hlapec vprašuje: »Kaj delaš?« Mati odgovori: »Žiladnik preganjam!« Hlapec odvrne: »Le preženi ga, da ga ne bo več mučil.« Zarotitev ponove trikrat in dajo otroku piti mleka, ki so ga precedili skozi kačji kamen, to je kremenjak iz potoka, ki je v sredini votel (16).

ASVA

K asvi prištevajo tvore, zanohtnico ali črva, gobo in raka (16). Pregarjajo jo z zarotitvijo: »Asva, jaz te preganjam v imenu Boga Očeta...« Odštejejo jih tudi kakor vride. Odštejejo jih na nit ali na palico ali na mrtvece. Na čir položijo votel ključ in ga zasujejo (16, 19). Odmolijo jo takole: »Aslo, aslo, na malo se spaslo, na devet, iz devet na osem... iz dve na eden, iz eden na nič« (1). In še tudi: »Ja pu ja pu ja putujem asol, asl, aslnica, v ravno polje. Sestane Marijo Magdaleno Jakobovo mater. Ona ju veli: Kam ti ideš, asol, asl, aslnica? — Ja grem v Jožetovo telo, kjer se bom dvanaest tednov zbiral, dvanaest tednov

bom tekla. — Odgovori lasm, lasavica. — Ti imaš od Jožeta odstopit, kot je odstopil dan od noči!« Zarotitev ponove trikrat (1). Čir prekrizaj s figo trikrat in reci: »Preklet bodi; kar raste, naj izgine!« (8).

KUGA

Če kuga zlepa ni ponehala, so ji darovali živo deklico in jo s tem pomirili. Tako so zakopali deklice v Mežici in v Libeličah (16). V nadomestilo človeških žrtev so zakopali ali zazidali tudi črno mačko in ponekod se zidarji še danes šalijo s tem, da hočejo zvezati z vrvjo mimoidočega radovedneža; drugi zopet vzdajajo nekaj blagoslovljenega lesa (1). Kuga je velika kakor tele in je bele barve, ponoči tava okoli in laja kakor pes. Če hodi okoli selišč, gine živad v vasi. Če pride na dvorišče h kmetu, tedaj mu pogine vsa živina (18). Goveja kuga je bela in ima govejo glavo. Tudi svinjska kuga je bela, a ima svinjsko glavo in je velika kakor srednja svinja (18). Kugo so preprečili s tem, da so nabili na hlevska vrata plašilne maske.

Na hlevna vrata nabijejo konjsko podkev ali narobe obrnjeno metlo in prebodejo vrata na drobno z nožem (1). K čebelnjaku položijo kot obrambo proti kugi tudi konjske glave (1). Šegina Matija in Jurjevič Janez iz Trilora sta še leta 1933 in 1934 odrezala gadom glave in zataknila za letvo na strehi, češ da živina ne bo obolela za kugo (Janez Marentič iz Bele Krajine [1]). Delo plašilne maske opravlja tudi dim veliko-nočnega kresa in brinje (16, 19), a tudi česen, ta obvaruje človeka pred vsemi nalezljivimi boleznimi, tudi pred škrlatinko, če si ga obesiš na vrat (20).

Proti nalezljivim boleznim so bili v navadi tudi zapisi. Tako so Slovenci ob Rabi zvrtili živini v rogove luknjice in vanje vtikali lističe z raznimi zapisi.¹ Hrvati in Srbi imenujejo takšen zapis »božak«, slovenski izraz bi bil zapretki. Takšen zapis je zbral Jožef Klekl mlajši.

Zdaj smo opisali razne bolezenske duhove. V naslednjem bomo govorili o duhovih z ustaljeno telesno zunanostjo v bližini človeških bivališč.

VODNI MOŽ

Vodni mož je povsem podoben človeku, le da je večji, močnejši, more živeti na suhem in v vodi in ima še posebne zmožnosti, ki jih človek nima.

Vodni mož hrepeni po družici, ker je njegov rod brez ženskega naraščaja; če ne gre zlepa, pa si zgrda vzame dekcle. Ta more potem živeti z njim v vodi in tudi na suhem; če se rode otroci in mu žena z zvijačo pobegne, razčesne mož otroke na dvoje in vrže polovico teles na suho. Na Slovenskem si je prilastil vodni mož v tehle krajih družico: v Prekmurju je potegnil deklico ribiča v Muro, v Ljubljani Urško Šefarc, v Št. Martinu na Pohorju svinjsko pastirico, ki mu je pa pobegnila, v Krko je potegnil lepo Meto, pri Radovljici je ugrabil pastirico, na Plešivcu dekcle, ki se je vedno ogledovalo v vodni gladini; na kraju, kjer stoji sedaj vas Veščica, je potegnil v globočino hlapca in pozneje še dekcle. Na Podgorskem v Mežiški dolini se je zmotil in potegnil v vodo kozo. Iz Savinjske doline pa je prostovoljno šla za vodnim možem deklica, ki mu je prej obvezala ranjeno roko. V treh primerih

¹ Ivan Caplovič: Kroaten und Wenden in Ungarn ethnographisch geschildert, Preßburg 1929.

so mu ugrabljeni žene z zvijačo zopet ušle, dve izmed teh je privezal na verigo, tako da bi jih, ko bi bilo njih obiska konec, mogel zopet potegniti v globočino; ena je verigo opasala okoli debelega hrasta, katerega je vodni mož izruval in potegnil k sebi, druga pa je z verigo opasala veliko skalo, katera je potem vodnega moža v globini ubila. Pri Novem mestu je grajski čuvar vodnega moža zagovoril, da se je razpočil; umrl je vodni mož tudi v vasi Petišovci — kraj je bil nekdanj otok na Muri. V Vrbju ob Savinji je orač odsekal vodnemu možu roko, ko je hotel ta ugrabiti otroka. Kadar se mora vodni mož preseliti, odpelje tudi vodo na novi kraj. Tako je napravil na Plešivcu in pri Vinici; v prvem primeru je prevozil ribnik iz Plešivca z voli na Poharje, v drugem pa je mlaka (kal) izginila na Hrvaško (1). V Trnju je napravil vodni mož veliko škode; če se je razjezil, je napravil tako burjo, da je vse žito poleglo in so se lomila drevesa kakor suhljad. Tako škodo dela tudi v Št. Juriju pod Kumom, posebno še v njeni katastralni občini Dobovec, ki leži ob desnem bregu Save. Vodni mož ni ljudem napravil še nobene koristi in je le dobro, da je precej omejen, da ne more preveč škodovati. V Savinjski dolini prav pogosto nadomeščajo vodnega moža — vodni škrtje. Morda tega drugi Slovenci, posebno v Primorju, imenujejo tudi: Salemsnar, Gestrin, Muk.

GOZDNI MOŽ

Gozdni mož, ponekod mu reko tudi hostnik ali gorski mož, živi v obronkih gozdov blizu človeških bivališč in se pogovarja tudi z ljudmi. Ljudem ne dela toliko škode in sitnosti kakor vodni mož. Na Gorenjskem je gospodar vse gozdne živali in tudi »divje ali nočne jage«. V Beli Krajini mu pravijo tudi vilenjak in je kakor vile napovedoval kmetom ugoden čas za setev. Napovedi prihodnosti je dajal tudi na Koroškem, kadar so ga imeli ujetega. Okoli Gornjega grada je preganjalec žal žene. Te hodijo, da so varne pred njim, spat h gospodarjem; v Rožu dobe zavetje na drevesnem panju, v katerega so drvarji vsekali križ. Pri Celovcu je podil žal žene (vile) iz jezera.

Gozdni mož je z navadnim človeškim orožjem neranljiv. Puški pravi »pihalnik« in če ga ustrelje tudi v usta, kroglo brez srda kar izpljune. Ljubi naša jedila, mleko in kruh, posebno rad ima še rženega, katerega imajo tudi Korošci in Gorenjci najrajši. Poje pa zelo veliko. Sedem hlebov mu je sedem zrn. Ujeli so ga na Koroškem, v Belih vodah, v Spodnji Savinjski dolini, v Rožu in v Beli Krajini; v dveh krajih so mu nastavili opojne pijače in škornje. Zadnjih se je vinjen polakomnil, jih obul, in ker ni bil vaju hoje v njih, so ga brez truda ujeli. V Rožu so ga zvezali s srebrotjem, ker te vezi gozdni mož ne more pretrgati, železna veriga mu je pa kakor nit. Ko so ga izpustili, bolje, ko jim je ušel, se je ljudem rogal, da ga niso znali vprašati za največjo skrivnost: čemu ima orehovo jedrce v sredini križ, češ ta skrivnost bi človeštvu zelo koristila. Ko je oglar ubil s sekiro gozdnega moža, je vpila divja žena v gozdu: »Ubili ste mi moža!« Gozdna žena se imenuje ponekod matoha. Ko so v Rožu ujeli gozdnega moža, ki se je bil napil nastavljenega žganja, ga je zmerjala divja žena: »Krava pijana, ali ti nisem rekla, da pij samo mleko!« Na

Olševi je bil zli duh »kanih«, ki je bil po opisu enak gozdnemu možu in je zbežal po tepežu z medvedom, kateremu je pravil »huda muca«, na sleme strehe, ki je splošno sedež duhov. »Kanih« se omenja tudi v zarotitvi zoper zvin (izpahnjeno uda). V Beli peči pri Dražgošah se je »divjak« tudi premetaval s »hudo muco« in tudi ni bil medvedu kos. Zbal se je medveda tudi v Rožu. Tu je pokazal ljudem gozdni mož tudi ležišča svinčené rude in je bil tudi varuh zlata in srebra, prisvojil si je tudi dekle, katero mu je kasneje ušlo, in je raztrgal otroke iz tega zakona (22).

(To so lastnosti jamskega škrate in vodnega moža in je zamenjava pripovedovalca v teh točkah prav očitna. Skoraj povsod na Slovenskem tekmujejo živali, medved in zajec, ali pa slabotni današnji človek z ajdom ali z drugim velikanom s slabejšo pametjo, kdo bi bil močnejši; velikan stisne kamen v prah, slabotnej pa repo ali pa kamen skrivoma omoči. V Rožu dela ta pokus gozdni mož in drvar. Ker je ta primer osamljen (22), bo tudi ta primer zamenjava pripovedovalca.)

VILE

Vile so: rojenice ali sojenice, vile v vodah in vile, ki žive v jamah blizu človeških bivališč.

Rojenice ali sojenice so tri, ponekod jih je tudi sedem; prva je belo oblečena in sodi smrt, druga sodi zakonsko življenje, ena pa mladost. Da bi bile rojenice otroku prijaznejše, jim postavijo na stol ob poročniški postelji pogačo, kolač in vina; v Beli Krajini jim postavijo kruh in vino na mizo; na Drenovcu pri Vinici so jih videli ob eni po polnoči. Pri Ljutomeru jih niso pogostili in rojenice so odločile: otrok ne sme nikoli kruha jesti, ne vina piti in se mora utopiti. Sodile so še v Boču nad Rogatcem, v slovenjebistriškem okraju, v Veliki Nedelji in na Dolenjskem.

Vodne vile, katere imenujejo na štajerskem »morske deklice« in »divje deklice«, so vabile ob enajstih ponoči s svojim milim petjem mladeniče v globočine vod. Tudi v Zili so »rojenice« in »bele žene« dobre pevke, ki imajo tako lahek trup kakor sam Zveličar. Štajerci pa trdijo, da se je človek naučil petja sploh le od teh vodnih vil in da so tudi one napravile vse lepe »žegne«, katere pojemo v cerkvah, tudi vse druge lepe popevke imamo od njih. »Rusalka«, katere je zvalila k sebi v globočino fanta, mu naredi, da ostane večno mlad; zamerijo pa rusalko hudo vsak podsmeh in nepridiprava ščegetajo do smrti. V Središču so divje deklice tudi klicale mladeniče v vodo in ta se ni mogel ubraniti pred njimi, kadar je prišla »njegova ura«. V Slovenskih gorah so živele »božje deklice« v ribnikih in močvirjih, kjer so prale ob luninem svitu. V Beli Krajini so bivale najrajši ob studencih, kjer so prale, šivale, predle, godle in napajale živino, katera je bila lepo rdeče pisana. Nekoč jih je zasačil fant in jih pozdravil: »Hvaljen Jezus! Dober večer, hladna vodica!« Nato so vile izgnile. Neko deklico v Beli Krajini je oče vedno svaril, naj ne hodi k vodi, češ da se tam kopljejo in česajo vile. Ona je kljub temu šla k vodi, zasačila vile in jih vprašala:

»Sestrice mile,
kje ste ve bile,
ko se je Kristus rodil?«

»Sestrice mile,
kje ste ve bile,
ko je Kristus umrl?«
»Sestrice mile,
kje ste ve bile,
ko je Kristus od mrtvih vstal?«

Vile so odgovorile:

»Ko ne bi znala ti tako govoriti,
znala bi ti,
kje smo bile!«

Najbolj znane so na Slovenskem vile, katere so bivale v bližini človeških bivališč in vzdrževale z ljudmi prav tesne stike. Tako je znano, da so hodile vile h gospodarjem spat v tehle krajih: v Mežici, pod Obirjem, na Ravni v Rožu, v Starem trgu pri Slovenjgradcu, v Slovenski Bistrici in Dražgošah. Tu in v Rožu je vila dala za doto klobko preje, ki ni nikdar potekla, dokler ni kdo rekel, da je zgubil konec ali pa našel poslednjo nitko. Takšno klobko je podarila tudi v Beli Krajini, v Mladem vrhu in v Slovenski Bistrici. Največkrat so bile te vile ljudem v pomoč in so jim napovedovale čas setve, posebno boba in prosa, tako v soteski Hude luknje, pri Sv. Križu pri Belih vodah, v Mežici, v Svečah, v Ravni v Rožu, pri Slovenski Bistrici, pri Slovenjgradcu in v Kolnicah pri Radovljici. Setev so napovedale v neobičajnem času, v zimi, in kljub temu je seme stoterno obrodilo. Žene, katerim so vile kratile njih zakonske pravice, so po nasvetu župnika poravnale vilam kite v postelji, jim jih pribile z zlatim kladivom; če jih je pa vili mati sploh odrezala, tedaj se je vila morala s fantom poročiti. Varžekarca je vrgla v Rožu preko postelje kite žal žene in ta je dejala: »Ste naju pa poročili za sedem let!« V splošnem so bile vile ljudstvu naklonjene, za malo povračilo v hrani so pomagale žeti, pleti proso in pšenico, same so pa tudi pridnim oračem prinašale hrano. Žeti pa niso marale s srpi tistih žanjic, ki so med delom pljuvale v roke. Vile ne marajo pokanja z biči in tudi ne krajev, kjer imajo veliko ostrvi za sušenje koruze in detelje. Tudi vriskanja ne marajo in pijancev se ogibajo. Vile je preganjal v Rožu gozdni mož; rešile so se pred njim s tem, da so sedle na panj, v katerega so drvarji zasekali križ. V Čiginju na Tolminskem so divje žene, katere so imenovali »krive pete«, ker so imele na nogi peto spredaj, prste pa zadaj, naučile vezati trto z »drjavitno« (Viburnum lantana, Wolliger Schneeball), katere do tedaj še niso uporabljali. Divja žena je zaklicala kmetu:

»Kmet Ivanet,
vij, vij trto drjavitno,
da bo stalo stanovitno!«

V splošnem pa so bile na Tolminskem in v Beneški Sloveniji te »krivopete« le bolj hudobne, ujele so otroke in jih pitale za jed. Tudi na koroško-štajerski meji so imele ujetega dečka, ki se je mogel rešiti le na ta način, da se je splazil skozi robidnico, ki je bila na dveh krajih pripognjena k tlom; s tem je namreč postal neviden tudi za vile.

V Beli Krajini je vila zdravila ranjenega uskoka Petroviča. Vile so imele tudi prav radi pastirje in so naredile, da se je živina na krajih, kjer so one pre-

bivale, prav mirno pasla. Pastirji so videli tudi otroke vil. Primer, da je bela žena pripravila revežu, da je o polnočnici priteklo iz izvirka vino namesto voda, je edinstven. Poslednjo vilo je menda videla pred kakimi šestdesetimi leti Mara Rajžič v okolici Vinice.

Naše narodno blago je zares bogato. Popolne slike duševnega življenja naših prednikov si sicer ni mogoče ponarediti, toda marsikatera poteza naše ljudske duše se nam ob tem gradivu odkriva.

NAŠE SLIKE

K delom slovaških umetnikov. II. V majski številki smo objavili vrsto reprodukcij po delih slovaških slikarjev in kiparjev, to pot objavljamo še nekatere. Izbrali smo same mlajše umetnike, tako da si bodo naši bralci mogli ustvariti vsaj približno pravilno podobo sodobne slovaške oblikujoče umetnosti.

Slikar **Štefan Polkoráb**, čigar kompozicijo »Svatovsko oblačilo« objavljamo, se je rodil leta 1896, študiral pa slikarstvo v Pragi, med drugim tudi pri znanem dalmatinskem mojstru pok. Vlahu Bukovcu. Je predvsem figuralist in deluje v Trnavi. Njegova slika kaže oblačenje slovaškega dekleta v pisano narodno nošo in je prav značilno delo, dojemljivo tudi po svoji narodopisni zanimivosti. — Nekaj mlajši je **Zoltán Palugyai**, ki se je rodil leta 1898 v Bodicah. Umetniške nauke je dokončal v Münchenu, študiral je pa tudi v Krakovu in Budimpešti. Njegova pokrajina »Z Nizkih Tater« je lep primer tega pokrajinarja, ki kaže sledove impresionistične šole. — Zanimiva je risba »Pot ljubezni«, ilustracija h Kalinčiakovemu romanu istega imena. Izvršil jo je **Štefan Bednár**. — Lesorez »Lačni« je delo **Kolomana Sokola**, rojenega leta 1902 v Liptovskem Sv. Mikulášu. Učil se je pri slavnem grafiku M. Švabinskem in pri T. F. Šimonu v Pragi. — Dobro in močno izrazito delo je portretna glava »Kmečko dekle od Vaga«, izrezana iz orehovine. Avtor je kipar **Julius Bárfay**. — Lep primer slovaškega sodobnega kiparstva predstavlja tudi leseni kip »Žanjica«, ki ga je ustvaril **František Štefunko**. Rodil se je leta 1903 v Farkašinu.

Tudi ta dela, ki jih objavljamo, kažejo, da je slovaška upodabljalna umetnost na sodobni višini in da prav dobro predstavlja mali, a nadarjeni in žilavi slovaški narod. Ob priliki bomo objavili še več primerov te mnogo obetajoče umetnosti.

*

P. E. Boutigny: Junak. Ta slika francoskega slikarja nam kaže prizor iz francosko-nemške vojske leta 1870/71. V majhnem francoskem mestecu, ki so ga pravkar zavzeli sovražniki, kleči sredi ceste možak brez suknje, čisto sam in strelja iz puške na Pruse, ki se bližajo. Ustrelil je že večkrat, dim smodnika to izdaja, pa tudi zadel je. En Nemec je že padel s konja, drugi vojak pravkar omahuje. Čisto v ospredju je strelčeva družina. Žena, ki kleči na tleh, v obupu skriva obraz z rokami, starec, najbrž ded, preplašen odnaša otroka v hišo, mati hoče strelcu s kretnjami dopovedati, naj neha. Groza in obup se zrcali v obrazih družine tega »franktirérja«, ki se je sam uprl z orožjem v rokah sovražni premoči. Iz svetovne vojske so znani nešteti podobni primeri, kjer so civilisti tako na Fran-

coskem kakor v Belgiji branili pred prodirajočimi sovražniki svoja mesta in vasi z orožjem do zadnjega. — Slika, ki je značilen primer anekdotsko nadahnjene zgodovinskega slikarstva druge polovice minulega veka, po svoji miselnosti pa čisto francoska, je iz leta 1889 in visi v Luksemburškem muzeju v Parizu.

Nora Lavrinova: Noč na Capriju. Že nekajkrat smo predstavili našim bralcem znano angleško umetnico, ženo našega belokrajinskega rojaka in profesorja na univerzi v Nottinghamu, gospo **Noro Lavrinovo**. Objavili smo že pred leti najprej venec njenih pokrajinskih in figuralnih motivov iz Slovenije, nato pa tudi vrsto njenih pokrajinskih ujedenk iz Dalmacije, Bosne in Srbije. Tokrat prinašamo »Noč na Capriju«, ujedenko, ki predstavlja prizor iz življenja v slikovitem mestu na otoku enakega imena. Tudi ta list vsebuje vse odlike močnega talenta umetnice, ki si je po pravici pridobila spoštovano ime ne le na Angleškem, temveč tudi drugod po Evropi. Želeli bi spoznati vsaj poglavitna njena dela v izvornikih in bi bilo zato prav, če bi ta umetnica razstavila svoje grafične liste tudi v Sloveniji.

K. D.

NOVE KNJIGE

Koroške narodne pripovedke. Prvi zvezek zbral **Vinko Möderndorfer**, ilustriral **Franjo Stiplovšek**. Mohorjeva knjižnica, 90. zv. Celje 1936. Strani 68. — Marljivi nabiratelj koroškega narodnega blaga je pomnožil vrsto svojih knjig s to zbirko pripovedk o rastlinah, živalih, Kristusu in ljudeh, ki so po večini bile že objavljene v Mladiki. Narodno izročilo izginja med ljudstvom, zato gremo tudi Slovenci za ostalimi evropskimi narodi, ki skušajo svojo starino ohraniti živo, jo vsaj zbrati in kot pričo davnine in snovanja ljudske duševnosti izročiti mlademu rodu. Resnično, prihaja že čas, ko je treba mladino učiti o ljudskem življenju, ker ga sama nič več ne živi pod naplavo meščanske neizrazitosti. Tako bo tudi pričujoča knjižica morala s primernim vzgojiteljevim posredovanjem pomagati učencu od drugega razreda ljudske šole dalje spoznavati narodno blago. Dočim bo šolarček ob podobah obstal pri snovi, bo gimnazijec z opombami, ki so dodane, imel nov pripomoček za poglobitev v ljudsko življenje — in prav tega naši srednji šoli in izobraženstvu tako zelo primanjkuje. To je zanemarljena stran narodne vzgoje.

V. Novak.

Jack London: Klic divjine. Slovenski mladini priredil **Pavel Holeček**. Mohorjeva knjižnica, 92. zv. Založila Družba sv. Mohorja. Celje 1937. Strani 111. — V širokem življenjskem okolju, ki ga oblikuje sodobni pisatelj, prihaja vedno bolj do veljave tudi žival, zlasti človekov »dobri tovariš« pes. Tudi ta povest kaže usodo izrednega psa, ki v severni Ameriki služi v družbi tovarišev iskalcem zlata. Povest kaže podrobno opazovanje pasje življenja, odnos med živalmi samimi in njih odnos do človeka, pa tudi človekovo slepo brezsrčnost in dobroto, ki ji je žival večkrat preizkušnja. Napeto dejanje zanima samo po sebi, nudi pa tudi snov za razmišljanje o klicu, ki vzbudi v živali željo po vrnitvi v svobodo, za katerim »junak povesti« tudi res gre. Povest je živa in bralcu razrvanih zgodb kakor oddih, dogodkov željni mladini pa lepo doživetje.

V. N.

F. S. Finžgar: **Študent naj bo**. Priredil Jakob Šolar. Izšlo kot 12. zvezek Cvetja iz domačih in tujih logov. Str. 108. Izdala Družba sv. Mohorja, Celje 1937. — Tretja izdaja Finžgarjeve dijaške zgodbe se vrača spet k tistim, katerim je bila prvotno namenjena, k dijakom. Izdajo je priredil J. Šolar v šolski zbirki Cvetje in jo pospremil z uvodom in opombami. Urednik ugotavlja, da »Študent naj bo« ne spada sicer k pisateljevim velikim stvaritvam, je pa vendar v mnogih pogledih zanimiv člen v pisateljevem razvoju in njegova samoizpoved, zanimiv in poučen posebej za dijake prvih razredov srednje šole, da spozna našo šolo v preteklih desetletjih. Izdaji je dodana slika pisateljevih staršev in njega samega ter posnetek njegovega rokopisa, namenjenega prav posebej tej izdaji, kjer jasno poudarja svoj vzgojni namen. Knjižica je namenjena prvim razredom srednje šole, bo pa tudi za ljudsko šolo prav primerna. V. S.

Erich Kästner: **Emil in detektiv**. Prevedel Mirko Kunčič. Izšlo v zbirki mladinskih spisov pri Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani, 1937. Str. 150. — Naš čas ima drugačne pravljice, kakor jih je imel čas pred sto leti, in drugačne kraljične in kraljiče. Otroška želja po nenavadnosti in čudovitosti zahteva od pisateljev v mladinskih spisih živopisnost, nenavadnost, napetost, obenem pa nek zlat red dobrega in zlega. Kästner je napisal detektivsko zgodbo, kriminalen »romanček« iz mestnega življenja, ki ima vse lastnosti dobre mladinske knjige: pustil je vile in kralje in odkril čudovitost in pravljico plemenitost v otrokovi najbližji okolici, med pouličnimi tovariši, na trgih, v brzovlaku, na električni, na dvoriščih, v hotelskih hodnikih itd. Detektivski romanček o Emilu in njegovih tovariših detektivih je živahen, jasen in preprost, vesel in smešen, poučen in vzgojen. Dodane so ilustracije, ki tej časniški detektivski povesti povečajo vabljivost in mik. Za mladino srednjih šol in otroke naših mest in mestec je to knjiga sodobne romantike. V. S.

Charles Dickens: **David Copperfield**. Drugi del. Prevedel Oto Župančič. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1937. Str. 366. Z ilustracijami iz prve izdaje angleškega izvirnika. — Druga knjiga tega Dickensovega najboljšega romana zaključuje življenjepis D. Copperfielda z zgodbami iz njegovih mladeniških let in ga pušča tik pred ženitvijo, s katero po Dickensovem nazoru zajadra mladi preganjanec v tiho in srečno življenje. Mladika je pisala ob izdaji Olivera Twista in prve knjige Davida Copperfielda nekaj več o tem vedrem pisatelju iz dobe angleškega romantičnega realizma, ki je kot glasnik sproletariziranega malomeščanstva znal tako s srcem in smehom tolažiti tisoče. Svežost in toplino so ohranila Dickensova dela skozi vse stoletje do naših dni. Potrebno je zdaj, da dobimo v prevodu še Dickensov roman Nikolaj Nickleby in zbor njegovih moralčno-fantastičnih božičnih zgodb, potem nam bo Dickensov umetniški lik stal bolj jasno pred očmi. V. S.

Ivan Solonjevič: **Rusija u konclogoru**. Jeronimska knjiga 499. Zagreb 1937. — Ivan Solonjevič je bil 17 let v boljševiški Rusiji in je bil sam v koncentracijskem taboru. Z beležko v roki je prepotoval domala vso Rusijo in nam v obliki poročevalskega

romana skuša kolikor mogoče nepristransko naslikati položaj človeka v Sovjetiji. Delo je pisano v kratkih, živih slikah in ni samo zanimivo literarno delo, marveč tudi primerno za protiboljševiško propagando. J. V.

Franc Weiser: **Najmlajši poročevalec**. Prevedel dr. Joža Lovrenčič. Zbirka mladinskih spisov. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1937. — V slovenščino smo dobili odličnega Weiserjevega spis. Zgodba tega romana je silno romantična. Pisatelj je v tem delu strnil s čudovito spretnostjo največjo romantiko z neizprosnim realizmom, pestrost zunanega sveta in silno borbenost prebujajočega se duha in nam je tako izklesal fanta, da ga moramo biti veseli. Knjiga nikakor ni samo potopis, marveč pot okoli sveta je samo okvir, v katerem se godi močnejše in važnejše dejanje — duhovna rast mladca v celega človeka, v pravega katoličana. Vidno, a ne vsiljivo je poudarjena katoliška tendenca. Knjiga je tudi bogato ilustrirana in prav lepo prevedena. Joža Vovk.



SPALNICA ŠT. 3

Karel Zorko

Kolikokrat sem si že oddahnil v tej spalnici! V tretjem nadstropju je, veliko okno je zarezano v pusto steno in v sobo sili žalostna slika pokopališča tam od spodaj. Šest postelj je v njej, belo prepleskanih, podobnih onim v bolnišnici; ob posteljah je prav toliko pločevinastih omarič. Postelje so vedno lepo postlane. Mislim, da bi bilo mnogo prijetneje, če bi bile nekoliko razstlane in če bi ležalo po tleh nekaj papirčkov. Stene so pusto pobarvane in prazne. Kje bi dobil primerno sliko, da bi okrasil to žalostno sobico? Tudi bogatin ne bi mogel naročiti tako dragocene slike.

Prazna je sobica, niti križa ni v njej. Duh, ki veje v njej, močno spominja na neobčuteno, daleč v globino teme pogreznjeno trpljenje. V tej sobici se vedno spomnim nečesa žalostnega.

Samo stanovalci spalnice številka tri se tega ne zavedajo. Vedno so dobre volje in vriskajo, da zvenijo šipe! Lepe so minute, ki jih preživim tukaj; zdi se mi, da berem žalostno pravljico.

Tisti večer je bilo posebno lepo. Vsi dečki so ležali v posteljah in se pripravljali na večerno molitev. Le Vladko še ni uredil svojih reči; skrbno je še zlagal hlačke in najbrž mu nekaj ni šlo v račun. Zamisljeno je strmel v vso imovino, ki jo je potegnil iz žepa: nožek, paličice in vreteno. Res da nožek nima držaja in da je vreteno odlomljena os, a to nič ne dé! Bogastvo je bogastvo in človek mora paziti na vse na tem svetu.

V sosednji spalnici so že odmolili. Kmalu je vse utihnilo, tihi glasovi, ki so še romali od postelje do

postelje, so tišino le poglabljali. Tudi v tej spalnici bomo morali moliti. Vsi že sedimo, le Vladko še ni končal s pospravljanjem. Albin in Pepček sedita drug ob drugem. Tudi v prvem razredu sedita skupaj in prejemata veliko učenost male abecede. Na pol leže sedita vsak v svoji postelji in nekaj mi pravi, da so te postelje prevelike za moje majhne dečke. Albina ni nič drugega kakor majhna glava in krive noge. Drugače pa je fant, da ga lahko iščete dolgo po tem svetu! Nikdar ni užaljen in vedno je dobre volje. Če mu kdo stori kaj žalega, tiho prenaša trpljenje. Tožariti noče. Njegove oči dajejo obrazu dvojni izraz: žalosten in tako tiho vesel hkrati. Kakor dva žarka pobliskavajo sem in tja, da težko uganem, kam gleda. Prodirajoč je njegov pogled, lažnivec bi povedil oči pred njim. Dečki mu nagajajo in mu pravijo konjenica. Radi njegovih krivih nog.

Ob njem sedi Pepček. Danes je žalosten in najboljše, da ga nič ne vprašam. Težko izgovarja črko r in to ga muči. Če pride do besede, kjer je skrit ta nesrečni r, ga nekaj zmede; nekaj časa se prestopa z nogami, dokler slednjič ne spregovori spakedrane besede s polglasnim l-om. Ves čas pa se plašno ozira, če se mu morda kdo ne podsmehuje... Prve dneve, ko še nisem poznal njegove napake, sem mu namignil, naj moli naprej. Čudno se je vedel, a naposled je vendarle začel: »Oce nas — kate... li... si v nebesih.« V sobi je nastal smeh, Pepček je žalosten razklenil roke in šel iz spalnice. Niti jokal ni. On nikdar ne joče, le tako čudno drgeče, kakor da ga trese mrzlica. Tudi danes je žalosten in nejevoljno se ozira, kdaj bom odšel. Rad bi spal in hoče miru.

Albin in Pepček hodita v prvi razred in tudi Vladko hodi z njima. Pravkar je pospravil svojo imovino in sklenil roke. Molimo. Po molitvi sem hotel takoj oditi, a Vladko mi je namignil, naj se vendar malo oglasim pri njem.

Dober večer, moj stari prijatelj! Človek se nehote spomni na Jezusa v Betlehemu, če vidi, kako lepo leži ta otrok v postelji. Velika, lepa glavica, sredi obraza pa dvoje velikih, sinjih oči!

Tudi tisti večer se je oklenil mojega vratu in mi prav tiho šepnil: »Dobro spite!« Vsako noč se ponavlja isto. Takoj ko odmolimo očenaš, se postavi na rob postelje in me pričakuje z razprostrtimi rokami. Objame me in šepne tisti lepi: »Dobro spite«. Včasih me dolgo ne izpusti iz objema, tako tesno se me oklene, da komaj diham pod pritiskom njegovih ročic.

»Vladko, nimam časa. Poslušaj, kako so nemirni v sosednji spalnici!« Hotel sem se izmakniti, a zaman. Tesno me je objel, privil nase in komaj izgovarjal polglasne besede, ki so v presledkih prihajale iz njega: »Saj ni res... Tu ostanite!«

Nič ni pomagalo. Moral sem sesti na rob postelje. Najprej me je še premeril z očmi, če ga morda ne mislim ukaniti. Ko se je prepričal o moji odkritosrčni odločitvi, se je počasi odpravil do gornjega dela postelje in smuknil pod odejo.

Zopet me je hotel objeti. Jaz pa sem se držal leso in zrl skozi okno. Nisem hotel videti njegovih razprostrtih rok, ki so pričakovale moj obraz. Iskal sem izhoda iz mučnega položaja, z očmi sem begal preko ostalih postelj, kjer so prav tako mirno in nepremično ležali obrazi ostalih dobrih prijateljev. Al-

bin in Pepček! Oba sta me danes tako pazljivo opazovala; tudi Viktor iz levega kota je zvito gledal vame. Ali so morda odkrili moj nemirni obraz in mojo onemoglo notranjost, ki je bežala pred majhnimi rokami...?

»Albin, kako ti je?«

Te besede so padle kakor kamen. Nič resnice ni bilo v njih, nič odkritosrčnosti. Izgovoril sem jih le zato, ker sem našel vsaj neko začasno zavetje, da bi lahko skril svoj nemirni pogled. Albin je to najbrž občutil, ne, otrok le slutiti, a ta slutnja je točna. Zaslutil je neiskrenost mojega vprašanja in zato mi niti odgovora ni dal. Jaz pa sem v tej zbežanosti videl le drobne ročice, ki so vabile, naj se s svojim obrazom potopim v njihovo pričakovanje...

Dečki so sirote, ki očeta nikdar poznali ne bodo, tudi na mater bodo kmalu pozabili. Mati kje daleč služi in pozabi na otroka, ki živi sirotišnici. Le toliko se še spomni nanj, ko mora vsakega prvega v mesecu plačati težko prisluženi denar za vzdrževanje otroka. Pozneje je to zanj še breme, ki se ga želi čimprej znebiti. Na otroka pozabi, celo na njegova leta pozabi. Čez dolgo vrsto let se bo sin vrnil iz sirotišnice, srečala se bosta z materjo, ki se bo začudena zazrla v štirinajstletnega dečka in samo sebe vpraševala: »To je moj sin? Ne, to ni mogoče, to ni moj otrok.« In kmalu bo v njegovih očeh spoznala njega, ki je spočel dete in pobegnil Bog ve kam... Srečala se bosta dva tujca, mati in sin, nič si ne bosta imela povedati. Sin bo brez pozdrava šel v svet, ki vabi in kliče mlado kri, v mladostnem navdušenju bo korakal preko širokih cest, a na zapuščenih kolovozih bo mahoma spoznal, da je zgrešil pot. Mati bo kmalu pozabila na velikega otroka, ki jo je presenetil s svojim obiskom, dalje bo služila tujem ljudem in umrla pozabljena. Oh, matere! Kako da ste tako pozabile na svoje otroke? Poglejte! Vladko je stegoval roke v pričakovanju in ni našel, ki bi ga objel.

Vladko se je že utrudil. Roke so nepremično ležale na odeji. Primaknil sem se bliže, a bilo je prepozno. Hladne so bile njegove oči, nič upanja ni bilo v njih. Nenadoma sem občutil greh v sebi. Zakaj se nisem odzval otrokovemu vabilu, njegovim ročicam, ki so klicale?

Danes, ko je ta slika daleč od mene, vidim, da je bilo dobro tako. Slutil sem, da bi ne mogel ustreči otrokovi želji. Biti bi moral mati. Vladko si je želel mehkih materinih lic in dotika materinega čela, ki ima gube. Materine oči povedo marsikaj, toliko lepega, o čemer se nam niti ne sanja. Jaz pa sem mlad fant; še večja bi bila žalost, če bi razočaral svojega malega prijatelja. Le nekaj dobrih besed imam in še te izgovarjam čisto prisiljeno, Vladko pa si želi materinih neizgovorjenih...

Tišina je polagoma popuščala. Odnekod je zavel duh živahnosti in na mah je tudi meni bilo dobro. Skočil sem pokoncu in obiskal ostale prijatelje.

Albinu sem stisnil roko, nikdar me še ni objel in meni je prav tako. Takoj nato sem se znašel ob Pepčku. Najbolj tuj je med vsemi. Dobro vidim njegov bodoči duševni obraz: tih in miren. Nikdar se ne bo komu zaupal, a tudi drugi ljudje ne bodo našli zaupanja in tolažbe pri njem. Eden izmed tistih redkih ljudi, ki se jih življenje komaj dotakne. Ko sem

hotel k Viktorju, nisem mogel naprej; Albin in Vladko sta me držala za rob suknje in se zadovoljno smejala, ker sta me tako nepričakovano ujela. Sedli smo na bližnjo posteljo, priskočila sta še Viktor in Drago. Slednja sta šele sedaj zaživela, preveč življenja je v njiju in tišina ju utruja. Živita le v vrisku in petju. In res! Drago je prvi zaokrožil, takoj smo vsi peli z njim!

»Moj očka ima konjička dva...«

Vesela pesem, hiter ritem, jaz pa sem se v tem živčavu moral boriti za kosček praznine, kjer bi zajel zrak. Albin je skočil s postelje in s čudnimi kretnjami posnemal dirigenta. Vlado je nehal peti, venomer je gledal v tla. Takoj sem razumel, česa si želi. Dvignil sem ga in nesel v posteljo. Ostali tega niti opazili niso in lepo veselje je polagoma prehajalo v divji ples. Razbrzdani glasovi so se odbijali od šip in se s kovinskim odmevom vračali. V tem kolobarju nebrzdanega veselja je plavala pesem kakor zgubljena barka, ki jo vihar podi preko morskih valov. Odkod ta nenadni preobrat? Pred nekaj trenutki še tako tihi, žalostni obrazi, a sedaj divje veselje! Mar je tudi v tej pesmi zvenela solza osamelosti? Sedel sem ob Vladkovo posteljo. Kri mu je šinila v glavo, ki se je lesketala od bleščanja potnih kapljic. Držala sva se za roke in da bi mu laže povedal kaj dobrega, sem pokleknil ob njegovo posteljo. Mučna tišina.

»Si kaj žalosten?«

Tega vprašanja ne bi smel staviti. Še močneje je pordel njegov obraz, telo se je skrčilo in svetle oči so zablestele: to je bila le slutnja nevidnih solz.

»Kako to, da ne poješ več? Povej mi, Vladko, zakaj si žalosten?«

»Ne vem.«

Kako naj bi vedela nežna otroška duša, ki sama sebe neprestano išče? V tem je velika žalost majhnega otroka, ki s strahom v srcu išče tisto skrivnostno sliko, radi katere se je žalost porodila.

»Ali bi bil rad pri mami?«

Zadel sem. Hvaležno so me pogledale tiste velike, sinje oči in preko mojih lic je zaplaval čuden di. Govorila sva o materi, ki je daleč od naju, pomaknil sem se bliže in njegov obraz je zgubil nezdravo rdečico. Glas mu je postajal vedno razločnejši, slike in misli popolnejše. Besedice, ki sem jih previdno stavljaj, so mu obujale lepe spomine. Pesem se je medtem utrujena umaknila iz naše sobice. Dečki so že ležali v posteljah, nekdo je ugasnil luč. Spokojna tišina je sprejemala vase žalostno pravljico, ki so je zapele Vladkove žustnice:

»Oče je imel motor. Obljubil mi je, da me bo vozil, ko bom velik. Nekoč se je peljal v mesto. Motor je bil rdeč. Najlepši motor na svetu. In oče se je zaletel v drevo. Naravnost s srcem v drevo. Srce je počilo.«

Dvoje velikih oči je zrlo vame in v poltemi sem lahko videl, kako se je v levem očesnem kotu prikazal majhen biser.

»Ata je sedaj v nebesih, tam se bomo srečali.«

Po teh besedah mu je takoj odleglo. Žalost se je umaknila z njegovega obraza. Pobožal sem ga in govoril o nebesih, kjer se bo srečal z očetom, materjo, bratoma in z majhno sestro

Anico. Še enkrat lahko noč! Hotel sem mu še nekaj povedati, pa je že spal.

Ozrl sem se po posteljah. Mirni, srečni, brezskrbni obrazi. A nekaj je v tej sobici številka tri. Nevidna, skrita bol, ki mi razjeda dušo. Bežal sem iz sobice... Bežal pred krikom grozne tišine, ki vlada v njej.

Lahko noč, moji dobri prijatelji!

VEZENE BLUZE

E. Skalický

Bele vezene bluze in obleke so prav sedaj zelo priljubljene. Zlasti v otroški modi si je vezenje zadnje čase pridobilo zanimanje. Na gladkem, preprostem blagu vezene bordure, kvadratne ali drugačne oblike, so prav prijetne za oko. Že vezenje je tako lep nakit, da so obleke same v blagu in kroju lahko prav preproste.

Za vezenje na belih oblekah vzamemo najrajši narodne motive geometričnih oblik. Iz majhnega motiva lahko same stiliziramo bordure v raznih oblikah. Vezenje izvedemo s križci ali s ploščatim vbodom. Barve uporabimo poljubne. Plavolaskam se lepo prilegajo modri odtenki, drugim pa rdeče barve.

Dekliška bluza na naši sliki je iz belega etamina. Velikost je vzeta za petletno do osemletno deklico. Vzorec je stiliziran iz motivov Sičeve zbirke. Vezenje je izdelano s križci. Črtice so vezene s črno, križci pa z modro prejšico DMC številke 20. Vzorec in kraj je narisana na poli v tej številki.

Če izdelamo vzorec s križci, moramo na blago pripeti stramin in po njem delati križce. Ko je delo končano, previdno izvlečemo nitko za nitko stramina.

Če izdelamo vezenje s ploščatim vbodom, prerisemo vzorec na bluzo. Ploščati vbod delamo od obrisa do obrisa, za vsak križec štiri do pet vbodov. Vse vbode delamo v eno smer. Delo na tankem etaminu je mnogo težje kakor na debelem blagu, zato ga moramo napeti v okvir ali boben.

Vezenje, izdelano s ploščatim vbodom, je mnogo bolj učinkovito kakor ono s križci; tak vzorec je praktičen, njegov barvni učinek zato močnejši in lepši.



KUHARICA

Kolerabna juha z grahom.

Skuhaj v pol litru vode srednje debelo, olupljeno in nakrhljano zeleno kolerabo. Vzemi po žlico masti, moke, drobno zrezane čebule in peteršilja ter napravi prežganje, stresi vanj pretlačeno kolerabo z vodo vred in osoli. Posebej kuhaj eno ali dve pesti mladega graha in ga prideni juhi. Ko je vse skupaj prevrelo, stresi na zlate rezine. Če hočeš, da bodo kolerabni listi ostali zeleni, jim med kuhanjem prideni ščepec jedilne sode.

Stročji fižol s papriko.

Skuhaj v slani vodi za velik krožnik na poševne koščke narezanega stročjega fižola. Posebej praži v eni ali dveh žlicah masti ali olja dve zeleni, očiščeni in na rezance zrezani papriki, dva ali tri paradižnike, ki si jim prej odstranila kožo in seme, približno dve uri. Praženje večkrat premešaj. Ko se je mokrota posušila, potresi žlico moke in prilij za majhno zaje-malko krompirjeve ali fižolove vode. Vse skupaj naj s fižolom, ki si ga prej odcedila in stresla v praženje, še nekaj minut vre, potem pa postavi kot samostojno jed s krompirjevim pirjem na mizo. — Fižol s papriko in svežim svinjskim mesom se pripravi prav tako, samo da pražiš s papriko, čebulo in paradižniki še $\frac{1}{4}$ kg svežega svinjskega mesa. Stresi jed na velik krožnik, okrog nje pa naloži s surovim maslom zabe-ljene jajnine.

Zeleni fižol s smetano in rumenjakom.

Zreži krožnik zelenega fižola na približno centi-meter dolge, poševno zrezane koščke ter ga skuhaj v slani vodi. Skuhanega odcedi, stresi v skledo in ga polij z veliko žlico raztopljenega surovega masla in dvema žlicama zavrete kisle smetane, v katero vmešaj rumenjak. Postavi še za nekaj minut v pečico, nato pa daj z jajninami ali krompirjem v koscih na mizo.

Francoska jajčna jed za sladkorno bolne.

Napravi sneg iz enega beljaka, dodaj rumenjak, žličico kisle smetane, ščepec soli, nekoliko drobnjaka ali peteršilja. Vse narahlo premešaj, nato pa stresi na vročo mast in ponev nekoliko stresaj. Prideni še za oreh surovega masla in jed je pripravljena.

Pikantna solata iz preostalega mesa.

Skuhaj dve jajci v trdo. Rumenjake, žlico gorčice, nekaj žlic olja in ščepec soli v skledi dobro zmešaj. Ko je to že nekoliko naraslo, prilij še kisa po okusu in prideni dve žlici na majhne kocke narezanih kislih kumaric, prav toliko in tako narezane kuhane pese, žlico sesekljane čebule, dodaj sesekljane beljake in nekaj žlic na kocke zrezanega kuhanega ali pečenega mesa. Vse skupaj dobro premešaj in postavi še za eno ali dve uri na hladno. Tako pripravljeno solato naloži na krožnik in jo obloži z grahom ali fižolom, zabe-ljenim z oljem in kisom. Postavi kot samostojno jed na mizo.

Pijača iz rabarbare.

Olupi in zreži šest stebelc rabarbare in jih kuhaj v $\frac{1}{4}$ l vode četrť ure. Vodo nato odcedi, prideni 14 dkg

sladkorja in $\frac{3}{4}$ l vode; vse skupaj naj potem vre še četrť ure. Postavi na hladno. To je zelo zdrava in do-bra pijača.

Jajčni kipjenec (omelette soufflée).

Mešaj deset minut 2 rumenjaka, 3 dkg sladkorja, nato prideni še sneg 2 beljakov in žlico moke. Vse to narahlo premešaj in stresi na pomazano, vročo pekačo, razravnaj za prst na debelo in peci v precej vroči pečici. Ko je pečen, ga namaži z mezgo in zapogni čez polovico.

Domača torta.

Mešaj četrť ure 7 dkg masti, 3 rumenjake in 10 dkg sladkorja, primešaj nato drobno zrezane lupine polo-vice limone, $\frac{1}{8}$ l mrzlega mleka, 12 dkg moke, sneg 3 beljakov, še 12 dkg moke in pol pecilnega praška. Peci kakor vsako torto. Mrzlo prereži in namaži z mezgo, po vrhu pa potresi s sladkorjem.

Da se kuhana jajca poleti ne pokvarijo,

zavri vodo, ki ji prideni nekoliko kisa, lavorjev list, nekoliko soli, čebulo, poper in jih kuhaj v tej vodi 12 do 15 minut.

Koruzni močnik z rabarbaro.

Kuhaj 10 minut v $\frac{1}{2}$ l vode 15 dkg olupljene in na majhne koščke zrezane rabarbare. Dodaj nato 2 žlici koruznega zdroba, kašček cimeta ali limonove lupine, ščepec soli in žlico sladkorja ter kuhaj vse skupaj četrť ure. Stresi jed v skledo, jo postavi na hladno, da se zgosti in ohladi. Je zelo okusna in zdrava jed

Rabarbara v kozarcih.

Olupi in zreži 1 kg rabarbare na 2 cm dolge kose, jih stresi v skledo in potresi s $\frac{3}{4}$ kg sladkorne sipe, pokrij in postavi na hladno za 24 ur. Nato sok odcedi in ga kuhaj 20 minut, stresi potem vanj rabarbaro in kuhaj vse skupaj zopet 20 minut. Še gorko stresi v kozarec. Ko se ohladi, jo potresi s salicilom, kozarec zaveži in shrani.

Snežni žličniki.

Napravi sneg iz 4 beljakov in mu primešaj 8 do 10 dkg sladkorja (nekoliko vanilijevega). Nato zavri v kozici $\frac{1}{2}$ l mleka in pokladaj vanj z žlico podolgaste žličnike. Kozico pokrij in postavi za eno ali dve mi-nuti na kraj štedilnika, da se žličniki nekoliko dvig-nejo in prevro. Nato jih poberi v skledo in polij z mlečno kremo, ki si jo napravila iz preostalega mleka, 2 rumenjakov, žlice sladkorja in žličke moke. Ko si jih po vrhu potresla še z jagodami, jih postavi tople ali mrzle na mizo.

Pomarančna hladetina.

Pretlači skozi sito izdolbeno meso pomaranč, pri-deni 5 dkg sladkorja, en rumenjak, pol žličice riževe moke in vse skupaj stepaj v kotliču na sopari, da na-raste in se zgosti. Nato stepaj še na hladnem in v ohlajeno primešaj 2 polni žlici stepene smetane in $\frac{1}{2}$ dkg želatine, ki si jo razmočila v nekaj žlicah toplega vina in prav dobro zmešala.



ČARODEJEVA DELAVNICA

DRUŽABNE IGRE

Sedmica.

Pri družabnih igrah je skoraj najbolj znano je-manje v zastavo, kar je skoraj povsod razširjeno. Ker se glavna zabava začne šele pri vračanju zastav, zato vsaka od teh najrazličnejših iger stremi za tem, da dobi čimprej čim več predmetov v zastavo.

Prav iz tega razloga je igra sedmica zelo priljubljena. Vsakdo jo hitro razume in tudi posebnih pogojev ne stavi igralcem radi izredne preprostosti, kajti toliko računstva, kakor ga je treba za to igro, vsak zmore. V hitrem tempu je namreč treba v krogu šteti od ene do sto. To se zgodi tako kakor pri vojaki, ko odštejejo za dvostop. Vsak torej pove številko, ki je za številko njegovega prednika. Le en pogoj je: vsa števila, ki kakorkoli vsebujejo številko sedem, je treba spustiti, preskočiti. To so števila: 7, 14, 17, 21, 27, 28, 35, 37, 42, 47, 49, 56, 57, 63, 67, 70 do 79, 84, 87, 91, 97, 98.

Če se kdo zmoti in katero od teh števil imenuje, mora dati zastavo. Kadar pride štetje od ene do sto in nazaj od sto do ene, je navadno nabranih že toliko zastav, da se že lahko začne drugi del igre, ki ni tako naporen, pa veliko bolj prijeten in zabaven.

Kaj prinašajo novice?

Nekoliko počasneje prihajajo zastave, če igramo tole igro. Potek je tale: Nekdo vrže svojemu sosedu zavozlan robec in ga pri tem vpraša: »Kaj prinašajo novice?« Vprašanec mora ujeti robec in hitro odgovoriti na vprašanje, in sicer z besedo, ki do takrat pri spraševanju še ni prišla na vrsto in se rima na »no-vice«. Če naredi napako, mora seveda dati nekaj v zastavo. Če vprašanec pravilno odgovori, sme takoj zagreti robec nekomu v družbi in mu zastaviti isto vprašanje. Igra zahteva zelo veliko zastav, če si dva napovesta tako imenovani dvoboj, da si namreč kar drug drugemu toliko časa v hitri zaporednosti mečeta robec, dokler oba ne izdasta določenega števila zastav. Pri tej igri pridejo seveda najbolj nemogoče besede na -ice na vrsto.

Vpraševanje.

Višje pogoje razuma in znanja pa že stavijo igre, v katerih mora nekdo z vprašanji dognati ali uganiti kako stvar, za katero so se vsi navzočni poprej zed-nili, na primer: za nos kakega navzočnega ali za oklep kralja Alariha. Vsi smejo odgovarjati samo z da ali ne, pri čemer seveda vsi navzočni pazijo drug na dru-gega in pogosto sami radi neznanja pridejo v zadrego. Pri nosu na primer lahko vprašanje: »Je predmet lep?« povzroči veselo razpoloženje, obenem pa tudi mučno zadrego.

Potek igre je tale: Tisti, ki naj bi ugibal, mora za nekaj časa oditi v sosedno sobo. Medtem pa se ostali zedinijo za kak predmet in za čas, kako dolgo bo smel oni ugibati. Pri težjih nalogah je treba pu-stiti deset, pri lažjih samo pet minut časa. Potem vpraševalca pokličejo nazaj v sobo in ta začne po vrsti spraševati navzoče, in sicer od leve proti desni, če sede v krogu. »Je živo bitje?« »Ne!« »Je tu v hiši?« »Ne!« »Je v tem kraju?« »Ne!« »Je v Sloveniji?« »Ne!« »Je v Jugoslaviji?« »Ne!« »Je v Evropi?« »Da!« »Je iz lesa?« »Ne!« »Je iz kovine?« »Da!« »Je nastalo po voj-ski?« »Ne!« »Še obstoji?« »Ne!« »Je bilo v Franciji?« »Ne!« »V Angliji?« »Ne!« »V Rusiji?« »Ne!« »V Av-striji?« »Ne!« »V Italiji?« »Da!« »Je bilo v novem veku?« »Ne!« »V srednjem veku?« »Ne!« »V starem veku?« »Da!« »Je orožje?« »Da!« »Meč?« »Ne!« »Kij?« »Ne!« »Oklep?« »Da!« »Rimski?« »Ne!« »Gotski?« »Da!« »Teodorikov?« »Ne!« »Alarihov?« »Da!«

Na tak način si morajo slediti vprašanja in od-govori; ko poteče določeni čas, povedo rešitev, ugiba-lec pa mora dati primerno zastavo.

Pri novincih je treba najprej izbrati lažje stvari, predmete ali osebe, ki so v sobi. Marsikdo pa si v kratkem pridobi tolikšno spretnost v zastavljanju vprašanj, da v najkrajšem času ugame najbolj nemogočo stvar. Igra je poučna in vzgaja logično mišljenje.

A NEKDOTA

Dober odgovor.

Vojaškega poveljnika Colleona sta srečala dva be-raška redovnika in ga pozdravila z navadnim pozdra-vom: »Mir z vami!«

Colleoni pa jima je ves divji odgovoril: »Vama pa naj Bog vzame vajino miloščino!« Ko sta ga potem dobra redovnika z začudenjem vprašala: »Milostivi gospod, zakaj pa tako govorite, jima je odgovoril: »Kaj sta pa vidva meni rekla?« Redovnika sta se opravičila: »Dobro sva vam mislila voščiti!« Toda Colleoni je odgovoril: »Kako sta mogla misliti, da do-bro govorita, če sta prišla in mi voščila, naj bi od lakote umrl? Kaj ne vesta, da živim od vojske in da bi me mir uničil in izlakotil? Kakor pa jaz živim od vojske, tako vidva živita od miloščine!«

*

Filozof.

»Kaj bi imel rajši: pet milijonov dinarjev ali pet hčera?«

»Pet hčera!«

»Zakaj?«

»Če bi imel pet milijonov, bi si jih kmalu želel šest, sedem, osem in še več, pet hčera pa bi imel takoj dovolj.«

Z ljudske veselice.

Prva: »Tvoj mož je zadnjič pri srečolovu zadel prašiča. Kako ste ga spravili domov?«

Druga: »O, laže kakor moža!«

Kdo je kriv?

»Milo, ki ste mi ga prodali, povzroča lise po obrazu. Rekli ste pa, da najlepši polti na svetu ne škodi!«

»To je res. Zakaj se pa potem razburjate, gospa?«

UGANKE IN MREŽE — KDO JIH RAZVEŽE

Resnica.

(Nartnik Marija, Rožni dol. — 15 točk.)

Praprotno, Avala, vice, neenakost, Nanos, kost, ostanek, kinin, Ipavic, Riga, oljka, budnica, eho, prijatelj, Mavčiče, lice, Eerft, Napotnik, oko, ostanek, indigo, inačica, lagev, grob, berač, Hperta, pravica, svinja, Cankova, enačaj, pakt, most, tjučenj, Eva, ograja, Dobrova, ura.

Rekrutni spisek.

(H. M., Ljubljana. — 18 točk.)

Podobnik Adolf	10.	1. 1911	1,72
Gašperšič Anton	15.	2. 1911	1,75
Likar Robert	28.	3. 1911	1,70
Tošič Andrej	19.	4. 1911	1,62
Kalin Sigismund	9.	5. 1911	1,71
Malič Vojeslav	19.	8. 1911	1,66
Koželj Drago	25.	10. 1911	1,64
Koritnik Andrej	7.	11. 1911	1,67
Rožen Stanislav	25.	1. 1912	1,84
Pavotič Frančišek	3.	2. 1912	1,78
Bošnjak Štefan	17.	4. 1912	1,70
Jarnik Davorin	19.	8. 1912	1,62
Prelesnik Peter	15.	9. 1912	1,75
Kaličnik Gojmir	11.	11. 1912	1,73
Miklovič Karol	15.	12. 1912	1,71

Konjiček.

(Jožef Mlakar, Češnjica. — 16 točk.)

i	o	s	t	e	z	k	r
a	a	m	i	o	e	n	p
d	i	l	e	i	t	i	a
k	n	s	a	e	j	o	i
v	a	l	a	s	t	č	č
e	o	n	k	t	v	t	d
r	a	z	e	e	n	l	a
p	d	u	p	o	s	l	e

Kaj je to?

(Mihelič M., Sodeveci. — 13 točk.)

- Prav vsak ga nosi brez razlike, različne so samo oblike. Pod njim železo včasih poka in mož orjaški sključen stoka.
- In zdaj mu črko »n« priklopi, dobil si mesto že v Evropi.
- Če mestu prvo črko zbršiš in drugo mesto nje pripišeš, dobil si vsakemu znan kamen, a zdaj ugani ga in — amen.

Sonce ne sije tako lepo
kakor materino oko. N. pr.

Posetnica. Akademski slikar.

Ulomki. Zgornja številka pove besedo, spodnja pa mesto, kamor naj se črka postavi. Modro ravna, kdor jezik brzda.

Rešitve je treba poslati do 20. vsakega meseca na naslov: Janko Moder, Dol pri Ljubljani. — Zastavljenci ugank naj pošiljajo tudi vse rokopise na isti naslov.

Iz pratike.

(France, Mošnje. — 17 točk.)



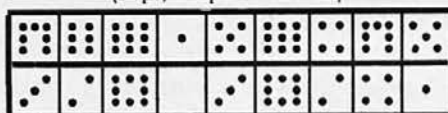
Zemljevid.

(Rado, Kozje. — 12 točk.)



Domine.

(Pepe, Kropa. — 11 točk.)



Sestavnica.

(St. Demšar, Poljane. — 10 točk.)

Iz naslednjih zlogov sestavi sedem moških krstnih imen in jih postavi tako, da ti prve črke povedo ime neke knjige: a, bin, da, dolf, ed, ka, la, man, mil, o, ro, skar, vid, zar.

Pregovor.

(F. K., Ljubljana. — 14 točk.)

S E N
L O P A
G A J
J A Z
D R V A

Številnica.

(Prokijon, Ljubljana. — 21 točk.)

(-8-5) -8 (-2-4) (+6-9) +6-4+9-
-2+5+8) (-4-4) (+11-10+0) (+11+9)
(-4-10) (+12+8+2-12) (-10-9) +5+12+
+11+9-5-9) (-10-3+8+3+8+5-
-5-10-0) (-1+9+3-10+6) (+1+12-
-4 +2 +0 -11-9) (-5+3-4+5-10-
-2+8+4+6) (+9-3-1+6+12).

Rešitev ugank v julijski številki.

Ozvezdje. Arabske številke ob levi strani vodoravnih črt povedo vrsto v abecednem kvadratu, številke poleg zvezd pa črko v tej vrsti.

Sonce ne sije tako lepo
kakor materino oko. N. pr.

Posetnica. Akademski slikar.

Ulomki. Zgornja številka pove besedo, spodnja pa mesto, kamor naj se črka postavi. Modro ravna, kdor jezik brzda.

Metulj. Jemlji navpično po tri črke. Začni spodaj v sredi in nadaljuj proti levi in desni izmenoma, zgoraj pa z leve in desne proti sredi. Dobiš:

Glej, stvarnica vse ti ponudi,
iz rok ji prejemat' ne mudi!
Lenega čaka strgan rokav,
palca beraška, prazen bokal.

Črkovnica. Kagan, sloka, Albin, vrata, Ervin, vrtnec, mavec, Elija, šotor, kreda, odziv. — Ksaver Meško: Gobavi vitez.

Zlogovni konjiček.

(Jože Juter, Maribor. — 8 točk.)

Ke	ne	ni	po	je	ni	ved
ja	ni	dor	bra	on	koj	mo
pe	in	ku	S.G.	živ	no	slad
hra	vpi	lje		dak	žak	si
nak	ku	ved	pa	nja	ke	o
ne	o	ne	ne	nik	sla	stru
se	e	dar	no	pe	sta	se

Posetnica.

(Nace Cuderman, Tupaliče. — 6 točk.)

Dinko Špreus

Železniki

Slovenski kraji.

(Janko Moder, Dol. — 19 točk.)

a	a	a	a	a	vas pri Trziču,
a	a	b	b	b	vas pri Ljubljani,
c	c	c	č	č	štajersko mesto,
č	d	d	e	e	vas pri Trziču,
e	e	e	e	e	vas pri Kranju,
e	e	e	e	e	vas pri Celju,
e	e	e	e	g	vas v Logarski dolini,
i	i	j	j	j	vas pri Ljubljani,
j	k	k	k	k	gorenjsko mesto,
k	k	k	k	l	kraj v Soški dolini,
l	l	l	l	l	vas v Selški dolini,
l	l	n	n	o	vas pri Konjicah,
o	o	o	o	o	vas nad Škofjo Loko,
o	o	o	o	r	vas blizu Medije,
r	r	r	r	r	kraj na Notranjskem,
r	r	r	s	s	vas na Notranjskem,
š	š	t	v	v	vas pri Mojstrani,
v	v	v	ž	ž	vas pri Kamniški Bistrici.

V srednji vrsti dobiš slovenski pregovor.

Pisatelj.

(Tek, Ljubljana. — 20 točk.)

Mlakar, Javornik, Korošec, Kozak, Škrabec, Sovrè, Vidmar, Cankar, Tavčar, Stritar.

Po dve zaporedni črki iz gornjih imen dajo pisatelja in njegovo delo.

Kvadrat. Številke pomenijo črke obrnjene abecede; dobiš (brano nazaj): V cokljah ne hodi zajcev lovit.

Pregovor. Ključ je v naslovu, ki ima osem črk; v uganki vzemi vsako osmo črko, da dobiš: Pridnost več velja kakor kupi zlata.

Črkovnica. Novo leto, omožitev, vodenica, ožemanje.

Farna univerza. Vsota obeh številki datuma pove črko iz predavanja. Dobiš: Beseda ni konj!

LISTNICA UREDNIŠTVA

Vesten bralec s Koroškega se je oglašil s temle pojasnilom:

Cenjeni gospod urednik! Vdrugič berem v vašem listu izraz, ki ni pravilno uporabljen: Vedi Napoli e poi muori! Spremljevalci na Vezu, Napolitanci, ponosni na lepoto svojega mesta, kažejo z vrha: Napoli in okolico. Nedaleč je tudi kraj Mori. Šegavost in zgovornost pa je sčasoma nanesla, da je obiskovalec mislil samo na besedo, ki jo je slišal, v pomenu: lahko umreš, in tako je krilatica šla v liste in med nevesčimi italijanskega jezika je to kakor amen v očenašu... Poglej Napoli in potem je vsega lepega kraj; lahko umreš. Dejansko pa je z vrha Vezuza videti Napoli in Mori. G. pisec tudi nepravilno piše: muori. Če že v tem šegavem tonu rabi izraz, mora pisati edino: mori. V tem tiči punctum saliens šegavosti. — Tako tudi imaš v Bologni 97 m visok stolp della Garisenda. Spremljevalec ti pravi: Pojdi gori e vedrai cento ed una città. Misliš, da boš videl sto in eno mesto. Je spet šegavost vmes: Vedrai Cento, ki je nekaj kilometrov od Bologne oddaljeni trg, ed una città, to je pa mesto Faenza. — Resen list kot je Mladika mora pod črto prinesiti za take tuje mednarodne krilatice primerno razlago.

Res, pojasnilo nam pove nekaj tako zanimivega, da bi ta podrobnost ne smela manjkati v nobenem članku o Neaplju. Toda v članku o Riu de Janeiro — kaj bi tu hoteli z razlago neapeljskih krajevnih posebnosti? Veljati mora pač pravilo: kadar govoriš o miši, ne uhajaj k slonu. Krilatica »Vedi Napoli itd.« je pisec omenil zato, ker je hotel poudariti izredno pokrajinsko lepoto Ria de Janeiro. Vedno so tuji krilatici umeli in uporabljali le v tem smislu, kakor omenjam v članku. Besedna igra, ki se z njo zabavajo domačini, tujca nič ne moti. Tujec namreč vidi kraj Mori prav tako malo, kakor bi Berlinčan z ljubljanskega gradu videl n. pr. Ig. Kar pa resnično vidi in doživlja, je celotna panorama v vsej krasoti, ki ji jo je Bog dal. Ta veličastna narava navdaja človeka z radostjo, ki je tako izvirna, da se za podrobnosti zares ne meni. Čustvo vznícenja, ki preveva dušo tujca, domačina seveda ne, kajti ta zbija šale, se brez mnoge uganjanja izraža v vzkliku: Tako lep si, Neapelj, da bi me moglo samo še eno prevzeti z enako silo, in to bi bila smrt! V tem smislu uporabljajo krilatico šolske knjige (Supan, Lehrbuch d. Geographie, Ljubljana 1904, str. 125), nemški leksikoni (Meyer, 6. izdaja) in francoske enciklopedije (Larousse Universel).

Pisec je poznal krilatico v njeni šegavi obliki, a je namenoma ni hotel uporabiti, ker mu pač ni ustrezala. Poetično obliko so ustvarili tujci, ki so hodili k neapeljski obali ne zaradi humorja, ampak doživljati nekaj, kar grabi v globino duše. Samovoljno, a učinkovito so pretvorili krajevo ime Mori v velelnik glagola morire. Kako se ta velelnik glasi, beremo lahko v slovnica italijanskega jezika, n. pr.: Pier Gabriele Goidanich, Grammatica italiana, Bologna 1926, str. 62; Mussafia, Italienische Sprachlehre, Wien 1900, str. 243; Bandelj, Italijanščina za Slovence, Siena 1918, str. 92. Vsi trije skladno priporočajo obliko »muori« in nobene druge.

Albin Zalaznik.

Danilo Sorel, Maribor. Prosiš za kakšno »opazko« k svojim pesmim. »Slovo« je skovanka, ki jo je rodila petošolska ljubezen in ki si jo zapiše v dnevnik v spomin za stara leta! Pesem je tudi s svojo obliko malo estetska. »Nova tovariša« je proza po vsebini in obliki. Začetna misel, ki vzbuja pričakovanje, se z zaključkom razblini v nič. O tretji, »Razkošje«, kjer se poskušaj v nekakšni gazeli, velja isto kot o prvi. Četrta pesem, »Pavlihina zdravica«, bi bila še najboljša po zamisli, a zaradi slabe oblike in ker ne drži višine sloga, še dolgo ne bo za tisk.

M. K., Primskovo, Kranj. Praviš, da so tvoje pesmi še začetne. Kljub temu želiš kritike in nasvetov. Prva pesem »Pomlad« kaže, da imaš dober prijem in pristno doživljanje, le nekaj nedognanih izrazov še moti. Motiv seveda ni nič nov. »Rdeča bol« ima nemogočo obliko. Prilastek v naslovu je danes odveč. Z vrsto pik namesto besed tudi ne boš mnogo uspel. Drži se oblike kakor v prvi pesmi! Tretja, ljubezenska »Pismo dekletu«, nima vsebinske vrednosti. Mnogo se uči opazovati življenje! To ti bo dalo vsebino. Beri naše klasike! To ti bo izpililo obliko.

Felix. Po pisavi sodim, da si ti isti Primskovec, četudi podpisan za Lojzeta Podpečnika. Obe pesmi »Pesem« in »Dragi« mi ne vzbudita nikakega občutja — najbrž sta tudi napisani brez njega.

Vsem. Pišite razložno in vsako pesem na posebno stran!

KAKO ZNAŠ ZEMLJEPIS?

Naši listi dosledno pišejo Santander, rod. Santandra (mesto v baskiški deželi) namesto Santandera (Sant Andrè = Sv. Andrej).

»Politika« od 5. 6. 1937 rabi v poročilu o ženitovanjskem potovanju vojvode Windsorskega kar naprej Arnoldstajn za Podkloster na Koroskem.

»Prager Presse« od 4. junija 1937 prinaša sliko o majski deklaraciji v Ljubljani in jo takole pojasnjuje: Minister dr. Korošec obdan od slavonskih deklet in otrok v narodnih nošah.

»Slovenec« od 23. maja 1937 nosi na naslovni strani velik naslov: Nemčija zahteva: kolonije - Gdansk - Šlezijo (namesto Šlezviga = Schleswig) - Eupen... V članku se dalje bere, da je dr. Schacht sporočil sledeče nemške zahteve: 2. Povratek onega dela Šlezije, ki ga je zasedla Danska (!).

»Politika« od 23. oktobra 1935 sporoča, da je poštni uradnik, ki je bil premeščen v Bosiljgrad (večje mesto na meji), vprašal Informacijski urad na železniški postaji, s katerim vlakom in ob kateri uri da mora na pot. Informacijski urad mu je odvrnil, da je Bosiljgrad v Bolgariji in da je najbolje, če gre preko Niša.

Mnogo neznanja zemljepisa so pokazali vodilni državniki ob versajskem miru tudi v balkanskem vprašanju. O tem poroča Harold Nicolson v svoji knjigi »Peacemaking«, kjer dela državnike krive za napake v odločitvah na vzhodu.

»Berliner Tageblatt« od 29. julija 1935 poroča o komični stvari, ki se je zgodila na londonski konferenci. Našel se je namreč komunike delegacije iz Ruritnije, datiran s 1. aprilom. Ugotovili so po dolgem času, da je Ruritnija znana iz angleškega političnega romana, ki porablja to ime za izmišljeno balkansko državo. Trajalo je tudi zelo dolgo, da so listino odstranili iz seznama. Priobčil S. L.

UGANKARJEM

REŠILCI UGANK IZ JULIJSKE ŠTEVILKE

Vseh 200 točk so dosegli: Kržišnik Helena, Kržišnik Angela, Modrinjak France, Rošker Justina, Župnijski urad Pišce, Jeglič Stanko, Imperl Peter, Trebše Alojzij.

Saksida Serafin (139), Demšar Viktor (139), Jeraša Janez (139), Oblak Franc (139), Počivalnik Danica (139), Petelin Francka (133), Petelin Mimica (133), Gros Ančka (189), Baša Lenčka (189), Pogačnik Kristian (189), Kocmur Pavla (133), Lukovšek Ivanka (133), Kalan Luka (173), Zajec Lojze (173), Videnšek Ana (133), Sodja Franc (141), Mlakar Jožef (141), Cesar Anton (141), Bulovec Ivo (173), Aleš Franc (145), Jan-dejsek Mira (173), Papler Julka (173), Balantič Franc (112), Cuderman Ignacij (152).

Nartnik Marija (26).

Izzrebani so bili: Za prvo nagrado: Modrinjak France, kaplan, Loče pri Poljčanah. Za drugo nagrado: Zajec Lojze, strojni stavec, Ljubljana, Sv. Petra cesta 14; Kocmur Pavla, Kranj, Stara cesta. Za tretjo nagrado: Papler Julka, Žirovnica, Doslovce; Saksida Serafin, sreski svetnik, Ljubljana, Beethovnova 7; Jeraša Janez, železniški uradnik, Rožna dolina c. X, št. 19, Vič pri Ljubljani.

POMENKI

Nartnik Marija, Rožni dol. Poslano gradivo bo počasi prišlo na vrsto.

France, Središče. Veseli me, da se še spomniš name! N. C., Tupaliče. Tvoje junijske rešitve so prepozne.

RAZPIS NAGRAD ZA AVGUST

Za prvo nagrado: nabožna stenska podoba v okviru. Za drugo nagrado: dve knjižni nagradi iz Mohorjeve založbe v vrednosti po 30 din. Za tretjo nagrado: tri knjižne nagrade iz Mohorjeve založbe v vrednosti po 20 din.



Kaj pravi gospa Ivanka?

Dandanes ni potrebno, da je kdo umazan, tudi ročnemu delavcu ne. Kar se čez dan zamaže, se hitro lahko opere. Imamo hvala Bogu terpentinovo milo Zlatorog, ki z lahkoto in hitro odpravi vsako, tudi oljnato umazanijo. Njegova obilna, gosta in bela pena je kos vsaki umazaniji.

Zlatorog TERPENTINOVNO MILO

Mestna hranilnica ljubljska

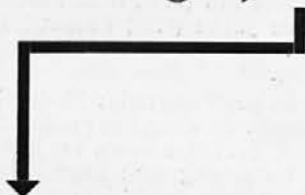
Nove vloge Din **67,000.000.-**
oproščene stare „ „ **72,000.000.-**
skupaj Din **139,000.000.-**

Vse te vloge

izplačljive

brez vsake omejitve!

Za vse vloge jamči



Mestna občina ljubljanska

Vse gg. juriste

obveščamo, da bo v teku avgusta izšel drugi snopič I. dela knjige:

Zgodovina in sistem rimskega zasebnega prava

Snopič, ki ga je spisal univ. prof. dr. Gregor Krek, vsebuje obliigacijsko pravo

Prvi snopič I. dela, ki ga je spisal univ. prof. dr. Viktor Korošec, je še na zalogi. Obsega: splošne nauke, vire, osebno in stvarno pravo. Cena broširanemu izvodu za ude Družbe sv. Mohorja je 75 din (za neude 100 din), vezanemu 87 din (za neude 116 din).

**Družba
sv. Mohorja v Celju**

HRANILNICA DRAVSKE BANOVINE CELJE • LJUBLJANA • MARIBOR

Obrestna mera za vloge znaša do **5%**

Za vloge in obresti jamči Dravska banovina z vsem premoženjem in vso davčno močjo!